

Irodalmi Jelen

XX. évfolyam, 224. szám

2020. június

Irodalmi Jelen

Szerkesztőség és kiadó:

310085 Arad, Eminescu utca 55–57.,

1081 Budapest, Rákóczi út 59. 3/5.

tel.: +40-257-280-751, +40-257-280-596 (fax),

<http://www.irodalmijelen.hu>, ij@irodalmijelen.hu.

ISSN: 1584-6288

Kiadja az **Occident Média Kft.**

Főszerkesztő: **Böszörményi Zoltán**

Főszerkesztő-helyettes: **Bege Magdolna**

Főmunkatársak: **Szőcs Géza** (Budapest)

Munkatársak: **Varga Melinda** (vers, interjú), **Bene Zoltán** (próza),

Laik Eszter (helyszíni tudósítások, műfordítás),

dr. Hegyi Pál (tudomány, esszé), **Kis Petronella** (kritika),

Szőcs Tekla (fotó)

Olvasószerkesztő: **Hudy Árpád**

Lektor: **Jámbor Gyula**

Örökös munkatársak: **Faludy György, Makkai Ádám, Méhes György**

Rendszergazda: **Csipkár Nándor**

A borítón **William Orpen** (1878–1931) festménye –

A párizsi békeszerződés aláírása a Tükörgalériában,

Versailles, 1919. június 28.

Ezeréves vágy kúszik az égbolt testére

*Hiszem, a történelem végül minket igazol,
mert nincs és nem volt a földkerekségen
olyan ország és nemzet, amelyet ennyire
és ilyen igazságtalanul
kifosztottak és megcsönkítettek volna.
Szolgáltass nekünk igazságot Magasságos,
add vissza, ami a miénk!
Orvosold a velünk történt igazságtalanságot!*

Böszörményi Zoltán:
El nem küldött levél Orbán Ottónak

Kosztolányi Dezső Rapszódia

*Nincs, ahova hazatérjek,
ténfergek, mint a kísértet
éjszaka.*

*Süt a napfény, mégse látnak,
a magyar a nagyvilágnak
árvája.*

*Megy az élet, jó az élet,
ebek vagyunk és cselédek,
bolondok.*

*Jajgatok, de nincs, ki hallja,
vizes a kalapom alja
a könnytől.*

*Jaj, ha szám egyet kiáltna,
kitűzném a kapufára
szívemet.*

*Csak csöndesen, szívem aludj,
jó nekem így, jó nekem úgy,
akárhogy.*

*Így végezték bús hatalmak,
olcsó víz a magyar harmat,
sárba hull.*

*Mit bánják ők? Nevetnek ők,
várnak akácos temetők
mireánk.*

*Édesanyám, minek szüdtél?
Elhervadtál, megöszüdtél
hiába.*

Karinthy Frigyes

Levél kisfiamnak – Trianon emléknapjára

„Édes kicsi fiam, te még nem tudsz olvasni, neked nyugodtan írhatok és szabadon és őszintén – hozzád beszélve és mégis magamhoz – valamiről, amiről soha nem beszéltem, amit magamnak sem vallottam be soha, aminek a nevét soha ki nem mondtam. Most, ezen a furcsa nyáron, mely úgy hat rám, mint borzongó, kényelmetlen ébredés egy tarka és bolondos álom után, először válik tudatossá bennem, hogy egész életemben kerültem ezt a szót... íme, erőlködöm és nem tudom kimondani most se, különös szemérem fog el, nem tudom legyőzni; pedig nem volnék éppen zárdaszűz, se vénkisasszony – nevén szoktam nevezni nemcsak a gyermeket, de ama boldog és áldott bölcsőt is, ahonnan származik. Megpróbálom megmondani, mi az, amit érzek, akkor talán nem kell kimondani; ugye?

Különben ha nem értenéd dadogásomat, útbaigazíthatlak. De fordulj el, ne nézz a szemembe. Még nem olvastam ezt a könyvet, amiben levellem meg fog jelenni: de úgy gondolom, ama szót megtalálod benne többször is – hiszen arról szól a könyv, amit ez a szó jelent. És megtalálod régi versekben és széles szólamokban, amik most újra élni kezdenek, én még akkor ismertem őket, mikor egy időre halottaknak tetszettek, üresen, furcsán kongottak a fülemben, nem értettem őket, vállat vontam. Igen, valamiről beszéltek ezek a versek, és szóltak valamiről, amiről tudtam, hogy van, mint ahogy van kéz és láb, különösen hatott rám, hogy emlegetik, mintha valaki minden lélegzetvételnél megnevezné a láthatatlan elemet, mely tüdejébe nyomul. Iskolai ünnepélyeken, tavasszal kiáltották hangosan: azt mondták nekem, hogy szeressem, kötelességem szeretni. Mintha azt mondták volna, hogy szeressem a kezemet és a lábamat. Dac fogott el és furcsa makacsság: – ho-

gyan lehetne kötelességem, hogy magamat szeressem, így szóltam magamban, holott én nem vagyok megelégedve magammal, holott én több és jobb szeretnék lenni, mint ami vagyok – holott én gúnyolom és dorgálok magamat. S mert a földön járok, ne fordítsam szememet a csillagos ég felé, melynek nincsenek határai, csak horizontja van! S mert nem tudok ellenni étel és ital nélkül, tegyem meg istenemmé az ételt és italt? S mert nem tudok szólni másképpen, csak így, ne hallgassam meg azt, aki másképpen szól? S ha erőt adott nekem a föld, amelyből vért szíttam magamba anyám emlőin át – ezt az erőt csodáljam a munka helyett, melyet végrehajtok velem! Dac fogott el és makacosság: embernek neveztem magam – azt kerestem, ami bennem hasonlatos másféle emberekkel s nem azt, ami különbözik. Világpolgárnak neveztem magam – léleknek neveztem magam, mely rokon lelket keres, akárhol itt e földön, s ha kell, a pokolban is.

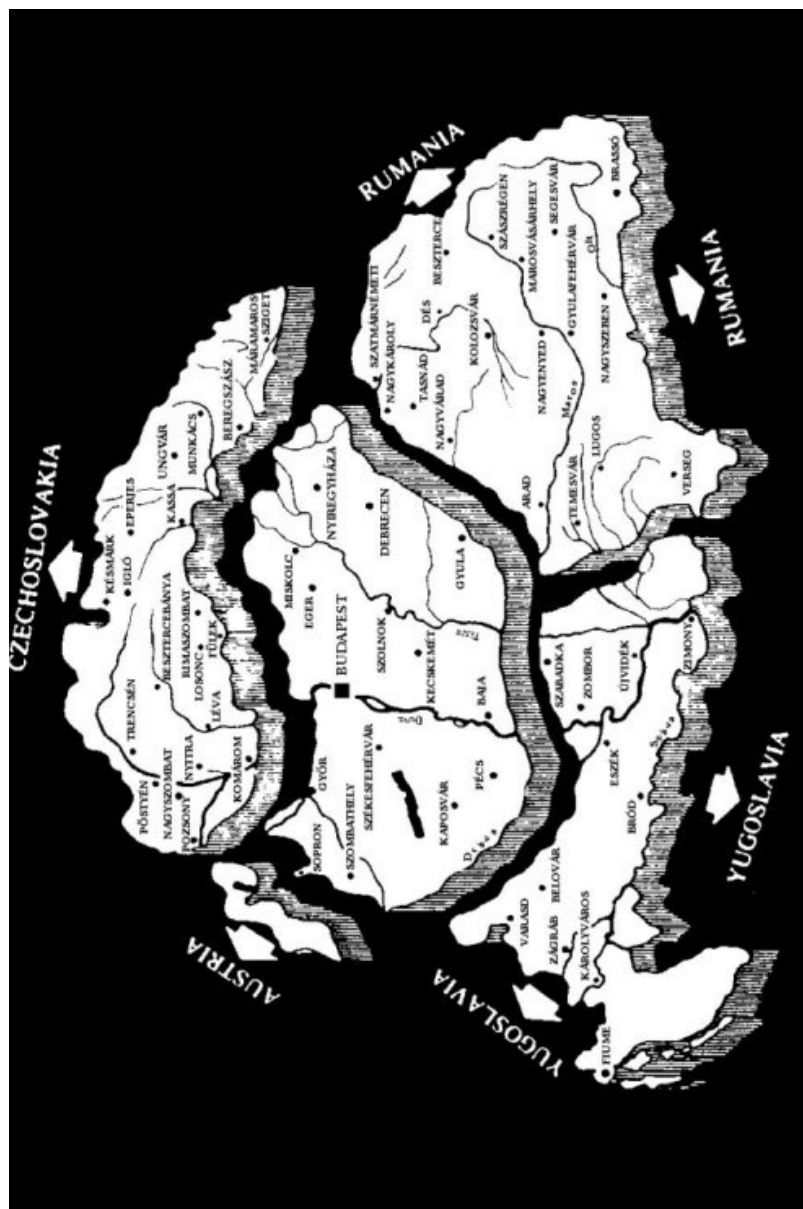
És nem mondtam ki azt a szót. De ha házat építettek valahol Pesten vagy Fogarason, vagy Szolnokon, vagy Kolozsvárott, megálltam előtte, és úgy néztem, mintha az én házamat építenék. És ha virágot láttam nyíltni a pilisi hegyekben vagy a Kárpátokban, tudtam, hogy a virág nekem nyílt. És ha idegen emberrel beszéltem, és az idegen ember dicsérte a Lánchidat és a Dunát és az aggteleki cseppkőbarlangot és a dobsinai jégbarlangot és a Vaskaput és a Balaton vizét – akkor lesütöttem a szemem és zavarba jöttem, mintha engem dicsérne. És mikor Berlinben jártam, úgy csodálkoztam és nevettem magamban azon, hogy ezek itt járkálnak és házakat építenek, mint aki ál-mában tudja, hogy álmodik, és amit lát, nem valóság, álmokkép csak, tündérmese, játék. Játék háznak éreztem az idegen házat – csak játszották az emberek, hogy ezt ők komolyan veszik –, és mikor a vendéglőben fizettem, elámultam, hogy elfogadják tőlem a játék pénzt, amit kezembe nyomtak, mikor átléptem a magyar határt. És lelkem mélyén soha nem hittem el, hogy ők komolyan mondják: hélas! és alas! és wehe! és ahimé! – mikor jaj-t kell mondaniok –, és arra gondoltam, hogy haláluk percében ők is jajt mondanak majd, mint én. A megfogható ismerős

valóság ott kezdődött nekem, ahol átléptem a határt – ha életben először jártam is arra, ahol átléptem.

De nem mondtam ki azt a szót soha. És most már nem is tudom kimondani, csak ennyit: valami fáj, ami nincs. Valamikor hallani fogsz majd az életnek egy fájdalmas csodájáról – arról, hogy akinek levágták a kezét és a lábát, sokáig érzi még sajogni az ujjakat, amik nincsenek. Ha ezt hallod majd: Kolozsvár, és ezt: Erdély, és ezt: Kárpátok – meg fogod tudni, mire gondoltam.”

(Megjelent a Kosztolányi Dezső szerkesztette *Vérző Magyarország – Magyar írók Magyarország területéért* című könyvben.)

Magyarország elcsatolt területei

Böszörményi Zoltán

Darabokra tépett táj

*darabokra tépi a tájat
nyakam köré tekeredik a szél
ujjaim a fagyban
hótól terhes faágak
dermedt mozdulatom
és a hancúrozó gondolat
örökíti meg
jeges pillanataimat
megpróbálom összerakni
e szertefűjt képet
elillan minden előlem
(boglyában a Tél öröme-kínja)
ám felvillan, szikrázik a pára
csodaszarvas ered ifjúságom nyomába
körbe karikába
mint az álom
szél mögött
szél előtt óvatosan
ha kell le is térdel?
ezeréves vágy kúszik az égbolt
testére
liliomszínű ragyogásban
lépteimet írom
a darabokra tépett
tájra*

Oláh János

Történelmi lecke

*Nem akarok többet mondani,
mint amit összeszedhettek az utcán.
Volna bár néhány nem éppen elcsépelet frázis,
ha tudnék válogatni közöttük,
de nem értem a mesterséget.*

*Nem is akarom.
Ócska trükkök perselye
hiánytalanul elrontva, kibelezve a velejéig.
Játék, amit fölfalt az unalom,
itt van mégis az ösztönökben.*

*Ennyi erővel át is lehetne alakíttatni,
a sarkon amúgy is varroda van,
cipő-katéész, bárhova bevihetnéd.
Nem találsz nyitva semmit.
Mondjuk, ha van liftkulcsod,
egy üvegkalitkát, ami átemel.
Ahelyett, hogy kinyitnád, zárva hagyod.
Kezedben a kulcs, és állsz csak a rács előtt.
Annyira megbízhatatlan vagyok,
azt se tudom, élek-e még holnapután,
beengedsz-e, ha csöngetek.
Ki mit gondol az ajtó túloldalán
nem kérdés, inkább felelet.*

*Figyelnek. Nemcsak én, mások is.
Hihetnéd, hogy a véletlen műve,
de nem hiszed.
A történelem az ajtón kopog.
Lehajolsz érte, mintha a szemétkébe dobnád.*

*Ez csak a kezdet.
Ide öntik a napi híreket,
és nem kutat közöttük senki.
Túl sok munka, úgy látszik, lehajolni.*

*Rajtad kívül ki teszi meg?
Egy gépezet szemérmertlensége
minden hivatalban.
Úgy csinálsz, mintha tudnád,
mire megy ki az egész.
És lehet, hogy valóban tudod.
Akkor már nem is fintor ez.*

*Díszszemlék örömmámorában
egy korty nélkül esik el, aki elesik.
Fölötte nem csizmatalpak,
írógép kopog csupán.
Szégyenletes mesterséget űzők,
néha azt hiszem,
de mivel nem él vissza,
aki visszaélhet valamivel?
Szégyenkezhetne ugyanezért más is.
És nem teszi.
Bezárkózhatsz, ha kedved tartja,
ennyi szabadság kijár a legyőzöttnek.
A magad szakállára vásárolsz
a zöldségesnél, a hentesnél, a közértben,
járulsz a szavazóurnához.
Tudnál mást próbálni,
elképzelted legalább,
hogyan leásol az emlékezetbe,
eltűnsz egy alkalmas pillanatban
és előbukkansz valamikor egészen máskor?*

*Nem csodálkoznék,
ha elfogadhatónak találnád az ötletet.
Semmin se csodálkoznék.*

*Akik kedvesnek mutatkoznak,
azok próbálnak leginkább elveszíteni.
Szeretnék fölláztatni:*

*ne változz meg, maradj aki voltál,
ugyanakkor szeretnék búcsút venni tőled,
törődni valami mással!*

*Átvágnak rajtunk a tankönyvek, mint a tankok,
láthatóan egy más világ felé.*

*Akárki akárkit eltaposhat
egy szebb jövő nevében.*

*Jó volna, ha nem is visszaélni a helyzettel,
legalább a szégyent másokra hagyni.*

*La galerie des Cotelles – az 52 méter hosszú és 7 méter széles terem,
ahol az aláírás megtörtént*

a visszavonulása
előrenyomulása
 amíg a vesztesek
a győztesek
a hóba fagyva
sárba fúlva
itt hagyták
a fű között bomolva
halottaik
halottaink
csizmáját látcsövét
a kekszadagjukat
hiába
a százötven év
és az ötszáz
a kazárok alatt
hatszáz
a kőkoronás
Tarnovóban
s azok
amiknek ellenére
Belgrád ma mégis Belgrád
és nem Nándorfehérvár?
pedig magyarok
laktak ott
pedig horvátok
laktak ott
pedig a németajkúak
ahol a lengyelek
ahol a szlovákok csehek
ahol most a románok
s ahol a magyarok
hisz Ofenpest
s az alcsúti kert
Strigoni
Pressburg

Pozsony

Bratislava

ahol a többség anyanyelve

*ahol a hosszú századok alatt
legyen a töröké
Tarnovo!*

az erő és az akarat

*a győzedelmes nemzet és
Fel Bécs ellen
Fekete Sereg!
(hja, amíg a Monarchia állt!)
csak átmenet*

ahol a vér a föld

*a fegyverek
hiába „blagodarja”*

*„nyekszapácsi”
hiába a „rohadt anyjukat”
különben is
Olmütz ma Olomouc
és Ilmic mindig Ilmic*

*Ledöntött határkő a trianoni határnál
Aggtelek és Kecő között 1940-ben
(Fotó: FORTEPAN / Lissák Tivadar)*

*Szítál a múlt. Hány időszilánk emléke
vibrál, mielőtt egyszer majd kihuny, elég?!
Nem mond vádat, nem mond panaszt,
hideg köszemmel néz vissza ránk az ég.*

Turczi István: *Tartozás*

Szőcs Géza

Látogatók a kastélyban

Ezek itt a kastélyromok. Fiam, ne nyúljál semmihez!

*Valamilyen tűzvész volt, azt hiszem.
Azért kormosak a falak még mindig.
Meg ezek a macskák is akkor költözhettek ide, a kandallóba.
Hogy miféle selymek? Nem, nem hiszem, hogy napernyőből. Va-
lamilyen fehéreneműkből maradhattak. Tudnotok kell, hogy...*

*Tessék? Jó napot. Semmit. Csak eljöttünk megnézni... hát nem
tilos az ilyesmi, igaz?... hogy hol írták alá, azt.*

*Hogy mit szedtünk föl a fűből? Fiacskám, mondtam, hogy...
Mutasd csak! Ez itt egy ilyen régi tintatartó, na, hogy mond-
ják... kalamáris. Benne van még egy toll is, beleszáradt, bele-
tört... semmit nem ér ez már.*

*Gondoltuk, azért még jó lehet valamire, ha itt már nem kell, ki
tudja, mit kell még aláírni egyszer... ez vajon ugyanaz a tinta-
tartó, mit gondol? Hogy hogy értem, hogy ugyanaz, mint... Hát
szóval, mint... nem érdekes.*

*Azt hallottuk, kinőtt itt egy fa a romok közül. Ez igaz? Hogy ott
a nagyteremben vagy nagyszalonban, mi a neve... azt, ahol azt
az izét... tényleg? Kinőtt, áttörte a padlót és a mennyezetet?
Milyen fa? Tölgy? Fenyő?
Halljátok? Kinőtt! Egy libanoni cédrus!*

A liba

*Libát vettem Libanonban,
haj, haj, haj.
El is lopták Trianonban,
baj, baj, baj.
Non, non, non
liba non, non, non.*

Turczi István

Tartozás

1920–2020

*Először fény volt, azután rettegés.
„Lássa az Úr, kik vagyunk, ha ránk talál.”
Ünneplőbe öltözve mondogatták egyre,
ahol napsütés van, nem lehet halál.*

*Zsolozsma szólt a nyári csöndön át,
felszállt a jeltelen sírok pora.
Eleven botként hazát cserélni indult
a kérdezetlenek felhőtáborá.*

*Nem maradt senki, hogy virrasszon.
És nem írta senki a hallgatást.
Mefeszültek a legelőbb kereszten.
Sebüket takarta csak az égbolt-palást.*

*Hazát cserélni indult csonkán, zenétlen,
néma földeken országnyi árny-alak;
kövek időtlen közönyében tovább,
mint akik tudják, merre tartanak.*

*Szítál a múlt. Hány időszilánk emléke
vibrál, mielőtt egyszer majd kihuny, elég?!
Nem mond vádat, nem mond panaszt,
hideg kőszemmel néz vissza ránk az ég.*

*Holt napok porából, lám, mégis itt vagyunk.
Az árát nem kérjük, régi jó szokás.
Feszülni újra a legelőbb kereszten,
legfőbb tartozásunk az idetartozás.*

Varga Melinda

Miatyánk

*Azokért, akik hazavárták a szerelmüket, férjüket,
a bátyjukat, az öccsüket, az apjukat, a nagyapjukat
a háborúból.*

*És azokért, akik apa, nagypapa, szerető,
férj és testvér nélkül maradtak.*

*Azokért, akik felkötötték magukat,
a mestergerendára.*

*És azokért, akik elmesélték fiaiknak, lányaiknak,
unokáiknak, amit a történelemkönyvekből
végleg kitöröltek.*

*Akik a hét vezérről, a honfoglalásról, a magyar királyokról,
az erdélyi fejedelmekről, a magyar városokról,*

*Kassáról, Zentáról, Szabadkáról,
Újvidékről, Beregszászról,*

*Rimaszombatról, Mátyás királyról,
kincses Kolozsvárról,*

az aradi 13-ról és 56-ról beszéltek az iskolában.

Értük, akik megtanították imádkozni a hitüktől eltiltott gyermekeiket.

*Azokért, akik könyveket, lapokat csempésztek át a határon,
mert hittek abban, hogy a gondolatoknak nem lehet országhatára.*

*A dédanyámért, aki magyarul tanított énekelni,
aki megmutatta, hogyan legyek önálló, és üssek vissza,*

*ha bántanak, ne alkudjak meg, és merjek szeretni,
még akkor is, ha a másik nép latinos, zengő hangon szólal meg,
melyet már sohasem fogok teljesen megtanulni.*

*A nagymamáért, aki székely ruhát varrt nekem,
és aki minden március 15-én*

kiteszi a piros-fehér-zöld lobogót a ház falára.

*Azokért, akik félrefordítják fejük,
mintha mi sem történt volna.*

*És Európáért, mely elnéz felettünk,
mikor a szívünk négy égtáj felé szakad.*

Lakatos Mihály

Trianon 100.

*Pátosznak helye nincs. Vesztettünk, s ez tény.
Szükségből lehet ugyan, de ne legyen erény.
Ne mondjuk azt: mi vagyunk az áldozat,
a nagy közös büntényben a halott,
kit ravatalára fektetett a félvilág,
s lám, mégis feltámadhatott.
Ne mondjuk azt, hogy kellett. Hogy megérdemeltük.
Azt se, hogy így a jó.
És azt se, hogy számunkra már elment,
végképp elment e hajó.
Csak vessünk számot okosan,
lehet, túl nagy volt már nekünk az a ruha,
túlontúl megkarcsúsított benniünket
a nagy történelmi fogyókúra.
Vesztettünk mi már földeket itt-ott a világban,
s nyertünk is helyettük újakat.
Volt erőnk mindig belakni az újat,
és felhúzni rá házat s várakat.
Tettük, mit kellett vagy lehetett,
vontunk és léptünk is át már határt.
Hiába, kisportolt nemzet vagyunk,
mely önmagában hordja a hazát.
Ó, trauma volt persze Trianon,
fájó, méltatlan s oly ostoba.
Maga a genius loci üzente (lásd „tri” és „non”):
válasz csak egy lehet: nem, nem, soha!
Eleink dacoltak is, keserves, dühödtt hévvel:
erőt nem vesz rajtunk az ármány!
S vágattak nyomán egy csodaszínű vadnak.
Majd kiderült: nem szarvas az – csak szivárvány.*

*Száz év ment el, rajtunk vagy mellettünk,
s ama rút esztendő is – ma már történelem.
A három „nem” lehet végképp a múlté,
ha miénk a jövő – az időtelen.
A három „nem” mától három igen legyen,
de lehet négy-öt, hat is akár.
A lényeg: mindegyiket egy-egy gyermeked
s magyarul hordozza ajakán.*

FRITZ MIHÁLY érem- és szobrászművész alkotása

*Milyenek a hódítók, kérdezte az öreg kökösi atyafit,
aki felvette szekerére, mert igyekezett a vásárba.
Ragad a kezük, minden hozzájuk ragad,
amit megérintenek.*

Bogdán László: *Minek vér és halál?*

Raoul Weiss

Madame Zbârcea rövid boldogsága

Amikor megállt az Uber a Főtér délnyugati sarkánál, Madame Zbârcea már tudta, hogy ez megint egy olyan nap lesz, amelyikről később megállapíthatja, jobban tette volna, ha ki sem kel az ágyból.

A villanegyedből idelélé feltűnt neki, hogy mennyire dominánsak a *nemlétezések*: nem létező metrók nem létező állomásai, nem létező korszerű villamosok, nem létező biciklisávok. Még a romániai autópályák nemlétezését is képes volt itt, a városközpontban nem kis fájdalomérzettel észrevenni. Nem reggelizett, mégis csömrőt érzett a vidéki élet jellegzetes, avaszakuszká-ízétől.

A *british brunch*-ját a szomszédos *Toulouse* vendéglőben szokta elkölteni (a reggeli, céges terepszemléje után. Miután meggyőződött, hogy minden *hostess* ott van, ahol lennie kell – a szobájában, vagy a „társalgóban” –, relaxáltan, hibátlan sminkkel és az „ájtis”, laza mozdulatával, derűt sugárzó arcjátékával, és az alkalomhoz illő szavakkal megerősítette, hogy a közvetítő vonal teljesen rendben van – a nézők most már a messzi Laoszból is HD-ban bámulhatják Oana cicijét vagy Miruna micsodáját, ha lesz hozzá kedvük, és persze pénzük –, majd elegánsan kilépett a teraszra, hogy rágyújtson a nap első cigijére. A teraszról is jól látzott a Szent Mihály-templom gótikus tornya. Az előkelő városközpont kiváltságérzetet sugalló levegője nyugtatóan hatott rá.

Ő persze jobban szeretett volna olyan *helyiséget*, ami egyenesen a Főtérré néz, lehetőleg első vagy második emeletit – de nincs az a pénz. Valamilyen intézmény kezében volt minden olyan lakás, egészen magas kapcsolatrendszer kellett a megszerzésükhöz. Mindenesetre magasabb, mint egy – habár erősen virágzó – *videóchatszalon* tulajdonosnőé. Pont előtte, szintén az első emeleten, volt valami hülye könyvtár, vagy mi a szösz, ahol nem is járt jóformán senki, csak kéthetente délben tévedt arra va-

lamilyen aggastyán, nagy nehezen felmászott a márványlépcsőkön, hogy aztán estig vele egyidős, megsárgult lapokat olvasson *horthysta nyelven*. Madame Zbârcea számára a sztyepei népek maradványszerű jelenléte még nehezebbé tette a vidékiség már amúgy is elviselhetetlen súlyát. Hetekkel előbb szinte gutaütést kapott, amikor, a fene tudja, miféle törvény miatt muszáj volt a latinosan eufonikus Cluj tábla fölé valami K betűs mongoloid elnevezést is hivatalosan kiírni.

Lement a *Toulouse*-ba, s csipegetett a szokásos pesztós lazacrántottából. Fent mindent a legnagyobb rendben talált, mégsem volt nyugta. Tompa, de jól körülírható hiányérzet gyötörte.

Azok a bukaresti szalonok!

Hát nem elég, hogy mindig ők csíplik el a legjobb *művésznőket*? Hogy minden *erotic show*-t vagy országos vásárt mindig ott szerveznek, úgy, hogy kilátogathatnak este, s másnap reggel már megy a *termelés*?

Most ráadásul a politikába is beszálltak. És nem is sikertelenül. Az elnökválasztások alkalmával kezdődött az egész. A második fordulóban egy „szociáldemokrata” szekus és egy „liberális” szekus között kellett, szokás szerint, választani. Nagyjából mindegy, persze, hogy kire szavazol, a kormányzati programot majd úgyis Brüsszelből küldik, semmi stressz. De az egyik bukaresti nagyszalon főnöke mégis kitalálta, hogy ott polgári aktivizmusra van szükség. Lássa az egész világ, hogy Bukarest mennyire *európai*. S kitett a Facebookra egy plakátot, amelyen sakktáblaszerűen látszott az óriási szalon összes szobája egy *screenshot* formájában. És üres volt mindegyik. Alatta pedig a felirat azt magyarázta, hogy elment az összes lány *szavazni*. Hiszen ők, mint a betevő falatot tisztességesen kereső, polgáriságukban öntudatos ringyók, elítélik a Szociáldemokrata Pártra és bajszos főnökére oly jellemző balkáni korrupciót, annál inkább ragaszkodnak Európához. Akkor is, ha Kelet-Ázsiával is eléggé eredményesen lehet „üzletelni”. Nemet mondanak a populizmusra, a diktatúrára – az a fő.

A plakát több százezer lájkot kapott. A szociáldemokraták is osztogatták, valószínűleg gúnyolódás céljából, hiszen azok

a megrögzött barlanglakó kommunisták nem is érthetik, hogy mennyire európai gesztus az, amikor egy moldvai csajszi egy tőle sok ezer kilométerre sunyin maszturbáló kínai gyártulajdonos kéjelgésére magához nyúl.

Persze, hogy hitvány hatásadászat volt az egész, de itt az eredmény: nemzeti hősök lettek a videós lányok. Ha erősödik a lej, most már Irinát kérdezik, mit szól hozzá. Ha gyengül, Carment. És őket, közben, *Cluj*-ban, senki sem kérdezi semmiről. Mintha nem léteznének. Megint az Isten háta mögé kerül ez a szép, ősi dák föld.

Ezt nem lehet kibírni. Valamit ki kéne találni. Valamivel feltűnni, a hazát kellemesen meglepni. A *Toulouse* ablakán keresztül Madame Zbârcea a Főtér hiányos dákságú városképén melázzott, ellátott egészen a román memorandum emlékére állított, dákosan tiszta vonalú, beton akasztófaszerűségig, amit a város népe „harangnak” becézett. Ez az! Ez az!

Sietve fizetett.

Visszatérve a szalonba, Madame Zbârcea azonnal szólt a megszeppent recepciósnak, hogy délután háromkor céggyűlés!

Az úgynevezett céggyűlések általában a *hostessek* számára eléggé unalmas prédikálások voltak arról, hogy a kliens egy nyírni való birka. Függetlenül kell tenni. Időnként pedig arról, hogy a kliens mégis ember, rendesen kell bánni vele, mert ha nem, utána a szalont ócsárolja mindenféle netes fórumon, ami ront az üzleten. Természetesen csak a Madame beszélt, de ő aztán sokat. A végtelen türelmű román lányok olyankor másfél órán keresztül csendesen jópofiztak úgy, ahogy nagyanyáik hallgatták végig Elena Ceaușescu nemzeti kémialeckéit – de már egy sokkal jobban fűtött *conference room*-ban. Ez volt az Euro-atlanti Szövetség garantálta demokrácia objektív előnye.

Ezúttal azonban érezték, hogy másféle szelek fújnak. A Madame kivételesen nem azzal kezdte az okítást, hogy alaposan leszedi róluk a keresztvizet, „mihaszna ringyóknak” és „szemtelen dögöknek” becézve mélyen tisztelt alkalmazottait. Most egészen anyáskodó hangon szólt:

– *Kislányaim* – kezdte –, természetesen ti is tudjátok, hogy idén minden igaz szívű román kötelessége és öröme megünnepelni hazánk újraegyesítésének századik évfordulóját. Eldöntöttem, hogy mi sem maradhatunk ki ebből a magasztos rendezvény-sorozatból. Persze egész évben lesznek hivatalos megemlékezések, amelyek sokszor itt, a Főterünkön zajlanak, *majdnem* az ablakaink alatt, de ez most nekem nem elég. Elhatároztam, hogy mi egy *párhuzamos akcióval* is meglepjük az országot, ami egyben szalonunk számára is kiváló reklámot biztosít majd. Ne csak Bukarest legyen a fontos, ne csak Bukarestben legyen öntudat a smink alatt, ne csak a bukaresti melleknek legyen közéleti üzenetük! Nem vagyunk mi sem albán migránsok, sem háborús bűnözők! Nem vagyunk a világ röheje! Na, mit szóltok? Ugye benne vagytok? Bónuszt is kaptok, ha sikerül, mert én titeket ilyen értelemben nem foglak átverni!

A bónusz szóra kitört a várt tapsvihár, amit hangos éljenzéssel is megszékeltek. Aztán újra síri csend lett. Ezt váratlanul a gyakorlatias szellemű Raluca, a bögyös máramarosi szőke törte meg:

– Rendben, benne vagyunk, de mit kell csinálnunk? – kérdezte.

– Nos, pont ezért hívtalak össze benneteket, hogy ezt részletesen megbeszéljük. Mert hát ilyen a modern menedzsment, kislányom: nem lehet mindent felülről belebaszni az istenadta sátókba. Ötleteket várok. Nos, kinek van, halljam!

Kínos csend telepedett a rózsaszín bútorzatú *conference roomra*.

Miruna, a tüzes, fekete hajú oltyán szólott elsőnek, aki a szalonbeli lányok között kvázi-értelmiségi státuszt harcolt ki magának, mert majdnem elvégzett az egyetemen valamiféle pszichológia szakot, s ezért kvázi-szakértői tanáccsal látta el munkatársait, ha valamelyik szadista megbántotta őket, vagy a lányok váratlanul kifogytak a maszturbálást ihlető lelki anyagból – románul: *wanking materialból*.

– Hát mi ugyebár nem tudunk szobrokat faragni, vagy újfajta népi órákra zenét írni, meg persze az is furán hatna, ha egy szál tangában, kirúszozva elkezdenénk hazafias szövegeket szaval-

ni. Azt gondolom, hogy azzal tudunk hozzájárulni az általános örömhöz, amihez értünk. És mi, ugye ahhoz értünk a legjobban, hogy *kedveskedjünk* az embereknek!

Egyetértő moraj futott végig a termen. Az ingyen pártmunka réme után egy másik félelem is legördült a művésznők lelkéről: nem kell majd e buli miatt valami újat megtanulni. Mutogatni fogják továbbra is az *értékeiket*, de most az egyszer a hazát szolgálva, és a Madame pénzén.

– Mutogatni, mutogatni, na jó, de kinek? – hallatszott innen is, onnan is a kérdés.

A hazai katonaság, fura módon, szóba sem jöhetett. Afganisztánban állomásozó, valamilyen NATO-kötélkben gürcölő, félanalfabéta moldvai parasztleány önkielégítő művelein könnyíteni? – hát odáig nem fajult el a *hostessek* hazaszeretete. De Mirunának – a Madame nem kis örömére – rögtön eszébe jutott, hogy Nagy-Románia megkovácsolásához – az acélakarátú román katonák hőstetteit leszámítva – bizonyos nyugati hatalmak is némileg hozzájárultak.

– Hát nincs itt az ideje, hogy e nagylelkű, önzetlen, az emberiség egyetemes céljainak érdekében nyújtott segítséget kellőképpen megháláljuk, például egy-egy rúdtáncossal? – tette fel gyorsan a kérdést.

A Madame az örömtől alig fért a bőrébe. Ily módon nemzetközi visszhangja is lehet a párhuzamos akciónak! Ami nem ártana, hiszen úgy, ahogy anno Nagy-Románia megalakulásában, a szalon kuncaftjai közt is elég fontos tényező volt a *külkereskedelem*.

A következő negyedóra azzal telt, hogy a lányok a smartphone-ok intenzív bevonásával kibogozzák, hogy kik voltak akkor Románia háborús – vagy mondjuk, háború végi – szövetségesei. Továbbá, hogy e nagyérdemű országokat jelenleg kik kormányozzák. A folyamat vége felé egyre nagyobb komorság telepedett az imént még oly vidám arcokra. A kényelmetlen igazságot végül a közismerten formás seggű, de szabad szájú Lady Gaga nyögte ki, megvető fintorral:

– Ezek mind ratyik! Nincs mit segíteni rajtuk...

Madame Zbârcea a fejét fogta. A lányok soraiban a tanácskozás lassan-lassan átment csevegésbe. Magánéleti pletykák kerültek elő, s kezdtek egymás udvarlóit elemezni.

– Csend legyen! Mi ez a kupleráj?

Lett is csend a kuplerájban. De attól egy centivel sem jutottak kijebb a zsákutcából. Hol van már Tardieu, Beneš, Clémenceau és Masaryk? Biza alulról szagolják a wilsoni ibolyát. És bár vannak hivatalos utódjaik, de – feltéve, hogy sikerül velük közvetlen kapcsolatba lépni – nem úgy néznek ki, mint akik Ralucát képernyőn keresztül szeretnék vetkőztetni. A hajdani francia elnöknek még volt, állítólag, családja. Egykettőre képek is előkerültek. A csajok, egymásnak nyújtva a telefonokat, hitetlenkedve nézték az újkori párizsi idillt. Megint Lady Gaga vonta le a nyers, ám elkerülhetetlen következtetést:

– Ennek még a Madame is fiatal lenne!

Erre a filozofikusabb hajlamú Miruna foglalta össze a közhangulatot:

– Ha nem tudunk az időben utazni, akkor ennek szerintem lóttek.

Újabb csend után a terem hátsó sarkából vékony, pörgős hang csendült fel. A szép, kreol bőrű Lăcătuș „Banántemető” Dorinái volt, aki ritkán szólalt fel társaságban, mert a vegeyesen finom neveltetésű kolléganői olyankor a politikai korrektséget némileg sértő jelzőkkel szokták illetni. De most mindjárt négy óra, amikor randija lesz egy különösen bőkezű norvég rajongójával, s már kezdett attól félni, hogy lekési.

– Ha csak az idővel van baj, a néném megoldja nektek az időt, gond egy szál sincs!

Kiderült, hogy Dorina nagynénje, Lăcătuș Eszmeralda, valóban abból él, hogy kliensei kérésére a kisbácsi ebédlőjéből kapcsolatot teremt a múlt közelebbi vagy távolabbi korszakaival. A kuncsaftok többnyire a 20. század második felére kíváncsiak: az öregjeikkel akarnak találkozni, vitás öröklési kérdéseket tisztázni, vagy a huszonéves énjüknek szólni, ne nőszüljön meg – legalábbis ne azzal, aki mostanság a hitvesük.

– De ha távolabbra kell, akkor sincs stressz. Max’ felszámít nektek a néni egy kis felárat... de ez is... megbeszélhető.

Mirunának jött volna, hogy kicsit a nyugati racionalitásért rimánkodjon, hogy „ilyeneket a 21. század elején, egy uniós országban, ami a NATO-nak is tagja stb.,” de elég volt a Madame-ra néznie, hogy azonnal lemondjon bármilyen ellenállásról.

A Madame egyszerűen ragyogott. Kerekedő arca a vastagon felkent drága francia alapozó dacára egyre jobban fénylett. Ha a digitális kuplerájok csiklandós hírhedségéhez hozzáadunk egy kis boszorkányos fűszerezést, nincs az a román újságíró, akit ne indítana azonnal gerjedelemre egy ilyen téma. Teljesen mindegy, a végén sikerül-e erekción állapotba hozni valamilyen rég elhantolt antantbeli vezetőt: most már holtbiztos, hogy nemzetközi visszhangja is lesz a párhuzamos akciónak.

– Na, ez már haladás – összegezte. – Dorina és Miruna maradnak a teremben, a többiek mehetnek.

***

Minden simán ment. Madame Zbârcea már pontosan tudta, élete legszebb hetét éli meg.

Fél nap alatt Eszmeralda néni tökéletesen integrálódott a szalonba. Az IT-pulthoz ültették, ahol balra a felügyelő-képernyőt látta egy-egy kockában a szobákkal, jobbra pedig összeállítottak neki egyfajta trianoni Facebookot: egy nagy karton-táblán egymás mellett és fölött sorakoztak a békeszerződések atyáinak klasszikus, Wikipédiáról elmentett arcképei. A nevek – bár nem túl sokat mondtak Eszmeralda néninek – és a születési dátumok alapján képes volt őket „a múltban” megtalálni. Annál könnyebben, hogy egy adott múltbeli időpontban mind egy helyen tartózkodtak, Párizsban, a tárgyalóasztal körül, valamint éjjel egy szállodában vagy bordélyházban.

A lányok válogathattak. Dorinának, aki eleve az érett férfiakra bukott, rögtön megtetszett Masaryk ősz bakszakállja. Mirunának jóformán járt, hogy ő legyen Lloyd George kényeztetője, hiszen egyedül neki volt érvényes nyelvvizsgálója, ő tudott a legjobban

angolul, brit akcentussal. Lady Gaga Clemenceau-t választotta, „mert látszik rajta, hogy baszós” stb.

A kezdeti meglepetésen túl, a száz évvel ezelőtti francia, angol, amerikai és csehszlovák vezetők hamar megszokták a jövőbeli succubusok megjelenését. Masaryk odavolt Dorináért. Lloyd George imádta Mirunát. Egyre jobb ötletnek tűnt nekik egy olyan ország létrehozása, amely száz év múlva is ekkora nyitottsággal fordul felénk.

A média is hamarosan ráharapott. A tévéstábok egymás kezébe adták a szalon kilincset. Madame Zbârcea arcáról este előtt már le sem mosták a tévés sminket. A politikai ambíciókkal is kokettáló Rareș Bogdan is eljött Bukarestből, hogy a helyszínről tudósíthasson. Az ünnepiesen kicicomázott Madame mellett állt, fess csokornyakkendőjével, ápoltan fényes kopaszságával, s dicsérte a szülővárosát, „Románia legtranszparensabb nagyvárosát”, s azokat a „dolgos és patrióta leányokat”, akikről szerinte üdvös lenne, ha egész Románia, annak valamennyi politikusa, tisztviselője és diplomataja példát venne, „mert Románia úgy lett nagy ország, hogy mindig nyitott volt a másság felé, és mindig azt óhajtotta, hogy a Nyugat feléje tekintsen, ellenséges szomszédok feje fölött, szerető érdeklődéssel”.

***

Másnap reggel, a Fötér délnyugati sarkánál, Madame Zbârcea meglepően rosszkedvűen szállt ki az Uberből. Pedig olyan jó napnak ígérkezett.

De éjjel rémálma volt: el kellett költöznie Szebenbe. Hát minek? Ő nem német turista! Kell a halálnak a *Hermannstadt!* Rémálmában mégis odavánszorogtak egy túlsúfolt vonaton, amelyen három embernek jutott egy ülőhely, s közben a hangfalakból szüntelen ment valami fülsiketítő, idegesítő Lady Gaga-szám.

A villanegyedből idevezető egész útja alatt az az érzése volt, hogy egyre szürkébb a táj. A végén már – talán a borús idő miatt – úgy érezte, mintha egy fekete-fehér felvételen mozogna. Már nem gyötörte a metrók és autópályák *nemlétezése*. Érthetetlen

módon inkább csodálkozott a létező, bár egyre halványuló villamosokon, gépkocsikon.

Reggelizni sem reggelizett még, úgyhogy egyenesen a *Toulouse*-ba ment. Ott sem javult a kedve. A régi pincérsereget valami sietős, udvariatlan falusi banda váltotta fel. Furcsa akcentusuk volt, mintha idegen nyelven beszélnének. Ide vezet a munkaerőhiány. Most már kénytelenek az utolsó, Isten háta mögötti tanjákról verbuválni melósokat. Ő csak tudta.

A reggeli sem ízlett, elsózták, túl sok paprika volt benne. A felét otthagya, kedvtelenül fizetett, borralalót nem hagyott, s mivel baljós előérzet szorongatta szívét, felrohant a céghez.

A lépcsőn azt hitte, hogy rosszul lesz. Biztosan leesett a vér-cukra, mert lóügetést vélt hallani, meg egy hatalmas tapsot.

Fent a számítógépes srác a szokásos flegma modorában nyugtatgatta. Nem volt valami sok dolga: a legtöbb lány ebédszüneten, csak Gaga volt résen. Ejsze Clemenceau-t kényeztette épp.

Madame Zbârcea kiment a gangra rágyújtani. De ott megint rájött a szédelés. Megint az a lóügetés. Megint az a taps. A színek most már teljesen eltűntek az őt körülvevő világból. A könyvtár márványlépcsőjén pedig gyanúsán fiatal ürgék sűrögtek-forogtak, s gyanúsán sokan. És megint lóügetés. És megint taps. Muszáj volt megkapaszkodnia a korlátba. A cigit erőtlenül ledobta az udvarra.

A pánikroham csúcsára érve rávetette magát a szalon bejárati ajtajára. Bent is meglehetősen kevés volt a fény. A gyászos légkörben csak a számítógépes fickó arca világlott a képernyőktől.

Madame Zbârcea előérzete már-már látomássá szilárdult:

– Hallod-e, izé... Misi...

A számítógépes fantomarca felnézett a képernyőkről. Madame Zbârcea elhaló hangon folytatta:

– Ladyt... már rég akartam kérdezni... őt mért hívják Gagának? Nem is hasonlít az énekesnőre...

A térről trombitaszót vélt hallani, valami barbár indulót, ami, felerősödvé, majdnem elfedte Misi válaszát:

– *Kingából* jön. Az az igazi neve. Valamilyen székely faluból való: Detró... Ditró... olyasmi.

Madame Zbârcea levegő után kapkodott. Csak nehogy magával sodorjon a pánik, fohászkodott magában, azzal berontott Lady Gaga szobájába. A mezítelen lány bőre fényesen csillogott a ritkásra húzott redőny résein beeső sápadt fényben. Kedélyesen beszélgetett a vörös arcú, lihegő Clemenceau-val – Madame Zbârcea alig akart hinni a fülének – ékes francia nyelven.

– Te céda! – támadt rá munkatársára, aki gúnyos mosollyal fogadta.

– *Hátrább az agarakkal!* – karattyolta a mongol hordák otromba nyelvén, és meg sem próbálta elkapni az elájuló asszonyt. Elnézést kért a kuncafttól, amiért egy pár percre magára hagyja, majd úgy, ahogy volt, mezítelenül kilépett a folyosóra, hogy a számítógépes srácot egy pohár vízért szalajtsa.

– Szíp vagy, kincsem! – szólította meg Eszmeralda néni, aki addig az ablakból figyelte a fölvonulást: a békeszerződés ünnepe nyalka székely legények lovagoltak végig a város utcáin.

– Te pedig valódi boszorkány vagy, néném – bókolt a pucér lány.

– Az évfordulóra való tekintettel újrafestik a *Cluj* feliratot a várostáblákon a *Kolozsvár* felirat alatt, mert elkopott kissé – terített egy köntöst Kinga vállára Lakatos Dorina. – Nem lehet elégedetlen senki sem.

– Valódi boszorkány, igazi varázsló a nénikéd – ismételte meg Kinga.

– Clemenceau még mindig elégedett? – kérdezte Lakatos Eszmeralda.

– És az is marad – nevetett a ditrói menyecske.

Madame Zbârcea kitámolygott a szobából. A számítógépet kezelő fiú a karját nyújtotta neki, hogy arra támaszkodjon, és rávette, hogy igyon pár korty vizet.

– Ez a ti művetek? – kérdezte gyöngé hangon az asszonyság.

– Szigorúan véve inkább a tiéd, Madame – vonta meg a vállát Dorina.

– De ne aggódj, itt mindig lesz helyed – somolygott Kinga. – És nem csak a nemzetiségi kvóta miatt. A hála is ezt kívánja.

Bogdán László

Minek vér és halál?

a reprezentatív folytatás

1

*De az üveg kiürült, és megjöttek a hölgyek.
„Minek bolondítják ezt a szegény gyermeket, Lajos?” –
kérdzte Erzsébet nagymamám.
Gizella szétnézett, szikrázott a szeme,
amikor meglátta a kiürült borosüveget.
„Meséltünk neki, ő kérte” – védekezett Sándor nagyapám.
„És ittak is, hogy menjen fel a vérnyomásuk.
Persze a háborúról meséltek, mert miről másról
mesélhettek volna. Az volt a maguk nagy élménye!
A háború. Férfiak, nők nélkül.
Van most is elég bajunk. Minek a vér, a halál?”
„Hadd tanuljon a gyermek – így Sándor. –
Ha hoznak hátra bort, még mesélek. Futólépés!”
A két nagyanyám megfordult. Visszamentek a házba.
Hoztak még egy üveg bort, pogácsát, egyenek is.
Töltöttem, és Sándor most másik oldalról
közelítette meg a garnizon hétköznapijait.
Kiderült, hogy amikor a költőt eltemették –
nem bírta szegény a megpróbáltatásokat –,
ő lett az ezredes bizalmasa, mindenese, testőre.
„Mindenhova kísértem. Az orosz élet zajlott.
Kijárhattunk a városba is, szabadon mozoghattunk.
Innen nem lehet megszökni – nevetett az orosz
táborparancsnok, egy másik ezredes.
S ha éppen lehetne is, hova szöknének, és miért?
Szibérián, ha igaz, csak Bakunyin jutott át,
de neki lehettek kapcsolatai.*

*Kísérői, akik jól ismerték a kiismerhetetlen terepet,
ahol ezernyi veszély leselkedik a gyanútlan vándorokra!
Történetünk újabb fordulatot vett,
meghívta az ezredes a másik ezredest, az orosz a magyart,
meghívta a parancsnok az ezredest,
a muszka ezredes a magyart egy kis baráti beszélgetésre.
Ő is elment, már gagyogott oroszul, s tolmácsolt.
De az urak hamar áttértek az angolra,
talán titokban akartak tartani előtte valamit?
Nem tudták, hogy ő hét esztendeig élt Amerikában.
Itták a grúz konyakot, és majdnem leesett a székről,
amikor megtudta, hogy kitört a forradalom,
Szentpéterváron és Moszkvában a bolsevikok
átvették a hatalmat. Furcsa neveket hallott,
Lenin, Trockij, Sztálin. Úgyhogy sokáig már
nem tudom garantálni a maguk biztonságát!
Mától szabadok, mehetnek, ahova akarnak.
Ugyan hova mehetnénk innen? –
felhősödött el ezredese tekintete –, és mivel?
Ő teletöltötte a poharakat, ivott, és kért egy térképet.
A muszka tiszt elbámult, de eléje tette, s ő megkereste
Amerikát, Chicagót, és rábökött a térképre.
Itten kellene élnie – mondotta angolul –
három szösze kislányával és imádott feleségével.
Mert ott is csak magára gondoltam, Gizella.”
„Miközben ette Tánya málnabefőttjeit. Hagyjuk, hagyjuk!”
„Hogyan? – döböntek meg a kevély tiszt urak.
S ő akkor mondotta el kálváriáját.
Már hét éve élt ott, fűtőmester volt a vasgyárban,
született három lánya, s állampolgárságát várta,
amikor ’14-ben egy – most már belátja –
nem túl szerencsés ötlettől vezérelve hazalátogattak.
A többit sejthetik az ezredes urak!
Eldördült egy pisztoly Szarajevóban.
A trónörököszt lelőtték, kitört a háború, és őt –*

még az Osztrák–Magyar Monarchia polgára volt –
azonnal behívták, s azóta... A többit tudják, legyintett.
De túl sok ártatlan embert ölt meg, akik nem vétettek neki!
Nem is ismerte őket. De ha nem öl, őt ölik meg. Ez ilyen.
Szánakozva nézték a tisztet. Ha ott marad, Chicagóban,
nem éli át a poklot, mondotta az orosz tiszt.
Ezredese bólíntott. De nem fejthették ki álláspontjukat.
Amikor felállott, hogy töltsön, férfiak rohantak be.
A két tisztet letartóztatták, s őt magukkal vitték.
Nem volt apelláta. Bolsevik leszel te is.
S a miénk lesz az ország! A nép országa. Az urakat megöljük!
Szívták eleget a vérünket. Most rajtunk a sor.
Írmagjuk sem maradt. Vér fog folyni, testvér.
Vér önti el orosz anyácskánk arcát, hogy megtisztuljunk!
Hát így került hamarosan a Dnyeszter és a Don közé.
A végtelen síkságra! Két évig harcolt
Csapajev lovashadseregében, de megszökött.
Két papírja is volt. Egyiket bajtársától vette el,
mellette lőtték le, a másikat annak gyilkosától,
egy fehér tiszttől, akit ő lőtt le. Csak arra kellett ügyelnie,
mikor melyik papírt veszi elő, ha ellenőrzik.
Odessa várta, és egy hajó. Csak Isztambulig vigyen,
beszélt a kapitánnyal. Onnan jött vissza, egy teherhajón.
Konstancán lépett Nagy-Románia földjére.
Tehervonattal ment a fővárosig, onnan Brassóba,
s gyalog, szekéren haza, Szentgyörgyre.
Milyenek a hódítók, kérdezte az öreg kökösi atyafit,
aki felvette szekerére, mert igyekezett a vásárba.
Ragad a kezük, minden hozzájuk ragad,
amit megérintenek. Maga nem idevaló?
Innen ment el, az Osztrák–Magyar Monarchiából.
De azóta változtak a határok! S a viszonyok,
tette hozzá az atyafi, és szivarral kínálta.
Hajnalra ért haza, Gizella megfürdette,
s amíg mesélt, kifejtette, neki van egy terve.

*Ismeri a szász tulajt, beszélt már neki róla.
Milyen szász tulajt, értetlenkedett.
Hát a textilgyár igazgatóját. Szívesen fogadja,
tapasztalt emberekre van szüksége.
Nehéz időket élünk. Hát így állott be a textilgyárba.
A tulaj becsülte, miután ellenőrizte papírjait,
s kiderült, tényleg fűtőmester volt a chicagói vasgyárban,
közölte vele, az lesz itt is. Szerzett papírokat!
Őt soha nem zaklatták az új hatalom
orrukat mindenbe beleütő okostóbiásai.
Egymásra találtak újra Gizellával.”
„El se vesztettük egymást – pirosodott el a nagyanyja.
– Hát el lehet magát veszíteni, Sándor?”
„Jöttek a gyermekek, Sándor, Gizike, Anti.
De Lajos – nézett másik nagyapámra –, ez akkor is hat.
Két gyermek és négy leányka. Ebből kéne okulni.
Ők tizennégyen voltak, Giziék tizenhárman!”
„Ők szintén tizenhárman!” – így Erzsébet.
„Ők pedig szintén tizennégyen! – tűnődött Lajos.
– Nekik egy gyermekük született, s három leányka.
A másik fiú, Árpika korán meghalt.”
„Nem tudta megszokni ezt a bajlátott világot!” –
törölt ki egy könnycseppet szeméből nagymama.
„Igen – merengett Gizella –, azok a nagy családok.
A föld persze nem tudta eltartani őket.
Megindultak a világba: Regát, Németország, Amerika,
az Egyesült Államok, Kanada, Mexikó.
Volt öcsém, aki egészen Buenos Airesig jutott.”
„Az én egyik bátyám Dél-Afrikába – borongott
Erzsébet, s kért egy kis bort.
– Egy másik Ausztráliába, de azóta változott valami.”
„A háború – tartotta poharát Gizella is.
Töltöttem. – A háború vette el a kedvet.
A vérengzések, s örökké menekülni kellett!
Soha nem tudtad, mit hoz a holnapi nap.*

*Kiszámíthatatlan lett minden. És veszélyes.
Mi nem tudtunk semmiről semmit.
Mindenről az urak döntöttek a fejünk felett.”*

2

*„De hogyan kerültél haza? – érdeklődött Sándor.
– Erről sosem meséltél. – Miért nem, Lajos?”
„Amikor 1918 novemberének végén hazaindultunk
a frontról, minden összement! A fegyelem megszűnt!
A katonák már nem engedelmeskedtek,
mindenáron haza akartak menni. Elég volt.
A ravasz taliánok pedig, mintha csak tudták volna,
hogy mi van, lesben állottak, s tízezreket ejtettek foglyul!
Mi fegyelmezetten vonultunk vissza.
Vakon bíztunk Stromfeld ezredes úrban, akit
azzal fogadtak a határon, hogy azonnal oszlassa fel
az ezredét, de ő ennek először nem tett eleget!
Másodszor már igen, de azt mondotta, fiúk
mi még találkozunk. Még nincsen vége!
Szörnyű bajba kerültünk. Elvész Magyarország.
Én több bajtársammal felmentem Budapestre.
Már hervadtak az őszirózsák, tévelyegtünk
néhány napot, majd lementünk bajtársaimmal
Zalába. Egyszerűen nem tudtunk elválni egymástól.
Egyik faluból a másikba mentünk.
Szívesen fogadtak, senki nem értette, mi lesz.
Mi van. Mért kellett feloszlatni a sereget?
Mért nem akar katonát látni az a miniszter?
Hát így védtelen lesz a haza?!*
*Az egyik bajtársam, Balló Feri a nagymamájával élt.
Ők fogadtak be, dolgoztunk a ház körül, ittuk a bort,
s nem tudtuk, mi lesz velünk...
Jöttek a hírek, hogy hatalomra jutottak a vörösök.*

*A magyar bolsevikok, s megkaptuk
Dárdai kapitány úr üzenetét, mennénk fel.
Svábhegyi lakásában vár, szóljunk még néhány bajtársunknak.
Vagy tízen jelentünk meg, de mondtuk,
ha kell, egy hét alatt összetrombitáljuk a századot.
Elmondta, hogy Magyarországot nagy veszély fenyegeti!
A szerbek, a románok, a csehek három oldalról támadják.
Erdély, Felvidék, Bácska már elveszett!
De a maradék országot is szét akarják szedni!
S nekünk a végzet órájában nincsen hadseregünk,
mert egy örült azt mondotta, hogy nem akar
katonát látni többé. Értitek?
Stromfeld ezredes urat most végre kinevezték
az újjászervezett tiszántúli csapatok vezérkari főnökévé.
Kísérletet tesz az előrenyomuló román és cseh
seregek megállítására, hadosztályában a helyünk!
Mi különben is vakon bízunk benne.
Ő kérdezte tőlem akkor, hogy mit ettetek fiam,
s mikor mondtam, mindig azt, ami éppen volt!
Egereket is, nevetett, s felterjesztett vitézségi éremre.
Barlangokat fúratott a hegyoldalakba,
és igyekezett a teherszállítást kötélpályákkal megoldani,
mivel az olasz tüzéség belátott az állásainkba.
Kiváló szervező volt, született stratégá.
Irányítása alatt a tanácsköztársaság hadserege
1919 tavaszán kísérletet tett a folyamatosan terjeszkedő
csehszlovák és román erők visszaszorítására!
Győzelmet aratott Miskolc mellett, elszigetelve
egymástól az északról támadó csehszlovák
és a kelet felől ránk zúduló román haderőt.
Megkezdődött az északi hadjárat.
Villámgyorsan szabadítottuk fel Sátoraljaújhelyt,
Érsekújvárt, Kassát, majd Eperjest.
A tigris tiltakozott, s a megalkuvó idióta Kun Béla
hitt ígéreteinek, és visszarendelte a sereget.*

*Stromfeld nem tudta elfogadni a győztes hadjárat
eredményeinek biztosíték nélküli feladását,
ami a hadsereg széthullásához vezetett.
Lemondott, de én akkor, azokban a hetekben átéltem,
mit jelent magyar katonának lenni,
amikor nem egy fennsikért folyik évekig a harc,
hanem a hazáért. Stromfeld szomorúan vált el tőlünk.
Köszönöm fiúk, hajtott fejet, s visszavonult.
Mi pedig ódöngtünk Pesten. Akkor lett elegendő
a bolsevista szecskából. Nem tetszett a bőrkabátos
Lenin-fiúk pofátlan erőszakossága sem!
Esztelenül gyilkolástak. Ölték az ártatlan civileket.
Szamuely egyszer igazoltatott is, de mikor bizonyítottuk,
hogy vöröskatonák voltunk, elengedett.
Ekkor döntöttem! Elváltam zalai testvéreimtől.
Egy másik székely fiúval hallottuk, hogy
Kratochvil tábornok szervezi a Székely Hadosztályt!
Ott a helyünk, gondoltuk, elvégre székelyek lennénk!
Mi a bánat! Jól is indult az egész, de tudjátok,
sok lúd disznót győz! A túlerő előtt
Kratochvil kapitulált, őt s többeket el is fogtak.
Mi megszojtunk, gyalog, szekérrel, tehervonaton
értem el Brassót, ahol akkor laktam.
S mintha mi sem történt volna, visszamentem a vasúthoz.
Nem bujkáltam, mert minek? Két esemény is történt
1920-ban. Kirúgtak a már román államvasutaktól,
mert nem tettem le az esküt, és nem változtattam meg
a nevem Székelyről Secheiescúra,
de ami fontosabb, találkoztam
Erzsébettel, egymásba szerettünk, és elvettem feleségül.
Hogy miből fogunk élni, nem tudtam,
de kitanultam a suszterséget, s talpaltam a cipőket.
Brassóban el lehetett tűnni akkor. Nem kerestek,
mint volt vöröskatonát, mint a székely hadosztály
tagját ki is nyírhattak volna. Hallottuk, hogy*

*Kratochvil tábornok urat s másokat is megkínóztak
a fellegrárban, nem tartották be az egyezséget!
1922-ben született meg Lajos fiam,
s úgy döntöttünk, felmegyünk Bukarestbe.
Meguntam a kaptafát, mások büdös cipőit talpalni.
Erzsi szakácsnő lett egy román miniszternél.
Én afféle mindenes, rendbe hoztam a kertet,
abrakoltam a lovakat. Kocsisként is villogtam.
Rám adták a sujtásos mundért.
Egy miniszter kocsisa nem öltözhet akárhogy.
Szereltem, javítottam, meg is becsültek!
Amikor megszülettek az ikrek, anyád – néz rám – s Idus,
el is akartunk menni, de nem engedtek el!
Nagy becsben tartottak, a gyermekeket is szerették.
A miniszter a térdén lovagoltatta Lajoskát.
1931-ben diplomata lett, s Brazíliába helyezték.
Vitt volna minket is.
Sokat töprengtünk, végül nem mentünk.
Ma sem tudom, miért. Soha egyetlen döntésem
meg nem bántam, azt igen!
Rendesen kifizettek, visszamentünk Brassóba.
Házat vettem a Csigahegyen, s talpalhattam tovább
mások büdös cipőit, csizmáit.”
„De ha elmentek, akkor minden másképpen alakul!
Kit vesz el a fiam, ha nem Iréncét,
s egyáltalán meglesz-e ez a nagyokos unokánk,
aki állandóan elfelejt tölteni a nagyszüleinek?”
Ezen még eltöprengtek, megitták az utolsó pohár bort,
s mentünk elé ebédelni.*

3

*„Ez már más – jelenik meg váratlanul a vadász.
– Közel mentél a dolgokhoz! Érdekes,*

„nekem ezekről soha nem meséltél!”

„Nekem sem” – jelenik meg Viola.

„De nekem igen – fújja furulyáját Jellasics.

– Ezért biztattam, írja meg, hagyjon minket!

Mi valahogy megleszünk az illúzióinkban.”

„Többet már nem meséltek. Néhány hétre rá

meghalt Sándor nagyapám, egy fél év múlva követte

Lajos nagyapa is, csak a nagymamáim maradtak!

Ők sokat meséltek ugyan, de nem a háborúról!

Utálták a háborút, de megtanítottak főzni is,

hogy ne legyek kiszolgáltatva a nőknek.”

„Most végre közel kerültél valamihez –

hallom az eltűnő vadász hangját.

– Kissé már el is távolodhatnál az egésztől,

felülről is nézhetnéd, nem gondolod?”

Az első Teleki-kormány, 1920

Sántha Attila

Ágtól áigig

*Sokan mentek el, és kevesen jöttek haza.
Szomszédunk, Tóth Béla bá
mindkét háborút megjárta,
és mindkettőben orosz fogságba esett.*

*Na, ez a Tóth Béla bá, mikor hazajött,
olyan sovány volt,
hogy csak ágtól áigig tudott menni,
másképp a szél elfújta volna.
Mondják, valaki egyszer ujaival
megpattintotta, s elesett.*

*Maradt neki egy kaszálója,
amit a háború alatt felvert a málna,
oda ment fel minden reggel,
nem kellett neki a társaság,
szemelgetett, s vigyázott a tehenre.
Mári né pedig esténként
valami könnyű étellel várta.*

*Mikor Béla bá magára szedett pár kilót,
s nem kellett féljen, hogy elviszi a szél,
elmondta Márinak, ő bizony
megszökött az oroszoktól,
és a döghúsrá is rászokott,
úgy haza akart jönni.
De nem sokat jutott előre,
éjjelente majd' elvette az Isten hidege,
a nyári hónapok után elfogták,
s csak most jutott haza,
ne haragudjon.*

*Mári né csak sírt, mintha bánat
érte volna, pedig dehogy,
s naponta átvitt ételt a szomszédba,
ahol Márta is várta Jánost, akiről ő tudta,
hogy meghalt, de Márta még nem.*

*Egy idő után Tóth Béla bá
már szembeállt a bivallyal,
s az lesütötte a tekintetét
(pedig nem lett semmivel sem kövérebb).*

*Na ekkor mondta el a gyermekeknek,
kik csapatoslag jártak utána,
s közben tanulták a bogyókat, füveket,
hogy Szibériát miért is élte túl:
hallotta álmában, hogy hívja őt Mári,
az apja, a rég meghalt öreganyja,
s egy csomó régi ember, akiket nem is ismert.
Tudjátok, fiaim, egyszer
titeket is hazahívnak,
és akkor jönni kell, jönni kell.*

Rakovszky Zsuzsa

A régi város

– De, Anyuka! Hiszen megígérte!

Az öregasszony összeszorítja a száját, pillantását makacsul az ölében ülő macskára szegezi.

– Csak azt ígértem, hogy gondolkodom rajta – mormolja végül.

– Hogy gondolkodik! Évek óta csak gondolkodik! Mi van ezen még gondolkodni való?

Az öregasszony látja, hogy a kisebbik fia csitítóan a bátyja karjára teszi a kezét.

– Hagyd! Végül is Anyukának kell eldöntenie, jön-e, vagy marad.

– Hogyan hagyhatnám! – fortyan föl a bátyja. – Nekem nincs egy nyugodt pillanatom, ha arra gondolok, hogy Anyuka itt van egyedül, nincs, aki ápolja, ha megbetegszik, és ha hirtelen rosszul lesz... arra gondolni sem szeretek!

– Itt van nekem a Rozi – motyogja az öregasszony csökönyösen. – Ő gondoskodik rólam!

– Itt van? Hol? – A nagyobbik fia jelentőségteljesen körüljártatja a szemét. – Nem látom, hogy itt lenne!

– Igen, mert most hazament a hét végére a falujába. De csak ritkán szokott hazamenni... többnyire itt van velem. És rólam senki sem tud olyan jól gondoskodni, mint a Rozi! – rebegi sírásra görbült szájjal.

A nagyobbik fia az égnek emeli a szemét.

– Hát akkor Isten neki, hozza magával Anyuka a Rozit is!

Az öregasszony szeme fölvilan, mintha végre megtalálta volna a döntő érvet.

– Csakhogy a Rozi nem jöhet el innét! Neki itt van a családja a környéken! Most is az öreg szüleinek segít a betakarításban...

Az öregasszony látja, hogy a nagyobbik fia nehezen fékezi az idegességét.

– De ugye azt elhiszi, Anyuka, hogy mi is tudnánk úgy gondoskodni magáról, mint a Rozi? És akkor legalább naponta láthatná az unokáját! Hányszor látta eddig?

Az unokája... Nyúlánk, szőke kislány, az anyjára hasonlít. Nemigen tudnak mihez kezdeni egymással. Talán, ha látta volna csecsemőnek, ha látta volna napról napra növekedni... Tétován cirógatja a macska fejét.

– A Mircike sem tudná megszokni egy új helyen!

– A Rozi! A Mircike! – robban ki a nagyobbik fia. – Hát, ha Anyukának minden és mindenki fontosabb, mint a fiai...

Az öregasszony lesüti a szemét. Dehogyan fontosabb neki bármi és bárki a fiainál... és persze azt is megértette, hogy azoknak itthon nem lett volna jövőjük. Odaát jó állásuk van, az egyiknek a megyeházán, a másiknak a takarékbankban. És persze Sopron is szép város, van olyan szép, mint Pozsony, csak hát... ő ezt szokta meg, ez az otthona. Eszébe jut, milyen kétségbeesetten nyávogva járkált föl-alá az első macskája ebben a lakásban, amikor beköltöztek ide Szenicéről: mintha nem is a korábbi otthonát veszítette volna el, az ismerős szobákat és a kertet, hanem saját magából is elveszített volna egy darabot... Ő is így lenne vele? Illik ennyire ragaszkodni ismerős utcákhoz és terekhez, a szemközti ház homlokzatához meg a kis akácfához, amit az ablakából lát? Nem, a fiának igaza van!

– Rendben van! – mondja sóhajtva. – Csak kell még pár hét, amíg összecsomagolok!

– Na, csakhogy végre! – mondja, már odakinn, az idősebbik fiú az öccsének. – Csakhogy végre sikerült rábeszelnünk!

Az öccse eltöprengve néz maga elé.

– Nem is tudom... Biztos, hogy jól tettük?

– Nem költözik az már, szegényke, sehová! – mondja Rozi színpogva az összesereglett szomszédoknak. – Úgy volt, hogy a fiai ma délután jönnek érte... Még szép rendesen összecsomagolt, lefeküdt még egyszer utoljára a megszokott ágyába, és reggel már úgy találtam... De legalább itt fogják szegényt eltemetni, azon a

helyen, amit úgy szeretett! A cicát elviszem magammal, talán megszokik nálam...

Judit az órájára nézett: a helytörténeti múzeum már zárva lesz, elcsavarogta az időt. Azon a régi képeslapon, amit a fiókban talált, rajta volt ugyan a nagymama címe, de az utcákat azóta nyilván többször is átnevezték. És bizonyára nem is él már senki, aki még emlékezne, melyik volt a Kórház utca. Találomra fordult be egy-egy sarkon, arra gondolt, hogy biztosan megérzi majd, ha rábukkan arra az utcára, arra a házra, aztán összeszidta magát: micsoda butaság! De azért az egyik keskeny utcában, a folyó közelében, hirtelen mégiscsak olyan érzése támadt, mintha már járt volna itt. A házsámokat nézegette: melyik lehet a nyolcas? Az egyik kapuban kövér öregasszony állt, gyanakodva figyelte őt: mindjárt megkérdezi, hogy kit keres. Kapkodva próbálta összeszedni a német tudását, hogy megelőzze:

– Ich denke, meine Grossmutter... Sie lebte in diesem Haus – hadarta, és bocsánatkérően rámosolygott. Az öregasszony is elmosolyodott lassan, és széttárta a karját, jelezve, hogy nem érti.

A temető! A temető még nyitva lesz, gondolta Judit. Visszaült a kocsijába, és kivette a kesztyűtartóból a kis térképet. Nincs is messze: ha hatkor zárnak, még legalább egy óra hosszát kereshet. Bár nem valószínű, hogy meglenne még az a sír, nyilván már régen valaki mást temettek oda.

A temető hatalmas volt, rögtön látta: semmi esélye, hogy véletlenül rábukkanjon a sírra, de azért jó darabig ott kóválygott, és olvasgatta a sírköveken a feliratokat. Aztán egyszer csak földre gyökerezett a lába: a saját nevét olvasta az egyik régi kövön. Nem volt egészen biztos benne, hogy jól látja: közelebb hajolt, és az újával próbálta végigkövetni a megfakult, kőbe vésett betűket. Aztán nem messze onnét egy másik kövön is megtalálta a nevét, ott ugyan egy férfinév állt a kövön, csak a vezetéknevük volt azonos.

Juditnak eszébe jutott, mennyire irigyelte gyerekkorában azt a barátnőjét, akinek a születésnapjára mindig egész sereg rokon gyűlt össze: nagybácsik, nagynénik, számtalan unokatestvér. Ők

mindig hármásban ünnepeltek az anyja egy öreg rokonával. Az én rokonaim itt vannak valahol, gondolta, meg talán élnek is még közülük néhányan itt a városban, de soha nem fogja megismerni őket.

Az órájára nézett: jó lesz sietni, mindjárt zárnak. És különben is, még ma haza kell érnie Pestre.

*Trianon-emlékmű Békéscsabán,
MÉSZÁROS ATTILA szobra*

Petőcz András

Anyám szökik a határon

*Anyám szökik a határon.
Tizenhat éves.
Elkapják a szlovák határőrök.
Lemagyarkurvázzák.*

*Nincs ez másképpen azóta se.
A háború után vagyunk, ahogy akkor.
Anyám menekül az otthonából.
Otthonról menekül haza.*

*Anyám ma is tizenhat éves.
Majdnemgyerek még, aki nem érti.
Nem érti, hogy mindez hogyan van.
Valami vonal az otthon és a haza között.*

*A határőrök megpofozták akkor.
Aztán csak annyit mondtak,
takarodj, mad'arska suka,
legalább eggyel kevesebb!*

*Anyám azt mondja, nem kellett volna.
Nem kellett volna átjönnie.
Ránéz a térképre, és nem érti.
Valami vonal az otthon és a haza között.*

*Anyám azóta is szökik a határon.
És azóta is épp a háború után vagyunk.
Anyám kilencvenegy éves.
Lemagyarkurvázzák.*

Fellinger Károly

Szarvasének

Csoóri Sándor 90. születésnapjára

Hallgatás

*Nagyapám szerelemgyerek volt,
anyja valahol Bécs mellett szolgált,
az uraság fia felkoppintotta,
aztán elküldték Isten hírével.
Nagyapám végigharcolta
az első világháborút,
majd olasz hadifogságba esett.
Idős korában taliánul beszélt az unokáihoz,
akik ilyenkor úgy néztek rá,
mint valami mesebeli öreg királyra.
Amikor szabadult, már nem élt az anyja,
elvitte a spanyolnátha, a faluban meg
azt magyarázták neki, hogy ez már nem
Magyarország, hanem Csehszlovákia,
tessék észrevenni a szintiszta magyar
faluban a szintiszta igazságot.
Nagyapám a keresztségben édesanyja
lánykori vezetéknevét kapta, egy német
vezetéknév, amit meg nem változtatott,
amíg a hazáját Magyarországnak tudta,
de most, hogy már Csehszlovákiában él,
eldöntötte, hogy Fekete lesz a vezetékneve.
Ez egy világos magyar név, magyar embernek való.
Egy büszke útkaparónak.*

Temetetlenül

*Anyai dédnagyapámról semmi
hír nem jött az első világháború után,
halottnak sem nyilvánították,
az sem derült ki, melyik
hadifogolytábor lakója lehet.
Amikor több évvel a háború után
néhányan visszatértek falujukba,
ő viszont nem, eltűntnek nyilvánították.
Dédnagyanyám és a hozzá hasonló asszonyok
persze továbbra is vártak férjeikre,
abban reménykedve, egyszer
biztosan visszatérnek,
ha előbb nem, legkésőbb akkor,
amikor újra Magyarország
lesz a falujukból.*

Bárdolatlanul

*Gyerekként akkor hittem el,
hogy Nagy-Magyarország
tényleg létezett,
amikor az Amerikai Egyesült Államok
külgyminiszterének gépe
ezerkilencszázhetvennyolc
január ötödikén a Szent Koronával
leszállt Budapesten.
Akkor értettem meg nagyapám
önfeledt visszaemlékezéseit,
aki a trianoni békediktátum aláírásakor
pont annyi éves volt,
mint én a Szent Korona visszatérésekor.*

*Mindig irigyeltem a szlovákokat,
hogy gond nélkül
megértik a szláv népek nyelveit.
Aztán, ötödikes koromban
a televízióban láttam és érteni véltem
egy házaspárt, akik finnül válaszoltak
a riporter kérdéseire.
Nagyon boldog voltam.
Úgy éreztem, ők a testvéreim.
Amikor a műsor végén kiderült,
hogy valamit nagyon félreérthettem,
mert a házaspár nem finn volt,
hanem csángómagyar, elszomorodtam.
Azóta is lelkiismeret-furdalásom van emiatt.*

Gróf Apponyi Albert (1846–1933) (Fotó: Wikipédia)

*emberevő a békéjük, nézz szét az asztalon:
fenyvesek, medvék, öngyilkos tavak,
zsugorodó gyepűn millió magyarok.
Tanúk nélkül is tudható:
téged is kettészakítottak.
És megtömték szánkat hallgatással*

Iancu Laura: *Este a faluban (14)*

Szárász Miklós György

Repeszek

Takács Zsuzsa *Álom* című versében van egy mondat.

„Mennyire szeretem a magyarokat!”

Így. Felkiáltójellel.

Anélkül akár lebeghetne is. Nem azt mondom, hogy kérdőjellel vagy három ponttal (vagy akár csak eggyel) feltétlenül lebegne, csak azt mondom, hogy a felkiáltójel nélkül akár lebeghetne is. De ott a felkiáltójel.

Egy vallomásos írásában a költő így beszél álmáról, a versről, a mondatról: „Erre ébredtem, egy fél éve sincs, valóban, hogy szinte fuldokolva a torkomra futó könnyektől hangosan ezt mondom, a vers kulcsmondatát: *Mennyire szeretem a magyarokat!* Születésemtől készült bennem ez a mondat? És kitartott volna ennyi éven át, ha nem látok annyi hősiességet itt? Vajon lesz-e idő, amikor értelmét veszti ez a közlés az anyanyelvemen is, s nem lesz több egy furcsa álmom-mozzanatnál? Akár a boldog olasz, angol, spanyol vagy francia nyelven? És lesz idő, amikor szlovákul vagy románul is csupán az álmom emlék- és archemondata lesz?”

Ugyanabban a szép visszaemlékezésében azt is írja, hogy amikor az 1980-as évek elején Iowában időzött (az íróprogramon), akkor egy magyar prózaíró, „mint aki biztosra megy”, azt súgta volt a fülébe, hogy Budapest nem magyar, hanem német és zsidó város. Mire ő így szólt: „Nem tűröm, hogy tovább csonkítsátok az országomat. Elég volt Trianon.”

*

Ferdinandy Gyurka küldi Floridából:

„Az új évezredben, nyolcvanévesen azt látom, hogy a századik évfordulón az ország vezetői ismét Trianonról beszélnek. Hallgatom őket, de bevallom, sem a siránkozást, sem a vádaskodást nem szeretem. Másrészt feláll a szőr a hátamon, ha a nyugati

gyarmatbirodalmak politikusainak kioktatásait olvasom. Ha valakiknek, nekik van ehhez a legkevesebb joguk.”

*

Már megvolt a *Fájó Trianon* című könyvem vízivárosi bemutatójának az időpontja, amikor az első kerület új, ellenzéki – mivel ez a kifejezés manapság semmi információt nem hordoz, inkább úgy mondom, hogy feltétlenül kormányzatellenes – vezetése lefújta a tervezett rendezvényt. „Trianon nem a mi témánk.” Így szólt az indoklás. Nem lepődtem meg, nem is háborogtam, számítottam rá. Nem háborogtam, nem lepődtem meg, de elszomorodtam, mert tudom, amit ők nem, hogy de mennyire az ő témájuk (is) Trianon. Akkor is, ha nem tudják, akkor is, ha nem akarják, akkor is, ha leráznák magukról, mint kutya a bogáncsot. Nem szabadulhatnak tőle.

Mindannyian jobban járnánk, ha megpróbálnák tudomásul venni ezt. Ha a fájdalomukat elfogadnák. Nem kell ugyanazt érezni. Nem kell hamis együttérzést mutatni. Elég elhinni, elfogadni, tiszteletben tartani, hogy ez néhány millió embernek fáj...

Itt egy közbeszúrással kell élnem. Ha nem is meggyőződésem, de erős a gyanúm, hogy amúgy Trianon azoknak is fáj, vagy inkább úgy fogalmazok, hogy azok többségének is fáj, akik azt mondják: „Ez nem a mi témánk.” Hiszen még Révai József, a Magyar Kommunista Párt főkulturánoka is így beszélt 1945 őszén: „Újra trianoni Magyarország vagyunk. Ez minden magyarnak fáj. Nincs olyan magyar, akinek jólesne, hogy Nagyvárad Romániához tartozik. Nincs olyan magyar, aki ne sajtószívvel gondolna arra, hogy Kolozsvár Románia egyik tartományának a fővárosa.”

...elég elhinni, elfogadni, tiszteletben tartani, hogy Trianon él, nem múlt még el, nem lett történelem. Ha erre képesek lennének – nem többre, csak ennyire –, akkor jobban járnánk, jobban járna a nemzet, és jobban járnának ők is. Egyedül legfőbb ellenfelük, gyűlölt ellenségük, a kormányzó erő járna rosszabbul. Ilyen egyszerű ez.

*

Tizennyolc évesen öt hónapig a Központi Statisztikai Hivatal könyvtárában dolgoztam. Főnököm – egy, a Badacsony oldalából elszármazott, hórihorgas férfi, akinek a szája sarkában állandóan mezítlás Szimfónia cigaretta fityegett, és aki Kerouacot, Allen Ginsberget meg Walt Whitmant olvasott, Ornette Coleman- és Charlie Mingus-lemezeket hallgatott a bebetonozott Lenco lemezjátszóján – a harmadik napon bevezetett az egyik raktárba, és rámutatott a mennyezetig érő polcok közt álló asztalkára. „Ez a tied. Úgy becsüld meg, hogy éveken át ennél ült Bibó István.”

A következő hónapokban én annál az asztalnál görnyedtem, senyedtem, tespedtem, gubbasztottam, terpeszkedtem, olykor feltettem szandálos sarkam a sarkára, és az egyetemi felvételre készülés ürügyén TŰK-jelzetű (titkos ügykezelésű) anyagokban, öngyilkosság-statisztikákban, népszámlálásokban, zárolt kutatói anyagokban bogarásztam. Egyebek közt beleolvastam dr. Benisch Artúr irataiba, aki a bécsi döntések előkészítésében a magyar delegáció kisebbségi szakértője és Teleki Pál bizalmasa volt. És életemben először ott, a székében tenyészve olvastam ájult gyönyörrel Bibó felszabadító sorait is: „Ki a felelős azért, hogy a magyar békeszerződés nemcsak a magyarság életkérdései szempontjából lesz súlyosan kedvezőtlen, hanem a Duna-völgyi megbékélés és a közép- és kelet-európai konszolidáció szempontjából is? [...] amikor a történeti Magyarország területi állományát az etnikai elv alapján bontják széjjel, ugyanakkor ezt az etnikai elvet Magyarország terhére nyilvánvalóan megsértik. Ez rettenetes lélektani sokkal jár... Ha azt akarjuk, hogy azok a jogosan keserű indulatok, melyeket a béketárgyalás módja a magyar közvéleményben kiváltott, ne fojtódjanak el, és ne forduljanak a magyar demokrácia vitális gyökerei ellen, akkor a béketárgyalások mikéntjével kapcsolatos érzelmeinknek a magyar demokrácia nevében hangot kell adnunk...”

*

Réges-régen, tizenhét alig múltam, Lengyelország felé zötykölődöm a vonaton. Akkoriban annyi magyar utazott a szép

Polóniába, hogy lengyel testvéreink szinte megutáltak minket, Krakkótól *Gdańskig* magyarul írták ki az üzletek ajtajára, hogy *Fagyi nincs, Forintot nem váltunk, Jégkrém elfogyott*, és én csodáltam őket, nem a Wawel miatt, nem a *Hamu és gyémánt* vagy a *Menyegző* miatt, nem is Katyń miatt, hanem mert a teherautósó-
főrjeik az útkereszteződésekben odagurultak a Lengyelhonban ideiglenesen állomásozó szovjet Vörös Hadsereg alakulatainak zászlócskával integető forgalomirányítóihoz, és miközben mellettünk orosz tankok dübörögtek, letekerték az ablakot, és ötven centiről lekurválták és megköpdösték őket. De most még csak ott vagyunk, hogy a vonaton zötykölődöm, és már szerelmes vagyok a svéd lányba, akivel a Keleti pályaudvaron ismerkedtem össze, az ablakban ácsorgunk, egyik cigarettát szívjuk a másik után, nevetünk, beszélgetünk valami zagyvaléknyelven, illetve ő németül és angolul egyformán jól tud, én keverem a német, angol és orosz szavakat, szőke, kék szemű, mosolygós, akarja érteni, tehát érti is, amit mondok, alkonyodik, a huszadik ciginél tartunk és a tizedik szlovákiai városnál, a szerelvény fékez, a lehúzott ablakra támasztott karomra teszi az állát, nézi a vasútállomás homlokzatán a feliratot, Žilina, rám pillant, és azt mondja: „Tuudom, ez is magyar város volt. Tudom, Trianon.”

lancu Laura

Este a faluban (14)

Trianon100

*Áruld el, Uram,
(Neked is jól áll!),
valld be, szerelmes voltál;
ugattak bár, nem támadtak
Rád a kutyák,
amikor hajnalig udvaroltál.
Áruld el, milyen volt a csókja?
Feledhetetlen, ugye, és akarod újból, újra!*

*Hát, álljunk itt meg, Uram,
egy idomított szóra... Nem új keletű a
történet, csak éppen megállás nélkül
hosszabbítja, késlelteti érkezésed
egy vargabetűs „házi feladat”.
Nevezik még ilyen-olyan egyezménynek,
de el ne hidd nekik, Uram,
emberevő a békéjük, nézz szét az asztalon:
fenyvesek, medvék, öngyilkos tavak,
zsugorodó gyepűn millió magyarok.
Tanúk nélkül is tudható:
Téged is kettészakítottak.
És megtömték szánkat hallgatással,
már nem is tudom,
vasvillával? Színváltó jogokkal?*

*S valóban,
100 éve nem legenda
György és Ilona
szerelmes balladája.*

A kert fenekibe', egy körtefa alatt,
Györgyi Ilonával sírnak mind a ketten.
György teli könnyűvel mondja Ilonának:
Ilona! Ilona! Menek katonának,
Mevársz-e te engem három esztendeig?
Mevárlak, mevárlak, annál több ideig!
Meg nem vársz Te engem, mikor hazajövök,
Papot s a deákot a lábadnál kapjam,
Anyádat s apádat siratózva kapjam!
Verje meg az Isten, veretlen ne hagyja,
Azt, ki a szerelem örökös rontója.

*Indulunk már mi is, Máriával vissza,
zárt ajtók mögé, félországba.
Ha csont-, ha porcsendélet
fogadna szerelmesed kapujába',
csak egy szót szólj,
és szavadra feltámad...
Ez töretlen reményem,
hogy idővel kimondod.*

Oláh András

haláloed után tizenöt évvel

Lukács Erzsébetnek – odaátra

*betegre karcolt minket az az éjjel
mikor haláloed után tizenöt évvel
elzarándokoltunk a lányoddal ODA
– megvolt még a ház és az a kis szoba
amit sohasem hozhattál igazán haza
aminek szívedben rekedt árnyéka szaga –
ott szüilt anyád kilencszáztizennyolcban
amikor apádról azt sem tudták hol van
– Doberdó, Isonzó... a háború véget ért...
hazátlanok kaptak otthont az életért
de elfordította akkor arcát Isten
s idegen színekbe öltözött itt minden
földfoglalók raja járványként terjedt szét
házat kaptak s hazát – másoktól elvették –
szekereken jöttek meggörnyedő testtel
köszönni kezdetben mindegyikük restell...
idegen a nyelv és idegen a szomszéd
barátod besúgó egy aprócska koncert
ki hazug szót dicsér annak jut csak esély
Elek apó nyelvén nem lesz kinek mesélj
fel nőni még könnyű – megmaradni nehéz –
főleg ha Isten is csak megvet és lenéz
szorongva félve vágsz neki a világnak
kialkudott hitben nap mint nap aláznak
határok nyíltak törölődtek záródtak
tornyokon kapukon cseréltek zászlókat
párbeszéd helyett ekkor lett perbeszéd
kirakós-játékok így hullott szerteszét
apád a titkait még falakba véste
múltatok így került most rivaldafénybe
s a házon a táblát az eső ha mossa
ráfeketül ma is a jel: strada Cloșca...*

Dimény H. Árpád

cserepes virág

*emlékszel-e Gizám a fiatalságunkra
amikor Kassáról írtam neked lapokat
azóta őrzöm minden sorodat különösen
azt sokszor elolvasom amelyben esküdtél
a tőlem kapott cserepes virágra igyekszel
életben tartani a gyönyörűséget mint a
szerelmünket bár eddig csalódást okoztál
nekem mert ismét megbántottál hiába*

*igyekszem felidézni mintha a rosszat
kitörölték volna emlékeim közül vajon
mivel bánthattál meg mivel lehet egy
olyan szerelmes szívet megsebezni mint
az enyém talán ha nem viszonzod annak
hevét és ismerve magam feléd záporozó
leveleim orkán-erejét pusztítását szíved
békés mezein s ami nagy csak távolról
látható megírta a bölcs költő Jeszenyin
s ha ajkam ajkadért hajol nem láthatom
az arcod rezzenését s leveleim sűrűjében
későre vettem észre hogy elvesztél...
a mi szerelmünk az a fajta amire mindenki
vágynak hogy nem lehettünk egymáséi
csak még jobban összeköt bennünket*

*Gizám özvegy lettem egyedül vagyok
és nincsenek kedvemre ezek a kokett
francia lányok csak rád gondolok éjjel
és nappal is mint régen csak bölcsebben
a szeretet csálhatatlanságával tudom hogy
az igazi szeretet nem szentimentális és*

*sajnálkozó hanem erős bátor szeretném
ha kijönnél hozzám Párizsba feleségül
veszlek mert nem félek már a fájdalomtól
az orvos sem tud mindig gyógyszerrel
segíteni néha bele kell vágni a testbe
légy a feleségem legyünk egymásnak
orvosa mert csak az okozhat fájdalmat
akinek megvan az írja is rá a szeretet
okozhat de a szeretet az ír gondold meg
ne mondj hamarosan rá igent vagy nemet
mert szív dolgaiban az okos tanács és a
gondolkodás a jó adj választ a szerelemre*

*hej szép fiatalság pedig még nincs is sok
ősz hajszálam lábam izmos és frissebben
dolgozom mint sok fiatal és megáldva
bölcs férfiésszel tudom mert kerestem
a boldogság nem fészkel minden bokorban
így hívtalak becézve kislány szép fiatalság
tétován szerettél riadtan tisztán s édes Gizám*

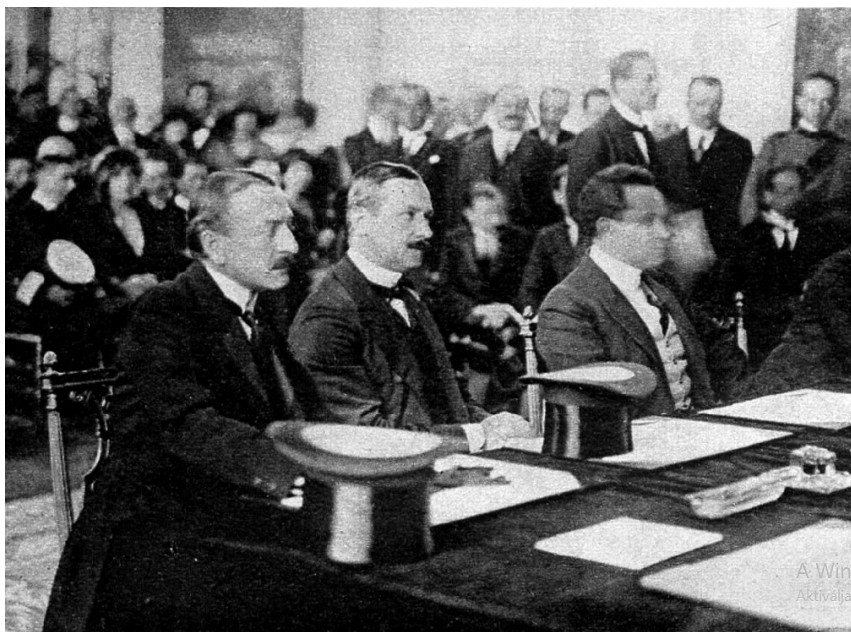
*hogy mást is írjak élni még itt lehet tán
csak nem külön nem feledve a régít
ma átsétáltam Trianonba és láttam az
öreg ágyakat melyekben királyok pápák
és császárok aludtak magas mennyezet
alatt ott volt az a hosszú terem is ahol a
magyar békét írták oda nem lehetett
bemenni selyemkötél zárta el az ajtót
sereg emberből nem nézett be oda senki
ott álltam sokáig akkor először és meglepő
módon beköptem a terembe a parkettára
későre ijedtem meg hogy az őr észrevesz
gyorsan odébb álltam és nevettem magamban
mert jól esett a köpés Kassára gondoltam*

*a szép fiatalságára amit ott hagytunk és
szegény megcsonkított hazánkra amiből
te maradtál nekem tudd lehet élni itt csak
nem külön te és én nem feledve a régít
maradok a régi forrón csókoló István*

(1924., Párizs)*

---

* A verset Laczkó Géza *Laczkó Giza régi szerelme Trianonban* című írása ihlette. Megjelent a Nyugat 1924-es évfolyamának 18. számában.

A magyar aláírók a tárgyalóasztalnál (Forrás: Wikipédia)

Lőrincz P. Gabriella

Két anya, két leány

Drága Mariskám, néném!

Az Isten titeket megáldott gyermekkel, nekünk jómódot adott, gyermeket nem. Arra kérnélek testvéri szeretettel, hogy a tizből két leánygyermeket küldj el hozzánk. Amikor Édest temettük, beszéltünk erről, talán mostanra eljött az ideje. Tanítottam és nevelem őket, olyan szeretettel bánok velük, amilyennel te. Itt, városban annyi munka nincs, de tennivaló mindig akad, s ha az Isten úgy akarja, idővel rájuk száll majd minden vagyonunk. Tudom, nem egyszerű az élet, s minden gyermekedet egyformán szereted, ezért nem kérem, hogy te és Jóska válasszatok közülük, én Boriskára és Bözsikére gondoltam. Ők már nagyobbacsok. Látod, kedves testvérem, mint koldus kérek tőled, hiába minden vágyakozás, vagyon, gyermekáldás nélkül boldogtalan asszony vagyok, és az idő is gyorsan halad. Itt szép tavasz van, minden zöldell már, és arra gondolok sokszor, milyen lehet ott Geccsén, hogy van-e jószág, sütöd-e a kemencében a hatalmas kenyeret? Emlékszem, amikor lányok voltunk, a kavaróban a ciberét szőlőlevélre tettük, úgy ettük, lekváros volt az egész arcunk, és koszorút fontunk csorbókavirágból. Jártok-e fonóba, hántóba? Írj meg mindent! Hiányoztok, édesanyámék is hiányoznak, virágot helyeztem is a sírjukra. Néha álmodom róluk és rólatok is.

A kocsissal küldj majd választ, de azt sem bánom, ha egyből jön a két leány is, nem is kell semmit magukkal hozniuk, mindent megkapnak, varratunk ruhát, cipőt is veszünk, csak engedd el őket. Amikor csak akarnak, visszamehetnek hozzád, ha nem tesszik nekik minálunk.

Szeretettel öllelek, testvéred, Rózsika.

1916. április 13., Békéscsaba

Drága Mariskám!

A Jóisten tartson meg benneteket, remélem, semmi sérelem nem ért sem téged, sem a családot. Négy éve már, hogy az áldott két kisleány idekerült hozzánk, egész életemben köszönni fogom neked és a Mindenhatónak, hogy megosztottad velem az anyai örömeket. Boriska és Bözsike jól vannak, zongorázni is megtanultak mindketten, a múlt héten új kalapot vettem nekik, rájuk sem ismernél, mennyire megnőttek, szép fiatalasszony lesz belőlük, hiszen hamarosan eladósorba kerülnek. De más dolog miatt írok most neked, soron kívül. Mindjárt két esztendeje, hogy kedves Bélám jobblétre szenderült. A leányok ittléte segített elviselni a gyászt, és elfoglaltam magam velük, hogy jobban teljen az idő. Akadt egy kérőm nemrégiben, igaz, nagyon messze lakik, egy bálon ismertem meg, amikor a leányokat kísértem. Özvegyember, jó módú, de nagyon messze lakik: Kassán. Ha hozzámegegyek, itt mindent föl kell számolnom. Még várja a válaszomat. Beszéltem erről a leányoknak, Boriska velem maradna, Kassára is költözne, de Bözsike hozzád vágyik, és arra kért, hadd menjen haza. Megérttem a kisleányt, ki tudja, milyen élet vár reánk, annyi rosszat mondanak mostanában. Így, drága néném, fájó szívvel és örök hálával küldöm haza hozzátok a már szinte nővé érett gyermekünket. Hozzon hát akármit az élet, ő már az én kisleányom is marad. Abban reménykedem, hogy egyszer az életben még láthatjuk egymást! A következő levelemben majd bővebben írok. Boriskára továbbra is nagyon vigyázok, és megadok neki minden tőlem telhetőt.

Csókol húgod, és kisleányod, Boriska.

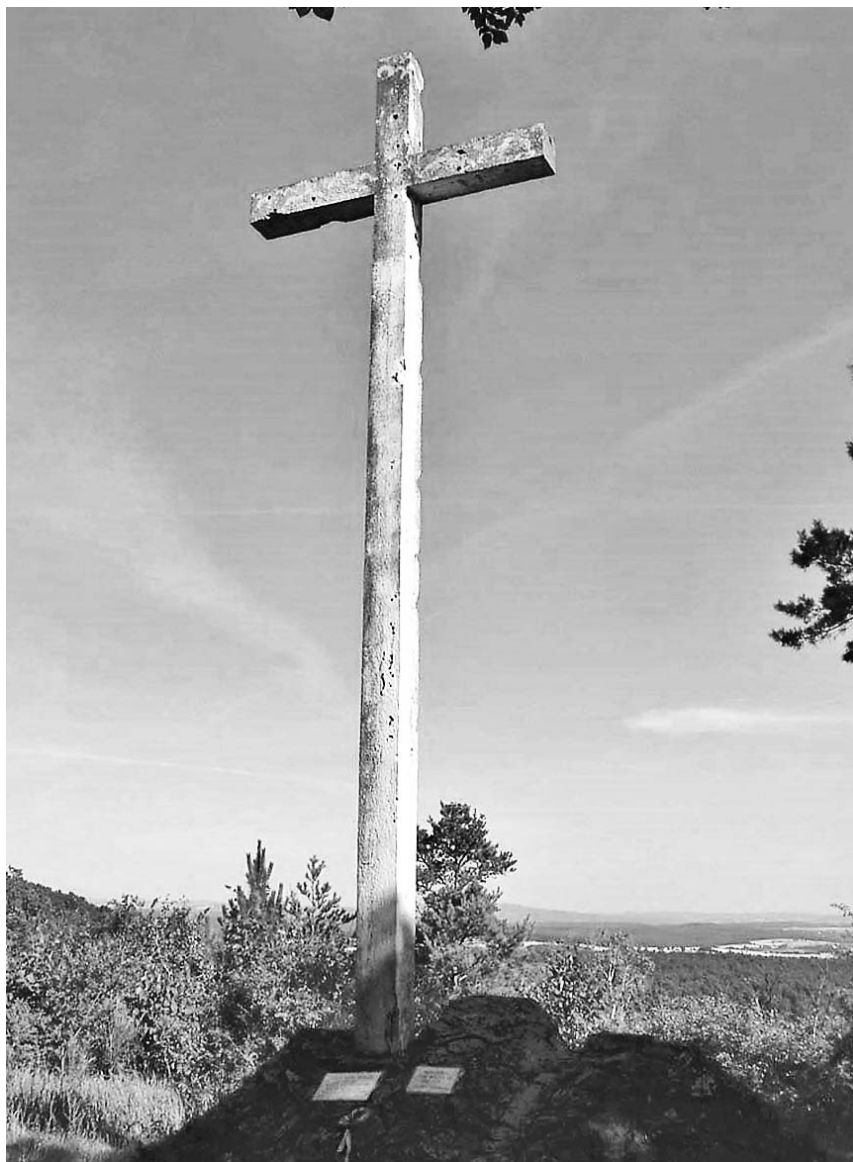
1920. május 18., Békéscsaba

Így esett, hazavágytam Édeshez. Róza néném és anyám soha többet nem látták egymást, mi ugyan el nem költöztünk, de más országba kerültünk. Állítólag a háborút csak így lehetett befe-

jezni. Határokat húztak, és mi épp Csehszlovákiának jutottunk. Majd a magyarokhoz vissza, később az oroszokhoz, ezeket már szovjetnek hívják, ki tudja, még mi jön. Boriska férjhez ment Csehországba, az ura megölte magát egy puskával. Nyolcvanban meglátogattam, jó módban élt, egy szem fia volt, a Sándor, de az felakasztotta magát. Keserves egyedülétben halt meg, most jött a távirat. Csabán szerettek minket, sokan nem is tudták, hogy nem vagyunk édeslányai Róza nénémnek. Édes, amikor hazajöttem, jól fogadott. Született még egy testvérem, s aztán még egy, de az meg is halt. A szoba-konyhás kisházban cseperedtünk fel mind, én maradtam Édessel és Édesapámmal. Meghaltak ők is, kilencvenévesen szólította őket magához a Teremtő, szinte egyszerre, két hónap különbséggel. A testvérek is hullnak, s nekem sem maradt már sok. Nem jártam többé Magyarországon. Amikor Horthy alatt magyarok voltunk, akkor sem mentem sehová, a falut is alig hagytam el. A gazdaság és a család mellett nem volt idő utazgatni. Akkor azt hittük, hogy megmaradunk magyarnak. Aztán jöttek a muszkák, nem olyan volt, mint most, ez már semmi. Negyvenöthöz képest jó világ van. Most csak azt bántják, aki okoskodik, de van munka, van mit enni is.

Csak az emlékek maradtak, jók is, rosszak is, meg a levelek, anyám és Róza néném gyöngybetűi. Már a dédunokáim is nagyok. Hátha rájuk majd egy jobb világ jön. Ki tudhatja, lehet, egyszer megint magyarok lehetnek.

1990. június 04.

A kőszegi Trianon-emlékmű

1920. június 4-én, néhány perccel a trianoni békeszerződés aláírása után Benárd Ágost küldöttségvezető (balra, cilinderral a kezében) és Drasche-Lázár Alfréd rendkívüli követ, államtitkár (jobbra, fedetlen fővel) elhagyja a versailles-i Nagy Trianon-kastélyt (Forrás: Wikipédia)

*S odalent a folyóvíz halad,
hátán visz egy nehéz vonalat.*

Mezey Katalin: *Két part*

Böszörményi Zoltán

Megtaláltalak

*Mint frissen ejtett sebre,
úgy nézek rád.
Réveteg
mennyit álmodoztam rólad!
Most, hogy betelt a sorsom,
tiéd vagyok.
Tiéd mindhalálig, szent föld,
örök eszme.
Néha úgy éreztem,
kifutok az időből,
üres kutak mélyén kerestem víztükröt.
Bejártam a kontinenseket,
tavak csillogó szemében kutattalak,
havasok rejtett útjain,
rénszarvasok tekintetében
véltelek felfedezni,
s riadtan eszméltem magamra
vágyaim meleg fészkében.
Nem kérek tőled semmit,
most, hogy rád találtam,
ha kell, ringatlak
sok bajt látott karomban,
s gyűjtöm az erőt, hogy újra,
ha kell, százezerszer
négy égtáj felé kiáltsam:
megtaláltalak, Hazám!*

Mezey Katalin

Két part

*Egyszer húztak itt egy vonalat
a folyóra. Mégis megmaradt.
Azóta itt folyik az a vonal,
két part között, és mindent betakar.*

*Nézel át a folyón. Odaát
szürkészölden erdőznek a fák.
Tudom, hogy neked nem ilyenek,
nem egyszerű parti füzesek.*

*Rögeszméd lett, előtted lebeg,
még sincsen elérhetlenebb,
mint a másik part, a közeli:
sorsodat magához rendeli.*

*Nem mondod, hogy nem fáj, de nem is
jajgatsz. Nem múltó teher ez is:
hallgatásod. Ha bevallanád,
hogy megloptak – rossz fényt vetne rád.*

*Szinte csikorognak fogaid,
hallgatsz, nehogy kimondj valamit.
Nézem elzárkózó arcodat,
s felébred bennem a büntudat:*

*orvosolhatatlan életek
felől nézem az ítéletet.
S odalent a folyóvíz halad,
hátán visz egy nehéz vonalat.*

Lakinger Tibor

16:32

*Csak egy perc volt az egész
ott, a palotában, a hatalmas csillárok alatt
sziréna és harangzúgás között
újraírták a történelmet.
Mert a papír mindent elbír.
Egy békétlenségi szerződést is,
vörös vonalakkal.
A múholdakról
nem látszanak a határok,
a belső térkép mást mond.
A határ nem ki-, hanem összezár,
és nem kell ehhez a webshopból
Nagy-Magyarország-kulcstartót,
kitűzőt, bögrét, matricát venniünk.
A csonkolt ország fájdalmát
cipeljük magunkkal, míg élünk.*

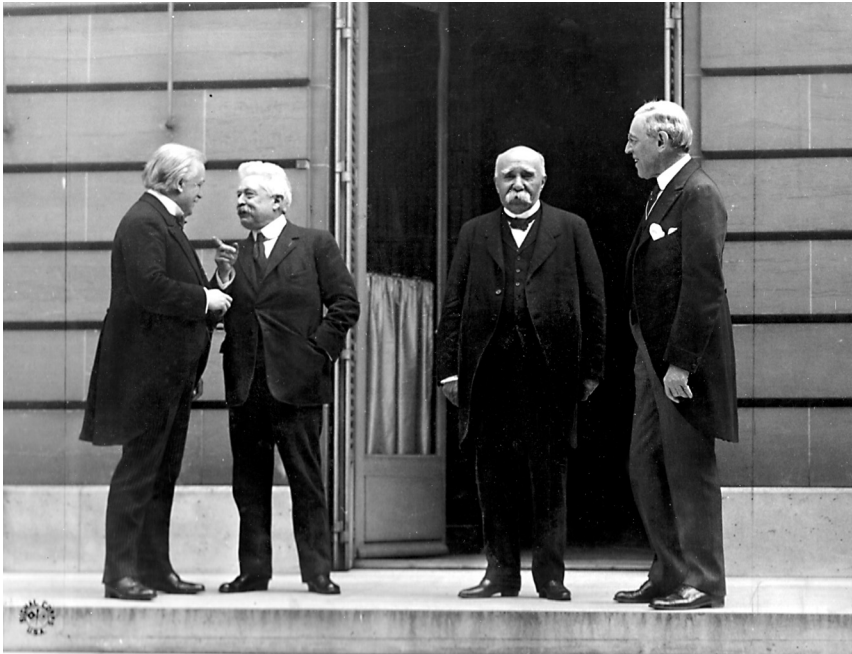
Noszlopi Botond

Csonka számadás

*Nézzünk tompán a délbe.
A korszakos felismeréseken
már túl vagyunk.
Játékos kedvünk
csappant ugyan, de
felülünk azért
egy-két pörgettyűre.*

*Még szánnak, de egyben
irigyelnek is minket,
kezet nyújtanak,
megveregetik a vállunk,
megdicsérik
elkobzott kincseinket,
és összesúgnak,
ha arrébb állunk.*

*Már merünk
nagyok és kicsik is lenni,
küzdeni,
hozva igény szerint a békét,
elvelyülnénk,
de egy sincs olyan, mint mi,
másképp mutat minket
egésznek a térkép.*

*A „Négy Nagy”, akik figyelembe vették a különféle véleményeket,
tényeket vagy éppen ferdítéseket, és döntöttek,
balról jobbra a képen:
David Lloyd George, Vittorio Emanuele Orlando, Georges Clemenceau
és Thomas Woodrow Wilson (Forrás: Wikipédia)*

*A hídon túl is magyarok laknak – sírta
Komárom, és panasza elhallatszott Pestig.*

Károly Dorina:
A hídon túl is magyarok laknak

Döme Barbara

Szüret

A szőlőtőke tövében gubbasztok, teljesen elgémberedtek a szárnyaim. Egy napja vagyok angyal, szokatlan, hogy a hátamon vannak azok az izék. Olyan hirtelen történt minden. Csak pár napja haltam meg. Azok után, amiket tettem, nem számítottam rá, hogy végül az angyalok közé kerülök.

Csak egy angyal vagyok, aki ma csodára vár. A domboldalon emberek, felém tartanak. Nem kell elbújniom, nem láthatnak engem, legalábbis ezt mondták az első angyali eligazításon, mielőtt elindultam. Remélem, nem derül ki, hogy már az első alkalommal hazudtam és szabályt szegtem. Eredetileg egy fiatal lányhoz kellett volna eljutnom, aki épp szerelmi bánatban szenved, és emiatt öngyilkosságon töri a fejét. Meg kell mentenem az életét. De mielőtt ezt megteszem, ide repültem, hogy láthassam a kislányomat, életemben először. Tudom, ez furcsán hangzik, de elmagyarázom.

A háború alatt sokat nélkülöztünk. Édesanyámék hat gyereket neveltek, én vagyok a legidősebb. Tizenhét évesen már napszám-ba jártam, hogy hozzátehessek valamit a családi költségvetéshez. Kapáltam, kukoricát címereztem, gyümölcsöt szedtem, ami jött.

Egy napon idegenek törtek be a házunkba. Katonák voltak, vagy mások? Nem tudnám megmondani, minden annyira gyorsan történt. Egyedül voltam a nyári konyhában, főzni készültem. Esélyem sem volt védekezni, két markos férfi rontott rám, lefogtak, az egyik megtette velem azt, amit azelőtt férfi még soha. Némán túrtem, hogy megerősokoljon. Most is érzem az izzadság és a dohány szagát. Senkinek nem szóltam az esetről, félttem, hogy megszólánának, hogy többé senki sem nézne rám a faluban. A véres fehérneműt elástam a kertben, és mindaddig senkinek

nem beszéltem róla, amíg kerekedni nem kezdett a hasam. Tizenhét éves voltam, tudatlan falusi lány.

Csak egy angyal vagyok, aki ma csodára vár. A falubeliek megérkeztek a szüretre. Mindent lepakolnak, az egyik szőlőtőke tövébe leraknak egy fonott kosarat. Nagybacska kosár, látszik, nem elemózsiát szállítanak benne. Gőgicsélést hallok. Torkomban dobog a szívem, nem tudtam, hogy az angyalok is éreznek hasonlót. Ma végre megnézhetem a kislányomat, lát-hatom az arcát, amit eddig soha. Ösztönösen igazítok a ruhámon. Aztán arra gondolok, ő úgysem lát engem, hiszen az élők nem látják a holtakat, még akkor sem, ha azok angyalokká változnak. Felállok a szőlőtőke mellől, és a kosár felé indulok.

Édesanyám hamar észrevette, hogy másállapotban vagyok. Napokig sírt, amikor elmondtam neki, mi történt. *Hát miért nem szóltál,* zokogott, majd elintézte, hogy az ország másik felébe utazhassak megszülni a gyereket. A szomszédasszony húga ment oda férjhez, náluk töltöttem a terhességemet, és ott hoztam világra a gyermekemet. A faluban mindenki úgy tudta, egy ritka betegség támadta meg a tüdőmet, amit egy szanatórium-ban kezelnek a hegyekben. Mire a kislány megszületett, már meg is voltak az örökbefogadó szülei. Úgy vitték el, hogy meg sem néztem. Nem akartam látni, gyűlöltem az apjával együtt. Miután hazamentem a faluba, többé nem beszélünk a gyerekről.

Aztán egyik éjjel furcsa zajra ébredtem. Kinyitottam a szemem. A plafonon csecsemők masíroztak pelenkában, fegyverrel a kezükben. Az egyik megállt, engem nézett. Szép, gesztenyebarna haja volt, de az arcát nem láttam tisztán. Sírt, a szeméből betűk peregtek, azok aztán szavakká fonódtak: ANYU, ÉN VAGYOK!, ezt könnyezte. Mellém bújt az ágyban, így aludtunk hajnalig. Eljött a következő este is, és ezután minden éjszaka, de az arcát végig valamiféle homály fedte. Megszoptattam, tisztába tettem, ringattam. Aztán egy héttel ezelőtt a fegyveres csecsemők levelet hoztak, a lányom már nem volt velük. Az írásban az állt, a gyermekem nem jön többé, el-

szakították tőlem. Elszakították, ahogyan az országunk több részét is. Nem akartam beletörődni, annyira megszerettem. Elhatároztam, megkeresem, hazahozom, mert az én gyermekem. De addigra lezárták az új határokat, nem engedtek át abba az országrészbe, ahol megszülettem a lányomat. Hiába küldtem levelet, soha nem ért célba. Azt suttogják, mindet felbontották, s amit úgy ítélték meg, eltüntettek. Látni akartam a gyermekemet, és magamhoz ölelni. Éreztem, bármire képes lennék azért, hogy visszakapjam.

A falunkban él egy asszony, azt suttogják, boszorkány. Titokban felkerestem. *A halál a megoldás*, mondta. Megrémültem, de aztán elmagyarázta, mire gondol. *A holt lelkek előtt nincsenek határok*, mondta. *Ha meghalnál, a lelked oda szállhatna, ahová csak akarod. Akkor újra együtt lehetnél vele.* Adott egy örleményt, *főzz belőle erős teát, azt idd meg, ha készen állsz*, tanácsolta. Nem volt kérdés, hogy megteszem. Csak egy dologtól tartottam, hogy a pokolra jutok a tettemért. De a Jóistennek más terve volt velem, őrangyal lettem, vigyáznom kell azokra, akik öngyilkosságon törnek a fejüket, hogy így vezekeljek.

Csak egy angyal vagyok, aki ma csodára vár. Aki megszőkött már az első küldetése elől, és titokban felkereste elhagyott gyermekét. Elöttem fekszik a szőlőtöke alatt a mózeskosárban. Gesztenyebarna haja és pufók arcocskája van. Hat hónapos. Békésen szuszog, de ha ébren lenne, akkor sem láthatna. Nézem, sírhatnékom van, de az angyalok nem tudnak sírni. Aztán, mintha valaki megbökte volna, hirtelen kinyitja a szemét. Engem néz, nincs kétségem. Kis-lányom, mondom neki. Rám mosolyog. Most már biztos vagyok benne, hogy lát engem. És nemcsak lát, de hadonászik a lábával, gögicsél. Párnás kis kezét felém nyújtja, egyenesen felém, mintha azt kérné, vegyem fel. Dübörgést hallok, látom a menetelő pelenkásokat, kezükben fegyverrel. Körbevesznek minket. Lehajolok a kosárhoz, kiveszem a lányomat, magamhoz ölelem. Lesétálunk a dombon, az érett szőlőfürtök között, át a lezárt határszakaszon. Senki nem néz ránk, csak egy félkarú határőr biccent felénk mosolyogva.

Károly Dorina

A hídon túl is magyarok laknak

Benárd Ágost munkaügyi és népióléti miniszter
a békeszerződés aláírásáról

*Asztalhoz szólít a ceremóniamester,
mint egy pap, ki éppen gyászmisét celebrál –
temetői csendben teremtik a rendet,
félholtnak terítnek, ki utószor vacsorál.*

*Díztollal kínálnak, becses lehet a tinta,
mi nemzetünk vérének feketére festi.
A hídon túl is magyarok laknak – sírta
Komárom, és panasza elhallatszott Pestig.*

*Minek a díszes toll és bársonyszék alattam?
Nemzetem ma gyászol, nem pedig ünnepel.
Rozsdás vas kell ide, s a pecsétgyűrű rajtam,
de nincs tárgy, mi szégyent és bánatot tüntet el.*

Szabó Fanni

Fedezék nélkül

Benárd Ágost (1880–1968) visszaemlékezése

*Rozsdás, puhafa szárú tollal írtam alá.
Otthagytam az asztalon, családi gyűrűmmel
megpecsételtem a papírt.*

*Felderítő huszárosztagot vezettem,
ezredorvos voltam. Fedezék nélkül láttam el
sebesülteket. Pár másodpercen múlt,
hogy felrobbanjon a híd, amin átlovagoltam.
Nem akartam orosz hadifogságba esni,
inkább darabokban, de ne legyőzöttként lássanak.*

Aláírtam. Nem néztem oda, nem ültem le.

*Romokban láttam mindent magam körül.
Magukból kifordult sejtek próbáltak újra
érintkezni a valósággal. Még én sem,
sebészként sem tudtam összevarrni ezeket
a szétmálló szálakat. Hátra maradtunk,
levágott testrészeinket cipelve hátunkon,
nem fordult utánunk senki.
A Hadtörténelmi Múzeumban őriznek egy
aranyozott, díszített pennát. Budapestről küldték fel,
hogy azzal karcoljam le a nevem. Szerintük így tettem,
ezt a hazugságot nem tudom elviselni.*

Izer Janka

Drasche-Lázár Alfréd levele a turulról

Egyetlen, legkedvesebb öcsém, Endre!

Hát megtörtént. Öngyilkosok lettünk, hogy ne haljunk meg. Benárd Ágost szorította meg a kötelet a nyakon, én rúgtam ki a tuskót.

De ő milyen önérzettel tette! Le sem ült, a díszes tollat sem fogadta el. Úgy írta alá, álltában, valami rozsdás íróeszközzel, miközben egész lényéből sugárzott, milyen megbocsáthatatlan, aljas, megalázó vétek, amit ellenünk itt elkövettek. Én meg sem próbáltam utánozni.

Hiszen képtelen vagyok nem arra gondolni, hogy a diktátum egy hosszú politikai munka kudarca, amit száz éve folytatunk, hibát hibára halmozva. Mert Széchenyi és Kossuth óta képtelenek vagyunk szót érteni egymással, mi, magyarok, az országon belül is. Kossuth világában nem létezett kompromisszum. Amikor a kiegyezés '67-ben megtörtént, Deáknak igaza volt abban, hogy egy nagyhatalom támogatása nélkül nem tudnánk életben maradni.

Kossuth viszont azt látta jól, mennyire haldoklik a Habsburgok birodalmának kora. A Dunai Szövetség terve nem volt rossz ötlet, csak nem jó lábakon állt. Talán, ha belső viszálykodás helyett a kisebbségekkel jobb kapcsolatot próbálunk kiépíteni – a Monarchián belül –, most nem veszítjük el Erdélyt, a Felvidéket, Kárpátalját, Vajdaságot. Tudom, utólag már könnyű ítélni.

Ostobaság azonban azt gondolni, hogy minden elcsatolt terület sokáig nálunk

maradt volna. A vezetés – velem együtt – ott hibázott, hogy nem látta be, ha nekünk, magyaroknak jogunk van független államot létrehozni, akkor a kisebbségeknek is. Ha Teleki Pál térképe nem az utolsó pillanatban készül el, ha számoltunk volna előre a kisebbségek nacionalista törekvéseivel, vajon akkor is ennyit veszítünk? Süketnek és vaknak tettük magunkat, nem tudom már meglepve szemlélni, ami történt.

Sajnos a magyar olyan, mint a francia. Hiú és önérzetes, nem képes az alkura. Ha eddig sem sikerült, pont most tanulnánk a hibáinkból? Most, amikor olyan könnyű bűnöst találni. Itt vagyok én, Benárd, de ilyen lehet az antant, a Nagy-Trianon palota – amit, felteszem, a jövőben csak leköpni fog a magyar utazó, már ha erre jár.

A kormány nem is ismerheti el, hogy hibázott, nem gondolkodott előre, ostoba volt. Tegyen mindent az ország javára, éltesse a hazát, ezzel bírta meg a népet. Nem teljesítette a kötelességét, ezt titkolnia kell, ha meg akar maradni.

Kudarc ez. Teljes és abszolút kudarc. Nem lehetett nem aláírni.

Olyan mélyre süllyedtünk, és a nemzetünk úgy szereti sajnálni magát! Nincs sok reményem rá, hogy felállunk ebből. Indulatból, haragból nem lehet háborút nyerni, legfeljebb csatát. Ez a szerződés elég fájdalmas ahhoz, hogy akár sose gyógyuljon be a seb. Vajon képesek leszünk-e még ésszel és nem érzelemmel viszonyulni más államokhoz? Egy új háború esetén megfelelően választani szövetségeket? Háttérbe szorítani a dühöt? Aligha.

Amikor leültem, és kezembe vettem a tollat, erre gondoltam. Lázadni már hiábavaló. Tudomásul kell venni a helyzetet. És egy új stratégiát összeállítani, hogy megállítsuk ezt az értelmetlen, fejvesztett zuhanást. Legalább nekünk, politikusoknak legyen tiszta a fejünk.

A főnixmadár hamvaiból éled újjá, talán a turul is szárnyra kel még, s magasabbra száll, mint valaha! Ezt látni mindenemet odaadnám.

Hamarosan érkezem.

Testvéri szeretettel, bátyád,
Alfréd

*...minden egész eltörik egyszer,
szertefoszlik idő, elporlad szándék, akarat.
elvesztetjük szülőföldünket,
elveszik szülőhelyünk nevét.
bürokraták turkálnak a paragrafusok között
(hivatalosan nem használhatjuk őket,
olyan nincs, hogy Újvidék, csak Novi Sad).*

Fenyvesi Ottó: (trianon)

Zsidó Ferenc

Nagy nap

– Na, megvót, asszony! – köszönés helyett ezzel jött be a házba M. István, kivörösödött arccal, nagyot szusszanva. Este volt, kilenc elmúlt, a leányka nemrég aludt el, Erzsi valami gyermekruhákkal szöszölt.

– Mi vót meg, Pista? – kérdezett vissza bosszúsan, mert férje szemmel láthatóan ittas volt. Így ment ez már hetek óta, vagyis már tizenkilenc óta, mióta a frontról hazakerült. Pedig hogy fogadkozott, mekkora örömmel babusgatta az akkor már négyéves Irénkét, őt is mekkora hévvel ölelte! Fel is csinálta egykettőre, s most itt van hét hónaposan, gömbölyödő hassal ebben a háború utáni szegénységben s bizonytalanságban. Csak nézte dülledt, kifejezéstelen szemű emberét, s jött, hogy odamondjon, a bérúgás, az megvót, látom, de visszafogta magát, mert tudta, ittas emberrel nem jó ingerkedni, a hasa amúgy is feszült az egész napi munka, hajladozás miatt.

– A románoknak adtak, Erzsi! – bődült fel István. Erzsi nem tudta eldönteni, a harag a románoknak szól-e, azoknak-e, akik adták, vagy neki, amiért nem volt eléggé érdeklődő.

Egykedvűen megvonta a vállát:

– De hát tudtuk, hogy ez lesz belőle, nem?

– Tudtuk, tudtuk, de reménykedtünk!

Erzsi legyintett.

– Az amerikaiakban-é?

István nem válaszolt. A konyhaasztal mellől széket húzott ki, leült, s csak ingatta a fejét. A beálló csendben Erzsi arra gondolt, miért kell ebből akkora dolgot csinálni, színtiszta magyar falu az övék, ide úgysem fog jönni román, ami pedig egyebütt történik, az őket nem nagyon érinti. Igazából elege volt az újabban egyre csak fontoskodó, politizáló férfiakból, akik addig osztják a világ baját, hogy a magukéről szinte elfeledkeznek. Pista a város-

ba sem áttall bemenni újságért, a gazdaságot elhanyagolja, csak ímmel-ámmal dolgozik, pedig most tízszer annyit kellene, mert a földek gyengék, az igavonó állat pedig kevés. Persze, Istvánnak nem könnyű megegyeznie az apjával, s azzal a nagyfejű bátyjával sem, bele kell törődnie, hogy ő csak a harmadik a sorban. A földeket nem osztották meg, mert egyben sem olyan sok az egész, a közösködés azonban torzsalkodáshoz vezet.

– Én már látom, te asszony, hogy el kell nekünk innen menni!
– szólt kisvártatva az ura halkán, mintha csak magának mondaná.

– Te mit beszélsz?!

– Én azt, hogy jobb lesz, ha elmenyünk!

– Te megbolondultál!

– Én nem! Tudod jól, hogy még legénykoromban, a háború előtt is réa voltam készülve, hogy menyek Brassóba gyári munkára.

– Csak nem akarsz most Brassóba...?

– Oda most már nem, mert románnak én nem akarok dolgozni...

Erzsi rosszat sejtve kérdezett vissza:

– S akkor? Ejsze Amerikába?

– Az se vóna bolondság! De én Pestre gondótam!

– Pestre? No, hát azt jól kigondoltad, hogy léánkástól, nagy hasastól...

– Nem éppen most, no! Megváránk, hogy szülj, s égy kicsit nőjön a gyermek.

– Sze így gondoltad?

– Így... Érdeklődtem már, a Széchenyi-rakparti kikötőben vesznek fel rakodómunkásokat...

Lassan, vontatottan beszélt, de akkora elszántság volt a hangjában, hogy Erzsinek összeszorult a gyomra. Irénke, aki máskor olyan nyugodtan aludt, tán megérezve a levegőben lévő feszültséget, felsírt, s a rongyiját kereste, melyről babakora óta nem tudott lemondani. Erzsi megsimogatta a kislány hátát, s kezébe adta az elkoszolódott, de csak így, koszosan szeretett rongyot. (Ha nagy ritkán elcsente tőle, s kimosta, Irénke egy napig duz-

zogott.) Arra gondolt, ha tényleg elmennének Budapestre, ott nem is illene ilyen rongyokat használni, s máris úgy megsajnálta magukat, hogy könny szökött a szemébe. Elfordult, s letörölte, nehogy Pista meglássa.

De az nem nézett rá, maga elé meredve folytatta a tervezést. Csak abból látszott, hogy észrevette a körötte történeteket, hogy még jobban lehalkította a hangját:

– Neked is kerülne valami, cselédet örökké keresnek...

Erzsinek tágra nyílt a szeme.

– Cselédet?

Eszébe jutott, mennyire fogadkozott Pista, meglásd, pénzzel jövök haza Brassóból, földet veszünk, s a magunk urai leszünk... S most? Miért változott meg minden? Csak azért, mert holnaptól Romániának fogják hívni az országot? Mivel hergelték föl egymást a férfiak? Vajon más is ezt forgatja a fejében?

Ránézett a férjére, látta rajta a konok elszánást, tudta, hogy nemcsak az alkohol beszél belőle. Azt is tudta, ha valamit a fejébe vesz, abból nem enged.

– Tudod te, milyen jó leányiskolák vannak Budapesten? – kérdezte az, kicsit amolyan engesztelős hangon, de ő már nem hallotta, erős nyilallást érzett a hasában, s a következő pillanatban érezte, hogy megindult a vize. Megtántorodott, de tudta, erősnek kell lennie, jaj, Pista, mi van, ugrott fel a férje, s rettenet ült ki az arcára, amikor meglátta a felesége vizes-véres elejét, menj gyorsan a bábaasszony után, nyögte Erzsi, s tiszta lepedőt húzott ki a szekrényből, megyek, megyek, hadarta Pista, szinte megkönnyebbülten, hogy nem kell néznie fájdalomtól eltorzult arcú asszonyát, mindig is irtózott az ilyesmitől.

Valamivel több, mint két óra múlva fiúgyermeknek adott életet Erzsi: ahhoz képest, hogy hét hónapra érkezett, erős volt, jól fejlett. Az apa, immáron megkönnyebbülve, felverte barátait, a kocsma már zárva volt, így hát a pincében gyűltek össze, hogy igranak az újszülött egészségére. Fiú!, nagy szó volt ez a háború utáni férfihiány közepette. Pista mind nehezebben forgó nyelvvel egyre csak azt ismételte, nagy nap ez, biza, nagy!

Kopriva Nikolett

Fehér, mint a hó

*Dédanyámon napról napra szaporodtak a ráncok.
Azt mondta, ezek nem ráncok, csak repedezik az arca.
Dédanyám a teát keserűn itta, mert úgy hitte,
édes íz nem létezik. Télen sem fűtötte a házat.
Egyszer elmondta, nem érzi a végtagjait,
mert megcsonkították,
és ami a helyükbe került, az valami más.
Hosszú ruhákba öltözött, nyáron is kesztyűt hordott.
Amikor az ablak előtt üldögélt, azt kérdezte,
tudjuk-e, mi van a hegyek mögött,
és hogy kis sírba temetjük, ugye, mint a gyerekeket,
mert belőle ennyi maradt.
Arca fehér volt, mint a hó.
A repedések mögött sötétség.*

Jenei Gyula

öröm és bánat

én úgy vagyok, hogy a családom története, mint kopott festmény, olyan: néhány kusza vonal, szétfolyó akvarell, amit körbevesz a képkeret, de már fakul, fölhólyagosodik a rossz papír; ami meg kívülre esik, talán sosem volt igaz. én úgy vagyok, hogy az egyik nagyapámat nem ismertem, mert mire megszülettem, elvitte, nem a háború, hanem a gyomorrák, úgyhogy ő csak nagyanyám és apám történettöredékeiben élt még úgy-ahogy, s mert csak nekem meséltek róla: hát csak nekem. néhány szerszám maradt utána a kamrában, a padláson. meg ez a pohár alakú rézedény, amiben a tollaimat, ceruzáimat tartom az íróasztalon, s amit most a kezembe veszek.

az én családom úgy van, hogy az emlékezet nem fut messzi vele az időben. kétszáz évet csak. amikor petőfi, akkor született apai nagyanyámnak a nagyapja. vagy a nagyanyja, esetleg valamelyik dédszüelője? már nem is tudom, hogy mesélte gyerekkoromban nanó. akkoriban túlságosan nem foglalkoztatott, hisz éppen az úrkorszakra készültem. amikor meg már érdekelt volna, addigra nem volt, akitől megkérdezzem. utána kellene keresni régi anyakönyvek mikrofilmjein. talán, ha lesz még időm rá, egyszer megteszem. addig meg arra gondolok, vannak talált gyerekek, akik az anyjukat sem ismerik, vagy olyanok, akiknek más az apjuk, mint akiről hiszik. az is eszembe jut, hogy mire megyek néhány évszámmal és névvel, amelyekről rég lekoptak a történetek, ha voltak egyáltalán. aztán meg arra gondolok, mi a fontosabb: ez a réz tolltartó vagy a legendák és a mesék, amelyek

mindig is túllógnak a képkereten. vagy ez is, az is? s lehet, hogy nincs is képkeret?

az én országom az meg úgy van, hogy a térképen levágták róla a nagyját, aztán kicsi lett. amikor kicsi voltam, tízéves, s már volt iskolai atlaszom, jobban szerettem a régebbi térképeket nézegetni, amiken még nagy volt az ország. a kilencvenháromezer négyzetkilométerest meg golyóstollal körberajzoltam, úgy, hogy megint nagy legyen, de anyám leszidott: tönkreteszem az atlaszt. mert anyámat nem érdekelte a politika. apám viszont irredenta volt, de csak otthon. a háború alatt meg levente. megúszta, végső soron, a történelmet. néha elszavalta, mert énekelni nemigen tudott, hogy édes erdély itt vagyunk, de amit történelemórán tanultunk, az nagyon más volt, mint amiről apám beszélt néha óvatosan, vagy amit a sánta, öreg énektanárunk mondott egyszer, hogy csonka-magyarország nem ország, nagy-magyarország mennyország.

az én családom úgy van, hogy nem élnek elcsatolt területeken nagynénik, másod-unokatestvérek. nekünk ebben a maradékországban van minden kevés rokonunk, de közülük is csupán néhányval tartjuk a kapcsolatot. róluk is alig tudok valamit, szinte semmit. jobban ismerek néhány regényfigurát, akiknek a felmenője kassán, szabadkán vagy farkaslakán született.

az én szívem meg úgy van, hogy kavarognak benne a népek, csak éppen nem tudom, milyenek. nincs tót nagymama sztrapacskával, sváb nagypapa pincével, furcsán kiabáló szavakkal, szokásokkal. illetve anyai ágon mégis: egy osztrák katona, valami eltévedt altiszt. talán az ükapám. de már ebből a legendából sem igen lehet semmit kicsomagolni. elúszik: dinnyehéj.

Fenyvesi Ottó

(trianon)

*vannak szavak, melyeket nagyon nem.
csak icike-picike betűvel írjuk le őket.
vétkünk tengernyi.
visszacsinálni dolgokat lehetetlen,
vagy nem éppen egyszerű.
nem vagyok semmiről sem meggyőződve,
hagyom, sodorjanak személyek, események.
belevetem magam a résekbe, repedésekbe.*

*vannak szavak, melyeket nagyon nem.
vannak helyek, melyeket messzire elkerülünk.
távol tartjuk őket a ceruzától,
mert kicsorbult tőle a hegye.
mert minden egész eltörik egyszer,
szertefoszlik idő, elporlad szándék, akarat.
elvesztetjük szülőföldünket,
elveszik szülőhelyünk nevét.
bürokraták turkálnak a paragrafusok között
(hivatalosan nem használhatjuk őket,
olyan nincs, hogy Újvidék, csak Novi Sad).*

*az indiánoktól is elvették
a földjüket, a vadászmezőket,
mindkét kontinensüket.
nyugi, az egyik törzsfőnök azt mondta:
„a Föld nem a miénk, mi vagyunk a földé”
ez egy ilyen föld, ez egy másik haza.
mennyi volna belőle elegendő?
valamilyen okból folyton növekszik
a területek nagysága, amit bejárunk.
lehetne összefüggőbb, kevésbé repedezett.*

*mostoha élet, mostoha tér.
lombok, fák még meglehetősen bőségben.*

*vannak szavak, melyeket nagyon nem.
csak icike-picike betűvel írjuk le őket.
vannak szavak, melyeket nagyon nem.
utáljuk, zárójelbe tesszük őket.
száz év, összetörve, elszakítva.
hiányzik sok minden, sok mindenki.
fordulnánk, kapaszkodnánk
újabb szavakba, mondatokba,
bővílnénk, tagozódnánk tovább.
van, akinek mindenről csak a rossz jut eszébe.
fogalmazványok, helyesírási hibákkal tele.
történelmi évszámok, városnevek.
mindenki ártalmatlan mindenkire.
különben semmi baj, globálisan.
csak a tudás és a sérelem gyarapszik,
igazából semmi nem fogyatkozik.*

*vannak szavak, melyeket nagyon nem.
vannak helyek, melyeket messzire elkerülünk.
felírjuk egy papírra, majd elégetjük.*

Jász Attila – Csendes Toll

A bölények kipusztulása

(részletek)

Öntudatos indián

*ként nézegeted nagyanyád fotóit,
mert alig emlékszel rá,
inkább csak benyomásaid maradtak róla,
a lénye karakteréről leginkább,
de a gyerekkori fotókon, melyek visszaszállnak most rád,
pontosan ugyanez a szikárság látszik,*

*egy kemény indián asszony, amúgy teljesen jellegtelen,
a fotók is rosszak persze, életlenek, szemcsések, távoliak,
fekete-fehérek, és homályosak, mint az emlékeid róla,
vagy az a reprodukció, amit nemrég a trianoni évfordulóra
kiadott albumban találsz véletlenül,*

*hely stimmel, valahol a két part között,
a két Komárom között, az idő nagyon nem,
mégis olyan a képen lévő néni, mint nagyanyád volt,
aki nem lehet a nagyanyád persze, de az az arc látszik a fotón,
akit gyerekként is ismertél, ami lehetetlen,*

*hiszen Trianon évében születik, hogy végül a szocializmus idejére
igazi indián asszony legyen belőle,
mindenképpen példakép,*

*rengeteget dolgozik a téészen, otthon a kertben,
állatokat nevel, és bizony rendesen megedzi és megeszi az idő,
éjszakánként, ha közte meg nagyapád között alszol,
szeretsz nagyanyád homlokának mély barázdái közt matatni*

*az ujjaiddal finoman, valahogy olyan megnyugtató,
ahogy nagyapád fülcimpáit dörzsölgetni is az,
aki békésen hagyja, elalvás előtt,*

*mert mindent megengednek neked,
csak látszólag van szigorúság, de az első unokának
mindig mindent lehet,*

*nagyanyád, mint indián asszony minden hétvégén levág egy tyúkot
(csirkét vagy kakast), vagy többet,
mikor mennyien ebédelnek a háznál,
és mindig nézed, csodálsz, milyen szakszerűen csinálja,*

*a pontosságot, nem okoz fájdalmat az állatnak,
gyorsan végez vele, bár előfordul,
hogy a csirke levágott fejével kiugrik az öléből
és szalad néhány kört, de erről már sokan írtak rémtörténeteket,
nincs benne semmi misztikum vagy fantasztikum,
inkább nagyon vicces látvány,*

*és az is, hogy ez a kőkemény indián asszony csak egyvalamitől fél,
az egértől, ha a spájzba beköltözik valahogy,
és váratlanul előtte szalad át, sikít, mint egy kislány,
így amikor kirohan ijedtében a konyhába,
nyitva hagyja az spájzajtót, az egér természetesen utána,
éppen senki sincs a házban, így nagyanyád áll egy hokedlin,*

*amíg be nem jöttök az udvarról a nagy sikítózásra nagyapáddal,
és a kirobbanó nevetéstől szédelegve el nem kezditek üldözni
szegény kiséget,*

*aztán egyszer csak egyedül marad a nagy kertés házban a mama,
még egy árva egere sincs, így magát itatja leginkább,
műveli tovább a kertet, az állatokat gondozza,
de valami megváltozik, szégyelli,
hogy az alkoholhoz menekül,*

*dugdossa az üvegeket (önmaga elől?), zugivó lesz,
de benned nem változik semmi irányában,
ahogy benne sem feléd, egy gyerekindían bármit tolerál,
ha cserébe elfogadást és szeretetet kap,
ma is így működsz, ilyen egyszerűen, ami jelzi,
hogy roppant későn érő típus vagy,*

*de nagyanyádnak nagyon nehéz lehet egyedül,
biztosan nem a félelem,
hanem inkább az egyedüllét miatt,
ahogy anyádnak is az lehetett,
mert ugyanerre a jól kitaposott ösvényre lép,
és hiába próbálsz vigyázni rá, távolról nem lehet,*

*csak szeretni, elfogadni, amiért nagyon hálás,
hogy nem piszkálsz a gyógyszerek, az alkohol miatt,
pedig tudja, hogy nem szabadna,
hogy nagyon nem jó neki,*

*de nem talál már értelmet az életben,
meg akar halni, a szervezet,
a test pedig nem lázad, elfogadja a döntést
egy idő után.*

Soha többé nem lesz ilyen élményed,

*bár húsz évvel később
szomódi lelkész barátod esküvője majdnem megközelíti
az egykori csehszlovákiai esküvő egy napját,*

*de egy idegen országban otthonosan érezni magad,
mintha csak nem létező emlékekre bukkannál hirtelen,
gyerekként is új perspektívát nyithat a családi,
amúgy is töredékeiben megismerhető legendáriumra,*

*egy zárt falusi világból hirtelen feltárul egy másik,
sokkal nagyobb és ismeretlenségében is ismerős univerzum,
hiszen nem tudsz Trianonról, kitelepítésről, kisebbségi létről stb.,
csupán a nagyszüleid kertjének mesebeli létezéséről,*

*és amikor kilépsz onnan, őket is mesebeli lényeknek látod,
minden fájdalom, keserűség és visszafogottság lehullik róluk,
a bőrük fénylik, az arcuk ragyogni kezd, valamit megtanulhatsz
tőlük,*

*ha jól állsz, viszonyulsz a dolgokhoz,
mindenhol otthon érezheted magad.*

*Jean-Baptiste Martin –
A Grand Trianon 1700-ban (Forrás: Wikipédia)*

Boldog Zoltán

A kocsmá

Télire teljesen kicserélődött a vendégköre. Először azok tűntek el a törzsasztaltól, akik átmentek a határon, és inkább vagonlakók lettek Budapesten. Húszan indultak meg vasúton a faluból a fővárosba, köztük Gábor Karcsi, a jegyző feleségével és két gyermekével. A románok nem kínálták meg korábbi hivatalával, így nem akart földönfutó lenni abban a faluban, ahol ő volt a mindent megoldó Karcsi bácsi. Ha nem volt ennivaló, Karcsi bácsi szerzett, még munkát is talált a rászorulóknak, akár román volt, akár magyar. Őt hívták a családi veszekedésekhez, ha valakinek az ura sokat ivott, és az asszonyt vagy a gyereket kezdte ütlegelni. Akkor Karcsi bácsi közbelépett, bármilyen derék emberrel is állt szemben. Néhány szóval úgy helyre tette a felbőszült férfit, hogy hümmögve vonult el a hálószobába, ott heverte ki az aznap-i stampedliket.

Ővé volt az egyetlen törzsasztal, ahová csak az orvos, a postamester, az erdész és az iskolaigazgató ülhetett le. Ha ők betették a lábukat a kocsmába, kuss volt a románnak, de még a magyar is halkabban szólalt meg.

Most meg azt írja Kormos, az egykori iskolaigazgató, hogy Gábor Karcsiék nem tudnak szabadulni a vagonéletből, és a kisebb fiú advent második vasárnapján meghalt tüdőgyulladásban. A menekültek ott fognak karácsonyozni a budapesti vakvágányokon, talán meg is fagynak, ha a kormány nem talál ki valamit. Pedig úgy néz ki, őket nem akarja befogadni a haza. Mármint az, ami maradt belőle.

Kormosék hamar kiszabadultak a vagonokból, az egyik fővárosi gimnázium ajánlott neki munkát szolgálati lakással. Ő még itthonról kezdett levelet írogatni Budapestre, rögtön a Szerződés kihirdetése után. Ez a megfontoltság mentette meg az életét. Az egyébként is beteges felesége a novemberet sem élte volna túl

a pályaudvaron. Hiába bélelték ki a marhavagonokat zsákkal és szénával, ezek az emberek nem szoktak hozzá a nélkülözéshez.

A falut megrázta Gábor Karcsi fiának halálhíre. Sokan arra számítottak, hogy majd a jegyző úr felutazik Pestre, végigjárja a hivatalokat, megemeli a hangját, megmozgatja magyarosan pöndörödő bajszát, és miután leemelte díszes kalapját, hátrasimítja haját, rákészül a beszédre, kiosztja a hivatalnokokat, a francia küldöttséget, akik visszazavarják a román katonákat a Havasalföldre. Ehelyett Gábor Karcsit megtörte Magyarország, és ezzel kezdett az emberek reménye elillanni. Nem mondogatták már, hogy „jaj, a Gáborkarcsi majd helyet csinál nekünk, meglásd”. Nem biztatták egymást, hogy „majd visszatér a Gáborkarcsi, és odabasz a románoknak”. Sejtette mindenki, hogy a fiú halála után nincs visszaút, a franciák, a románok és a magyarok együtt árulták el ezt az embert, aki mindent meg tudott oldani életében, de a Szerződéssel nem volt képes szembeszállni.

A postamester, az orvos és az erdész szeptemberben még eljárogattak az asztalukhoz, és egyre hosszabban bizonygatták, hogy nem mennek el innen, mert a leveleket, a betegségeket és a fákat nem érdekli a határváltozás. Különben is, csak ideiglenes állapotról van szó. Mindenki tudja, hogy ez nem maradhat így. Az nem létezik, hogy a világ nem lázad fel ilyen igazságtalanság miatt, és nem emelnek szót a méltatlanul erős büntetéssel szemben.

Novemberre maguk is belátták, nincs kire várni. Még a magyarokra sem, mármint az országbeliekre. Akkortájt azt ismételtették, ők nem ártottak egyetlen románnak sem. Pótolhatatlannak hitték magukat, mert ki ismerné jobban a helyiek bajait, mint Kovács doktor, ki tudná pontosabban az ügymenetet a postán, mint Térkövei. Belényesinél pedig senki nem ismeri jobban a környező erdőket. Néhány stampedli után azzal nyugtatták magukat, hogy a románok mind hülyék. Nem is lenne elég orvosuk, erdészük és postamesterük. De ezt is egyre halkabban bizonygatták, mert a jegyző helyére és az iskola élére hamar kerítették egy-egy havasalföldi huszonévest. Olyan frissdiplomás kommunistáknak néztek ki. Gyanakvóan méregettek mindenkit.

Gál Tibi, a kocsmáros látta, hogy a két román érkezése óta a helyiek elmaradoznak. Kellett vagy két hét, mire a régi vendégei kezdtek visszaszivárogni.

Tibi korábban sem volt az a beszédes ember, de a határváltozás óta nemcsak hallgatag volt, hanem mindenkire előbb kérdőn, majd gyanakvóan nézett. Talán attól félt, hogy őt is lecserélik. Küldenek a Regátból egy szikár román embert, aki még nála is jobban tud hallgatni.

„Mit nézel, Gălescu?“, hergelték a románok, de ő csak tette tovább a dolgát.

Aztán egy téli este, advent harmadik vasárnapja előtt, amikor az ember vállát nemcsak a hét, hanem az év súlya is nyomja, Gál Tibi szokásától eltérően mindenkit meghívott egy pohár borra. Ott voltak az új román vezetők, ezen az estén a törzsasztal régi vendégei is betévedtek, hogy a történelem furcsa túlélőiként odatelepedjenek az új rend képviselői mellé. Barátkozásnak nézett ki a dolog. De mindegy volt a beletörődés, a békés szándék, az ügyek rendezésének lehetősége, mert Gál Tibi úgy gondolta, hogy Karcsi bácsi helyett neki kell rendet tenni. Mindenkinek mérget kevert az italába.

*Isten előtt száz év csupán egyetlen pillanat,
S ha elfogynak majd a földi határok,
Csak a kegyelem, csupán az marad.*

Lőrincz P. Gabriella: *Kegyelem*

Hegedűs Gyöngyi

teréz hamvazószerdán

én teréz ki imában élem a fák jelenét s tudásom a felhő ha tiszta az ég hívlak ha nem is jönnél ide állj ide hamuzz csak egy szál kocka lada kocka ház has been cast fázni itt van csak a lány ikrás időben ha jár egy pofa sor ha pofáz csapolt pofon egy z én spórol kijelentőben ha felszól túl kapás nagy ho ho h orgi ász csodálatos falfogás már megint itt van a tenyere már megint izzad a szerelem kocka ráma coeur pannonráma betárazott hatalom száz esztendőm eltartom kinek a nap is hold mindegy hogy az itt az ott laposkúszás ho ho ho a csúcsokon csak a lány hezitál legyen mégis úgy inkább én teréz ki imában élem a fák jelenét s tudásom a felhő ha tiszta az ég hívlak ha nem is jönnél ide állj ide hamuzz csak egy szál ki adni tud elfog ki elfog adni tud az örökkévaló nem az idő napszámosom ez a hiányzásra kijelölt hely lélekszáma tetszőleges ha nem is jönnél ide állj ide hamuzz csak egy szál ha nem is azt ígéred utódom megszámlálhatatlan mint csillag az égen csak megszánhatatlan mint a *sötét anyag még/is kínlódva sújtsz a nem/létben mind zsidók/ vagyunk ha nem is/ jönnél ide állj ide/ hamuzz csak egy szál* bármennyire hezbinkászt ha hegyeinket nem is már én istenem Hez bin Kászt add vissza csak fiainkat legalább

Lennert-Móger Tímea

Trianon-triatlon

Dér alól föltámad-e az idő. Az erő, a jövő. Tavaszleső. Ahogy az állatok nem felejtik el a valakihez tartozást, úgy az emberek sem feledkezhetnek meg róla. Hogy nem szerettek mást. Hogy szerettek mást. Szeretet(t)re ébredsz. A múltad, a tested, a lelked, cselekedeteid iránt. A múltad, a tested, a lelked egy vasárnap délután. Amikor csend-rend van körülötted. Megoldást keresel. Elesel. Ellesel igazságot. Magad vagy. Minden veled egy. Akik körülötted élnek, puhányok vagy trehányak. Az ember színtelen. Az élet álnok. Mindenki iránt.

Triatlon-vágy. Mikor jutunk, hajtunk túl ezen. A visszajáró, hal(l)ott múlt(at) temet. Adjuk át nekik. A gondolatot. A cselekedetet. Hogy milyen az, magyar vagyok. Adjuk át nekik a gondolatot. Mit kezdenek vele. Ők nem magyarok. Magad(nak), egymásnak van a tudatod. Ha városba megyek, ha világgá megyek. Azt gondolom, jobb. De nem tudom megszüntetni. A torkomat fojtogató gondolatot. Kisebbségi vagyok. Szórvány vagyok. Szórvány magyarok agyara többet (m)ér nekik. De kik. Mindent és mindenkit eltemettünk mára, mi marad utána. Utánunk. Nem úszik Noé bárkája. Kevés a „minden hiába”. Minden hibába bele lehet kötni. Minden hiába, bele lehet köpni. Napok óta csak olyan autókat látok, amelyekben a férfi vezet, a nő ül. A férfi vezet. A nő hűl. Az ember embertelen. Közös ellen-elem. Ahhoz kötődünk, akitől (f)élünk. Megmaradni. Nem tudod, mi. Amíg nem veszik el az életed. Közösségileg az élet egy. És más és (m)ás. Emberfogyasztás. Az vagy, akinek megszületettél. Magyar és zavart. Nincsen víz. Ég a part.

Trianon-triatlon. Többéltű hal. S(i)rbatétel. Mindenki azt reméli, hogy túléli. Hogy túléltetik. (H)ős és költő is. Hogy őt majd megértik. Életünkéből az élet. Kiúszott. Kifutott. Kihajtottuk. Jut és marad is. Áll és halad is. Az idő elemében. Dolgos és tétlen. Az

időzítés határozza meg erejét. Bennünk, velünk és ellenünk. A korszellem sportol, hajszol és harcol. Add (meg) magad, ne add meg magad. Más hazában, egy hazátlan. A nemzet erejével. (Mi) ér fel. Vajon dér alól föltámad-e az idő. Az erő, a jövő. Tavaszleső. Ahogy az állatok nem felejtik el a valakihez tartozást, úgy az emberek sem feledkezhetnek meg róla. Hogy nem szerettek mást. Hogy szerettek mást. Szeretet(t)re ébredsz. A múltad, a tested, a lelked, cselekedeteid iránt. Egy lépés önmagaddal. Úgy változtatsz irányt, hogy nem változtatsz irányt. Lelakott tájak. Beléd költöző irányok szabnak, adnak teret. Nem olyan rossz, ha megértítenek, ha eltérítenek. Túléled.

Túlélteted. „A sírbatétel nemcsak a test temetése...” A lélek kiúszik, nekiszalad, behajjt. Egy a nemzet, egy a harc. Arccal a földnek. Emlékezet. Nem biztos, hogy rád emlékeznek majd. Kezek emelik a korsót. Kezek emelik a koporsót. Nem vagy fiatal, nem vagy öreg. Elég idős, elég erős. Hogy elföldeljenek. Megsiratnak magyar szemek. Ha városba megyek, ha világgá megyek. Azt gondolom, jobb. De nem tudom megszüntetni. A torkomat fojtogató gondolatot. Kisebbségi vagyok. Szórvány vagyok. Szórványmagyarok agyara többet (m)ér nekik. De kik. Mindent és mindenkit eltemettünk mára, mi marad utána. Utánunk. A vízözön. Adjuk át nekik. A gondolatot. A cselekedetet. Hogy milyen az, magyar vagyok. Adjuk át nekik a gondolatot. Adjuk át nekik.

Lőrincz P. Gabriella

Kegyelem

*Megoldották az osztást
Tudjuk jól, tört maradt.*

*Jelenbe hoztunk múltat, átkot, szerelmet,
Haza helyett házakat.*

*Szép, de üres tányért rakunk
A hímzett terítőre.*

Nem lesz egész,

Így mondják, nem lehet,

Rozsdaette szögesdrót fölött

Szél tépdes idegen színeket.

Kifosztva, állandó adventben

Hogy bicsaklik a szó, a gondolat,

Kegyelmezz, Úristen, kegyelmezz,

Más szavunk nem marad.

Beláthatatlan, drága otthon,

Sebeid krisztusi sebhelyek.

Isten előtt száz év csupán egyetlen pillanat,

S ha elfogynak majd a földi határok,

Csak a kegyelem, csupán az marad.

Becsy András

Napló

*Nyolc éves letem
1920. augusztus 7.*

Kattan apám markában most a vagonnak a nyirkos húzókarja, az ajtó nyílik, gördül a vázon, míg, ki lehet, suttogja anyám, az öregje közül, mint eddig mind, mormogja apám, és kése után nyúl, még hallom, hogy a mellettiünk álló vagonokból szintén másznak elő, lassan gördülnek az ajtók, kívülről ránk húzza apám, a vagon becsukódik, érzem, ahogy lágyan rám húzza anyám takarómat.

*

Most a Viharsarokig visz, mondta apám, vonatunk, s hogy készüljek, mert máshogy jár az a hely, s a szavában ott bujkált, hogy hívogató szépasszonyi öl vár, hamvas bőr, de erős kar fogja vigyázni anyámat, húgomat, őt, és három öcsémet, s tartani fog majd, míg mellére szorítja a szívem, a fej lebecsáklík vállára, s csak hagyjam, elaltat majd az a föld is.

*

Kattan a nyirkos kar, lány hajnali hús levegővel kúszik a szürke világ a vagonba, a vázon az ajtó félig gördül csak, megfogja apám a felénél, ugrana már, késed hagyd itt, suttogja anyám, még újra bevisznek majd, ez az ő dolguk, s az ukázuk ez volt, több vagon is nyílik, krákog valahol már két ember, kését az apám halkán teszi vissza vén székére, ki az?, tán Mátyás Pista apósa, válaszol álmos hangon apám az anyámnak. Látom, ahogy ránk húzza az ajtót. Vége az éjnek.

*

Most már látom, hogy milyen is: borzalmas. A szemnek nincs min botlania, krákog kínjában a szél, mert nincsen más, csak tér, tért tér követ itt, anyaszülten nyújtózik ki a sík, nincs vége a testnek, a gátról látom még a Bihar-hegységet, úgy-ahogy, innen.

*

Kése a zsebben, a lábainál állok, keze nyitja áporodott vagonunknak a zárját, gördül az ajtó, húgom, anyám és három öcsém alszik kiterítve, ugrik, majd maga mellé tesz, ráhúzza, amit kell, lent, a peronnak a végében már lóg az az ember, szél sem bántja, felette a lomb már várja a reggelt, ismét egy vén, nézi apám, ajtók mocoognak, gyorsan kell kötelét elvágni, ilyenekkel a félsz jár, mely kórságként terjed majd, beivódik az agyba, rettenet integetett el, s félelem élezi itt most ránk a fogát, ezt gondolnák, hát gyorsan a fáról, még mielőtt eszmél a szerelvény, s fogja a kését, néhány férfi segít, emelik le a földre a testet, még ha a törvény tiltja is ezt, látom, viszik is már.

*

Asszonyi öl vár itt, és érzem, hamvas a bőre, meg fog tartani majd ez a föld, két karja erős, csak engedjem puha mellén elringatni a szívem.

*Az Irodalmi Jelen főszerkesztője és a lap szerzői –
Böszörményi Zoltán, Rónai-Balázs Zoltán, Jakatics-Szabó Veronika,
Nagy Zopán, Payer Imre –
az ezeréves határt jelző szerény kőhalomnál – Predeal, 2012*

*Nem kérek tőled semmit,
most, hogy rád találtam,
ha kell, ringatlak
sok bajt látott karomban,
s gyűjtöm az erőt, hogy újra,
ha kell, százezerszer
négy égtáj felé kiáltsam:
megtaláltalak, Hazám!*

Böszörményi Zoltán: *Megtaláltalak*

Pataki Tamás

Levél

Édes kis unokám, talán majd lefordítják neked ezt a levelet, talán megérted magad is, és akkor nem volt hiábavaló az életem. Ha nem értenéd meg, akkor minden lélegzetemmel az ördögnek tartoznék. Most is, ahogy írok, feleslegesnek és tehetetlennek érzem magamat a fehér képernyő előtt.

Mert mondanom kellene neked valami magasztosat, reménykeltőt vagy küzdelmeset arról, amit az első száz év után éreztem, olyasvalamiről, ami már szinte harminc éve a véremmé vált, ami minden gondolatom alján kísértett, és sohasem hagyott nyugodni.

Mert ha belenyugodtam volna, akkor belepusztultam volna.

Voltak, akik sohasem gondoltak erre a dologra, de nekem csak ez járt a fejemben. Túlzásnak is vélhetnéd, de meg kell értened, hogy nekem mindennap lándzsát kellett törnöm mellette, vagy el kellett volna árulnom. Mihez hasonlíthatnám ezt az érzést, hogy megértsed? Iszol-e bort? Abban ugyanis megkóstolhatod a tájat is. A küküllei borok első kóstolásra üdék, könnyedek, pedig valójában nehéz, agyagos borok ezek, a mélabú és az életöröm keverékei. Vajon iszol te valaha királyleánykát?

Hát igen... a küküllői szőlődombok, mögöttük a Fogarasi-havasok havas körvonalai. Valahol a lábuknál fordította Babits Dantét. Hadd meséljek neked egy tájról, amire már rá sem ismernék, amiből már semmi sincs meg, hadd meséljek neked egy panorámáról, amit nap mint nap néztem. Egy erkélyről, mely azóta leszakadt, egy házról, amelyben ki tudja, hányadik nemzedék lakik, vagy azóta már egy állat óljává vált. Pedig annak a háznak az alsó ablakában láttam meg először a halál arcát, abban hallgattam nagyapám történeteit, abban ettem nagyanyám főztjét, abban történt meg minden rossz és minden jó, abban ábrándultam ki mindenből, majd jöttem rá a *csak azért is* törvényére, melynél igazabbat azóta sem ismerek.

És porló sírkövekről, lekopott betűkről is mesélhetnék neked, melyeket már nem válthatunk meg soha. Ne feledd, hogy szőlőszemenként, pohár boronként, szavanként, arconként és halot-tanként őrizzük meg a hazát. Aki ezeket nem tartja számon, az az igazi hontalan.

A hazát? – kérdezed, mit jelentett ez nekünk ott és akkor. Nem olyan könnyű megmagyaráznom, hisz mi számártövisek voltunk, gúnyolt számarak, gyűlölt tövisek. Megtanultam, milyen tüskének lenni egy idegen testben. Belevésődve egy idegen, lágy anyagba, amely látszólag beenged, majd idővel megkeményszik, és kilök magából. Megtanultam ezt ott, ahol születtem, és megtanultam ezt ott is, ahol kikötöttem, Budapesten. Tüskék voltunk egész életünkben, könnyen eltávolíthatók, könnyen meggyűlölhettek. Pedig csak magunkra vigyáztunk, ahogy és amiből tellett.

Mert mindegyikünk haza volt, a határon. Számot vetettem minden pusztulással, minden kioltott lélegzettel, minden lehullt cseréppel, minden átvedlett szóval. Nehéz volt így élni, nehéz volt egyszerre reményt adni és vészharangot kongatni. Nem, nem telt el úgy nap, hogy ne gondolnék rá, nem mondtam el úgy egyetlen mondatot sem, hogy ne ez rejtett volna szavaim mélyén. Minden szó az első és az utolsó szó volt. Súlya volt, nyomot hagyott, nem múlt el azzal, hogy kimondtam. Legalábbis ezt szeretném hinni.

A belső vidékeken nem értették volna meg, amit mondok. Mert nekik természetes volt minden, ami nekünk rendkívüli. Ezért sohasem haragudtam rájuk, bár sokszor elszomorított és elkedvtelenített a közönyük, de elkönyveltem, mint az élet más értelmetlenségeit.

Hallhatsz majd ógörög városokról, melyeknek polgárait elüldözte az ellenség, ezért hagytak csapat-papot, és újraalapították a poliszukat. A polgárok közössége volt a város, az volt a haza. Nem a kövek, az utcák, a patak. De mi nem létezhetünk rögök nélkül, mi nem élhetünk gyökerek nélkül. És ha kitépik a gyökereinket a földből, a nyelvbe kell eresztenünk azokat. Minden, ami most eszembe jut, az Erdélyi Helikon, a zsbóí bölény, a kocsárdi váróterem, mit sem ér, ha csak értelmezhetetlen szavak, ködképek maradnak.

Az anyaországban – van még ilyen ország? – talán még érzik páran a fantomfájdalmat, de mi nem érezhattuk azt soha. Nem érezhattuk, mert nem a test voltunk, hanem a végtagok, amiket levágtak. A kar emlékezhet a testére? Hát a lábak? Jó kérdés, hirtelen nem tudnám megfejtetni. Szörnyeket alkottak akkor, rávarrtak minket egy idegen testre. Valamikor hallasz majd az életnek egy lidérces állapotáról, arról, hogy vannak, akik kezüket nem érzik a sajátjuknak, szellemkéznek nevezik ezt az érzést. Elképzelni is szörnyű, hogy ellenségesnek érzed azt, ami veled azonos, idegennek érzed azt, ami hozzád tartozik. Valahogy így voltak velünk azok, akik megmaradtak, valahogy így voltak velünk azok, akikre rávarrtak, és valahogy mi is így voltunk magunkkal.

Nem éreztem mindig, hogy nekem nyílik a virág, nem éreztem, hogy értem csobog a patak.

Száz évünk ment rá erre a felfoghatatlan elmezavarra, hogy nem az enyém, ami az enyém, nem a vérem, ami a vérem. De te ne feledd soha, amíg érted, amit írok, és van, akivel érdemes, te ne feledd, hogy ahogy egymáshoz szólunk, az a hazánk.

Dicsőszentmárton, 2020. március

Kovács Újszászy Péter

Felriadt otthoniak

Kelemen Lajos naplójegyzetei nyomán

*Sírhat a fenyves. E nemzet egy űzött esti madárraj.
Ég veled, otthon, kis falu, szénakazal és csűrkapu bája!
Nincs csobogás, már fegyverek hangja jár a patakra,
s gyűl a sötétség, megy, megy az ember, az utca olvad
lépte alatt. Már szürke a fűszál, csendes a porszem,
tépi a nagy sas büszke rigónkat. Hol van a harmatos otthon?
Nem vár. Tart a menekvés, elfogy a napfény, szűnik az éjjel.
Nézd, e közösség, bronz apa, Erdély, csak menekül, mert el kell
hagynia téged.*

*Messze kerülnek tőled azok, kik benned fogantak,
gyász szaga ül ma fölöttük, kis szekerek lemaradnak,
lassul a lódobogás is, fárad az állat, gyenge a fű, a takarmány
mind kifogyott, mint lámpa mögül az a fényköri mámor,
amit teleszótt a mesékkal sok száz otthoni óra.
Otthoni órák éltek-e még rohanásban?
Lesztek-e újra tanúi, hogy épül a fészek?*

Csobánka Zsuzsa Emese

Mentés másként

Van egy férfi, aki sosem öregedik meg. A nő, aki szerette, magára rajzolta a ráncait. Sima az arca, olyannak mutatja magát, mint aki elvágólag éli meg az életet, átmenetek nélkül. Fekete-fehér a fotó és raszteres, apám szkennelése minden apró részletet megmutat. Látszanak a fotópapír rücskei, legalább van, ami ki tud emelkedni a térből, bejárható magaslat. Nagypapám úgy ment el fiatalon, hogy a bal oldalon, az aranymetszés szabályai szerint egy ősz tincset vitt magával a sírba. Hívom apát, kérdezem, mi jut eszébe Trianonról. Tudom, mélyen érinti a téma, féléves volt, amikor az apja meghalt. Miközben beszél, én azokat a sík felületeket járom be, amiket örökifjú nagypapám arca tükröz vissza belőlem a monitoron. Én, akinek a születési anyakönyvi kivonatába az van beleírva, apja szovjet állampolgár. A születésem a bizonyíték, Kárpátalja más világ, Trianont a mózeskosárral hozom.

Apám egy órán belül küldi a családi képeket, előtte a maga tervezte aranyharangokat, a fájl neve kompozíció. Mentem a telefonra. A magyar zászló előtt harangon ül Szűz Mária, Nagy-Magyarország térképe, a magyar címer és a turulmadár. Apa évekkal ezelőtt kérte, írjam meg őket. Süket fülekre talált. Azt hittem, apám gyűlölni tanított, amikor indulatosan halálra ítélte mindenkit, aki nem követte az általa kijelölt emberi mértéket. Akik loptak, csaltak, elvettek, azokkal ő hirtelen számolt le. Belőlem ez erős empátiát váltott ki, a lázadásnak megtaláltam a gyermeki formáját, magam ellen fordítottam apa haragját, mert valahogy tiltakozni kellett. A kapcsolódásnak ez is egy lehetséges formája. Csak a felszínt láttam, én, a dacos kamasz, aki híresen büszke voltam arra, milyen mélyen érzek. De van olyan fájdalom, ami képtelen a megengedésre, képtelen voltam meglátni én is, mennyi fájdalommal van tele apám szíve. Köveket görgetett maga előtt, hogy mutassa, legyen hiteles a példa, miszerint vá-

laszthatok mást, nem kell a múlt súlya alatt megroppanni, ahogy ő tudott.

Van egy lugas, az utcanévre nem emlékszem, a kapura is alig, csak a nyugalomra, ami a fejem fölött leng. A gyerekkor almafényű időn kívüli tere, egy megosztott család hétköznapjaiból most az apai oldalé. Ungváron vagyok, apa ebben a házban nőtt fel, engem egy hatalmas szárnyas ajtó csalogat, muszáj bemennem, bármenyire félek a sötétől, mert ott vannak a babák. Nem az enyéme, ezért annál jobban vágyakozom velük játszani. Balzsamosan csábító idegenség. Hibásan tanulom meg az elvagyódás örök törvényét. Apa azt mondja, ő itt van itthon, a rahói hegyek között, és otthon van, amikor Pestre vágyik Németországból. Egy betű a különbség, nem értem. Ő a szigorú rend világába fut, a húgom Portugáliába, én Írországba. Hitler nyelvét képtelen vagyok megtanulni, és idegesít a német precizitás. Lisszabonban simogató, susogó nyelv és színes bőrű, hangos emberek között szorong a húgom. Keressük az anyanyelv paradigmáit, nézzük a végtelen tengert magunk előtt, mint az irányt tévesztett költöző madarak. Ha máshogy nem, hát a távolságban tudunk egymáshoz kapcsolódni, ez egy olyan család. Írország szép, csak egy kicsit nyers és rideg, összegez apám, amikor meglátogat. Biztat, hozzak ki valami jót ebből a magam választotta száműzetésből. Nem értem. A megélhetésre fogja, hogy nem hív haza. Közben azt ismételteti, nem minden a pénz.

Ablakból nézem, lengedező villanydrót az ír esőben.

Egyedül élek, itthonról dolgozom, az iskolába csak vasárnap kell menni, kevés gyerek vesz körül, ők már írnek mondják magukat, míg én példamutatással arról győzködöm őket, hogy magyarok is. Tanácstalan vagyok, remélem, nem kérdezik meg, hogy akkor ők most hogyan magyarok, ha én ilyen okos vagyok, mert nem tudnék válaszolni. A példa hiteles, csak épp a válasz más, mint amit magamtól vártam volna.

Pedig elég sokat tudok a megosztott lélek súlyáról. Hány kondulásban mért csöndüteg. Nagypapát szarrá verik, apám így mondja. Azonmód dobták a vagonba, amikor a zsidókat szidja, elfelejti a sorsközösséget. Vagy így emlékezik.

Nagymama két portréja a lelkembe mar. El kell forgatni őket, mentés másként, nyomok a gombra, elnevezem őket. Apa szereti úgy mesélni, nagyapámat a lemergi bányából hazatérve direkt mérgezték meg, mert a háború előtt zsidóknak segített. Meséli azt is, a munkácsi kereskedelmi iskola hallgatójaként már akkor is sokat ügyeskedett, megszerezte és kidolgozta az érettségi tételleket, és eladta pénzért. Mert jegyezzem meg jól, teszi hozzá, a zsidók között vannak a buták és az okosak. Én pedig évekig büszkén hangoztatom, tudod, apa, azt hiszik, zsidó vagyok. Olyankor ő az ütő az aranyharangban.

Mindketten nagysokára látjuk be, a különbség nem itt van. Nagyapám tekintete a távolba réved, és a másik képen, ahol nagymamát öleli, derűs, reményekkel telve néz a lencsébe. A luga alatt ülnek, és előttük a fűvön a gyermek keresztanyukám, apám nővére. Talán érdemes azzal kezdeni valamit, hogy más kép nincs is nagyapáról, csak ez a bátor, tette kész. Nemsokára meghal, én már most többet éltem.

Amikor már nagyon nehéz a szigeten, végső elkeseredésemben apám nővérét hívom, aki gyermekorvos. Meghallgat, miközben szaggat a sírás, hogy nem találom a helyem, és elvesztettem a fogódzókat, kapaszkodnék a gyökerekbe, miközben szétporlad minden a kezem között. Nyugtatgat, majd' hetven év bölcsessége ölt testet a csöndben, ami megtartani kész. Végül azzal köszön el, ne sírjak, erős nőnek kell lenni, legyen az.

Anya gyerekkoromban azt mondogatta, ha kell, faszántos harangot is önt, a gyermekeit egyedül nevelő anya a '80-as, '90-es években önmagába kapaszkodik. Mondta, úgy áll fel, mint a keljfeljancsi. Kiabáltam vele álmomban, nem akarok olyan nő lenni, mint ő, így lettem pont olyan. Faszántos harangöntő elvesztett férfiak sírja felett. Az egyedüllét és az ír sziklák csiszolnak le, hogy végre megengedővé, lágyabbá válhassak. Túl a harangokon, ringó csípőjű nővé. Olyanná, aki befogad. Nem a harang, nem az ütő, hanem a kondulás.

Nézem nagymama arcát. Az elsőt, ahol nevet, csupa tűz, csupa kedvesség. Akkor még az elején jár az útnak, nagyapát talán

már eltemette, de érzem, még nem keményedett meg. És ott a másik, ugyanaz az arc, egy riadt őz, eleganciába záródott porcelán a test, készül kilépni innen. Nem számonkér, de valami végtelen bizalmatlanság bujkál a tekintetében, és csalódás. Hogy elég.

Többször elolvastam a tékozló fiú történetét, hiába. Akit nyugtalan szív hajt, hiába vár bebocsátást a Teljesség országába. Itt, Corkban, ahol számos külföldre tévedt magyarral ismerkedtem meg, ugyanaz a minta rajzolódik ki. Elcsatolt területek, örök vágyódás, a régi gyerekkorba, egy bátor, boldog jövőbe, aztán a megakadás tűje egy végtelen bakelitlemezen. Önigazolási kísérletek, holott Trianon belül van. A zsigerekben éli meg mind, aki érintett. És érintettek vagyunk mindannyian, hiszen emberként egyetlen bolygón érnek a föld alatt a gyökereink egymással össze. A terekről beszél apám, ismétli, múlt nélkül nincsen jövő sem, de közben egy olyan térről álmodik, ahol már káromkodni sem lehet az anyanyelvén. Minden megosztás további ellenségeskedést szül, apám felé fordulok, nézem, milyen szabályos rendben sorakoznak a harangok a zászlón. Német precizitás. Aki hazatér, örökre ott marad belőle a végtelen tengerben egy rész. Amit elvesztettél, örökre a sebed marad, és hiába kiáltasz égre istenért, emberért, az elvesztett végtagok, bár viszketnek, nincs mód visszacsatolni. Hagyd, száradjon le a var is. Sirasd el, aztán indulj haza!

Ha nincs lábad, amin járj, marad karod, kapaszkodni a földbe. Ha nincs karod, a száddal harapd ki a téged megemelő ágakat. És ha elvész a nyelv is, növessz szárnyakat, még mindig ott a gondolat, a lélek teremtő erejének magva. Az utat meg kell járni. És végül hazatér mind, akit anya szült. Az árvák dala pedig másokat ringat álomba, segíti őket, hogy az övük ne rémekkel legyenek tele.

Laczkó Vass Róbert

Paripák a sztrádán

pannon szürreál Tompa László-módra

Az M6-os autópályán, Paksnál, egy átlagos hétfő reggel furcsa szembeforgalommal találkozhattak az autósok. Néhány ló száguldott a sztrádán. (Euronews, 2017.)

*vasalatlan paták csattognak az aszfalton
sehöl egy lovas elszabadultak a ménék
anakronizmust habzó nagy nemzeti vágta*

*csupa tajték a testük nem délibáb fűröszi
menetirányban de szemben a forgalommal
nyargalnak veszettül neki az alkonyatnak
parancsolat elől szöktek meg valahonnan
dúlnak mintha pattogna nyomukban az ostor
mindegy milyen volt hozzájuk a ménesgazda
most hogy szabadon lobog sörényük a szélben
űzik a naplementét mint csikókorukban*

*ki tudja tébolyuk merre ragadja el őket
hol és mikor végez velük e gyilkos hajsza
melynek csak végelgyengülés lehet a bére
kit érdekel hogy ereikben úgy forr föl a vérük
mint amikor először kóstolták a zablát
hiába végtelen az út kiszalad alóluk
jobbra-balra most is ugyanaz a puszta
nincs hová menekülni mint ahogy nem is volt
akkor sem amikor tatár elől futottak
vagy szemben a láncos golyókkal mohácsnál
át a kukoricáson bele a végtelenbe
vesztett háborúban gazdátlan elvadulni*

*bármerre jutsz egyetlen hatalmas hortobágy a sorsod
hol más nem is terem számodra csak üröm
lehet a porondon cifrább a nyerged
érhetsz többet is ha többen fogadnak
versenyfutás nélkül abrakot mégse várj
ahol a tét magas ott keserűbb is az élet
és hosszabb a visszaút amikor lecserélnek
nem is vonszolhatnál súlyosabb igát*

*A két világháború között készült,
a trianoni döntés ellen tiltakozó házjegy Előszálláson,
egy parasztházon
(Forrás: Wikipédia)*

Boda Edit

Állományból törölve

*A feneketlen torkú földnek odavetve.
Inkább úgy él az ember, mint a nyelv előtti fák.
A halak szemére felragadt látvány mozdulatlan.
A völgyekben párálló szavak furcsa illata,
mint a tövises iglice.
A mészkőréteges domboldalra ráfutott a korpafű.
Néhány köszmétebokor túlélte a szőlősök pusztulását.*

Maradj egyedül nyelveddel, mint a szálfá –

*És egyetlen Roman Ingarden-könyv volt a kolozsvári Egyetemi
Könyvtárban,
1993-ban diák rá száz körül, ám ez a város időre hurkolt
részét mit sem érdekelt.
A Sétatéren gesztenyefák hatalmas ágai törtek le a hirtelen
viharban,
ahogy szaporáztam a Fellegvárról a Mikó kert felé –*

*Talán Ázsiába kellene mennem? A gyomorra mért ütés
biztatott, igen.
Aztán inkább szavakat válogattam a másnapi ebédhez.
Talán Dsida, Platón vagy Rilke megsegít?
Vagy inkább a Malomárok fölött cikázó, sárga bögyű madár?*

*Nem ismert rám az életem, idegene maradtam a tájnak.
Egy állományból törölt könyv is lehetnék?
Mondjuk Ovidius Tristiája (772-es kartotékszám),
mely valaha a Komáromi Lenfonógyár Üzemi Bizottságának
könyvtárában állt olvasatlanul,
s később én egy antikváriumban
megvásárolhattam magamnak.*

Hudy Árpád

Azt mondjuk...

Talán mégis jó az, hogy egyetlenegy szóval üstökön ragadhatjuk sorsunkat, amelynek örökös jobbágysai vagyunk, akár hiszünk benne, akár nem.

Azt mondjuk, mi, magyarok: Trianon.

És nevén nevezzük a nevezhetetlent, kimondjuk a kimondhatatlant.

Ógörögök suttogtak szentélyek homályában vagy harsogtak pódiumon a színészmaszk hangtölcserén át antik sorsigéket: Ananké, moirák, párkák. Akkor még eleven volt a mítosz, mára csak a mitológia maradt, a hiedelemvilágról alkotott tudományos képzetek rideg turkálója. De a modernitásban is megvan a maga mitológiája győztesnek és vesztesnek egyaránt.

Azt mondjuk: Trianon, és ezzel mindent elmondunk, mi, magyarok.

Száz éve mondjuk, ismételtetjük immár, a kezdeti dühödt-dacos hangosság után évtizedekig némán suttogva, mint partra vetett halak, majd újra ijedt-szégyenlős tremolókkal – s még mindig nem értjük, nem fogjuk fel, nem akarjuk elhinni.

Mert nevet adni valaminek messze nem ugyanaz, mint érteni azt valamelyest, hát még megérteni, nem beszélve arról, hogy elfogadni, természetesnek venni. A halálnak is nevet adtunk, mégsem értjük, mégsem szokjuk meg a gondolatát egy életen át.

Trianon. E közömbösségében is gonosz idegen tulajdonnév tűfokába fut ismert és ismeretlen múltunk minden hatalmas hadiútja és megannyi magányos, rejtett lélekösvénye, s onnan robban, árad, tántorog, hömpölyög, inal, sompolyog, bambul, kúszik, tekergőzik tovább azóta is valamennyi járható és járhatatlan utunk.

Azt mondjuk: Trianon, s minduntalan monomániásan állva maradunk tér és idő egyetlen pontján, egy Párizs melletti kastélyban, a lepergett évek kalendáriumának egy bizonyos napján,

mert nekünk, magyaroknak nem távoli, fényűző helyszín ez a francia megnevezés, hanem átkos, fenyegető zug minden egyes magyar otthonban bárhol a világon, s nem elmúlt, megszervolt esemény, hanem folyamatos jelen.

Trianon: örök felirata nemzeti fájdalomaink gyűjtőtáborának.

Egy sorba szoktuk illeszteni történelmi katasztrófáink helységneveivel: Lech-mező, Muhi, Mohács, Nagymajtény, Világos... Pedig nem pusztán egy közülük; mind fölött ragyog baljós fénynyel, végzetünk sötét csillagaként. Őt emlegetjük, amikor azt mondjuk...

*Trianon elleni tüntetés a Szegedi Városháza előtt 1920-ban
(Forrás: Fortepan / Fődi Gábor)*

E nemzet egy űzött esti madárraj

Kovács Újszászy Péter: *Felriadt otthoniak*

Sándor Zoltán

Az elvarázsolt kastélyban

Szétnézel magad körül. A kristálycsillárokkal, óriás tükrökkel és aranyozott szobrokkal díszített hatalmas galériát körös-körül ajtók szegélyezik. Számtalan ajtó, s mindegyik mögött valami más rejlik. Egyenként szemügyre veszed valamennyit, majd a legközelebbi tükörhöz lépsz, és bepillantasz, mint aki szeretne megbizonyosodni arról, hogy valóban azt látja, amit elképzelése szerint látnia kellene. Tükörképed rövid vizsgálata után megfordulsz, és az átellenben lévő ajtóhoz mész. Óvatosan lenyomod a kilincset, és belépsz a helyiségbe.

Egy kocsmában találsz magad. A teremben csak férfiak vannak, kisebb-nagyobb társaságokban üldögélnek az asztalok körül. Egyesek hangoskodnak, mások kártyáznak, és olyanok is akadnak, akik szótlanul fogyasztják italukat. Megállsz a söntésnél, és a fehér kötényes kocsmárostól rendelsz egy pohár fröcsösöt. Alighogy belekortyolsz, amikor megüti a füled a legközelebbi asztalnál folyó beszélgetés.

– Úgy tűnik, hogy továbbra is a faluban maradnak az ideren-delt rác tintanyalók – mondja szomorúan egy középkorú férfi.
– Búslakodhatunk immár az idők végezetéig.

– Hallgass rám – hajol felé asztaltársa. – Mi lényeges változott meg a te életedben az impériumváltás óta? Napszámba jársz, igaz, de zsellér voltál világeletemben, avas szalonnát és száraz kenyeret ettél és eszel ma is, esténként pedig itt iszogatsz és locsogsz összevissza. Csak az uralkodók változtak meg, minden más maradt a régi!

– Engem aztán ne próbálj megetetni ezzel a szocialista dumával, amit az orosz fogságban szedtél össze, mert úgysem érdekel! Engem az zavar, hogy most szerbül vezetik az anyakönyveket!

– Nem értem, miért zsörtölödsz ennyire emiatt, amikor téged aligha érint. Ha a háború alatti legényhiányt nem használtad ki,

hogy asszonyt vigyél haza, akkor ezután már bajosan fogsz meg-nősülni, a halotti könyvbe pedig neked már úgyis mindegy lesz, hogyan jegyeznek be – szól közbe a söntés mögül a kocsmáros, mire téged leszámítva a kocsmánépség hangos nevetésben tör ki.

– Röhögjetelek csak, ostobák – mondja megvetően a férfi. – Igaz, hogy nem nemzettem utódot, de legalább majd nem kell rettegnem a gyermekeim életéért, amikor eljön a leszámolás ideje. Mert eljön! Semmit sem jelent az, hogy a nagyhatalmak jóváhagyták ennek az ördögi tákolmánynak a létrejöttét. Ami tűzben keletkezett, előbb-utóbb tűzben is vész el!

Felhörpinted megmaradt italodat, és figyelemkeltés nélkül kísétálsz a helyiségből. Mélyet sóhajtsz, és a csillárokat bámulva megindulsz a folyosón. Az egyik oldalsó ajtó mögül hangok szivárognak ki. Odamész, füled az ajtóra tapasztod, elvárásaiddal ellentétben azonban morajláson kívül semmi más nem hallatsz. Benyitsz. A tágas tárgyalóteremben egy hosszú asztal körül öltönyös urak ülnek. Mindegyik előtt halom irat, amelyre hivatkozva üvöltözi a magáét. Téged egyikük sem vesz észre, mintha ott sem lennél.

– A háborúban vannak nyertesek és vesztesek! A nyertesekre az a jellemző, hogy nyernek valamit, a vesztesekre pedig az, hogy veszítenek. Aki nem tudja elfogadni egy játéknak a szabályait, ne vegyen benne részt!

– Önök a nemzeti sérelmeket egy másik nemzet megsértésével szeretnék orvosolni. Vajon a valós vagy vélt igazságtalanságok kijavíthatók egy újabb igazságtalanság elkövetésével?!

– Ne legyenek naivak, ez a döntés a szükségszerűség eredménye. Képzeljék el, mi történne, ha „mindent vissza” alapon döntünk, és az elmúlt másfél év történéseit mind át kell rendezni? Egy ilyen döntés újabb konfliktusokhoz, nem kizárt, hogy fegyveres összecsapásokhoz vezet. Egy béketárgyalás célja pedig semmiképpen sem lehet újabb konfliktus kirobbantása!

Elsétálsz a férfiak előtt, de már egyáltalán nem hallgatod, mit beszélnek. Ehelyett inkább a saját igazuk hangoztatásától eltorzuló arcokat figyeled. A szikrázó tekinteteket, a dühtől ráncolódó

homlokokat, az érvelések során kivillanó fogakat. Észrevétlenül elhagyod a termet, és folytatod sétádat a hosszú folyosón. Sokáig gondolataidba temetkezve lépkedsz, nem nézel sem jobbra, sem balra, amikor hirtelen megtorpanasz. A többenél jóval nagyobb ajtó előtt állsz. Rövid tétovázás után lenyomod a kilincset, és az ajtó kitér előtted. Halványan megvilágított színházteremben találsz magad. Végighaladsz az üres nézőtéren, és az első sorban lehuppanasz egy vörös posztós ülésre. Alighogy helyet foglalsz, teljesen kialszanak a fények. Néhány másodpercig sötétség uralkodik a teremben, majd a ráirányított reflektorfényben a színpadon egy töpörödött bácsika jelenik meg. A mikrofonhoz dőcög, megköszöri a torkát, és rekedtes hangján mesélni kezd.

– Álmomban ellenséges katonák elől menekültem a hóban. A végtelen fehérségben sehol sem láttam a nyomaikat, de bármerre is fordultam, mindig a közvetlen közelemben éreztem őket. Különös érzés. Mint amikor kellemetlenül érzed magad valami miatt, pedig tudod, hogy nem kellene, vagy büntudatod van, holott még az elkövetett bűnöddel sem vagy tisztában. Jobbra-balra vizslatva szedtem a lábam. Percekig, órákig, napokig, nem tudom. Végkimerültségemben egyszer csak elterültem a szikrázó hóban, és felnéztem az égre. Egy puskadörrenésre ébredtem, felkaptam a fejem, de csak a mindent elnyelő csönd vett körül.

Édesapám visszatérő álma az első történet, amit életemben hallottam. A falubeliek szerint nagyon stramm fiatalember volt, amikor bevonult. Édesanyám irtó büszke volt rá. Az elkövetkező években belebetegedett az iránta érzett aggodalomba. Különösen azután, hogy a kezdeti eufóriát követően egyre több rossz hír érkezett a harctérről: halottak, sebesültek, nyomorékok, fogságba került szoldátok. Mivel édesapám a háború után sem került elő, anyám teljesen összetört. Azt mondják, egészen magába fordult, és hónapokig csak a jószágához beszélt. Az istállóban lévő lovakhoz és tehenekhez, az ólban fetregő disznókhoz, az udvarban kapirgáló baromfihoz, meg a kutyákhoz és macskákhoz.

Mint kiderült, édesapámat a spanyolnáthajárvány akadályozta meg abban, hogy a harctérről egyenesen hazatérjen. Útközben

megfertőződött, és vesztegzárba csukták. Tíz hónappal a puskák elnémulása után tért haza meggyötörten. Nyár vége volt, sárgult már a kukoricaszár, édesanyám több falubelivel kint volt a réten. Apám letette a cókmókját, és gyalog kiment érte. A faluemlékezet úgy tartja, hogy amikor édesanyám megpillantotta a férjét, térdre borult, és elmondott egy Miatyánkot és egy Üdvözlégy Máriát. Utána pedig apám nyakába borult. Állítólag kézen fogva futottak hazáig, ahol aztán bezárkóztak, és napokig, egyesek szerint kerek három hétig ki sem dugták az orrukat. Felváltva szeretkeztek, és mesélték egymásnak élményeiket.

Kilenc hónapra rá megszülettem én. A történelem legszomorúbb napján. Pontosan száz évvel ezelőtt.

Felállsz, és hogy ne zavarj az előadást, halkán kisomfordálsz a székek közt.

*

A szürke öltönyös előadó leállította az óriáskivetítőn a képet, megvárta, amíg a közönség feldolgozza a látottakat, majd megigazítja szemüvegét a pulpitushoz lépett.

– Amint arról e rövid ízelítőből is meggyőződhetnek, mindenki, aki igényli a *Trianon 100* elnevezésű multimediális programot, különböző helyszíneken és különféle élethelyzetekben, szinte váll váll mellett eleinkkel átélheti, s ami még fontosabb, közvetlen közletről átérezheti a száz évvel ezelőtti eseményeket, és minden vele kapcsolatos mozzanatot. Ám ez még nem minden! A programnak van egy olyan opciója, amelyben a felhasználó stratégiai játékosként újratárgyalhatja az ügyet. Ha ügyesen érvel, akár még a békediktátum elfogadását is megakadályozhatja, és megláthatja, hogyan zajlott volna Magyarország történelme a trianoni békediktátum nélkül. Előljáróban elárulom: másképp alakul a második világháború! Nincs szocializmus! Nincs '56-os forradalom! Nincs gulyáskommunizmus és legvidámabb barakk! Nincs '89-es rendszerváltás! Nincs magyar kisebbség! Nincs haza a magasban! De akkor mi van?! Vegye meg a *Trianon 100*-at, lépjen be az elvárásolt kastélyba – és tudja meg!

Szabó Palócz Attila

Eklogám

*Ha ez egy ekloga volna,
akkor talán arról szólna,
hogy
záróra
után a kulcsot a kútba dobták,
vesztésre állt
a múlt és az eljövő,
ezerévnnyi leltárt fürkészni
nem kívánt senki sem,
nem akart a kutya sem
mint holmi könyvelő...*

*vakkantva szólt a düh,
új himnuszokat serkentve
szárba szökkent nemzetek ajkán,
viharkabát repedésein
virtuóz szonátákat harsogott a szél,
mely a lelket is kifújta belőlünk...*

*Ha ez egy ekloga volna,
biztosan arról szólna,
hogy a reménybe menekültünk,
az önáltatásba,
huncut tanácstalanságba,
hogy majd jó lehet így – akár így is jó – nekünk...*

*Bizony, ha ez egy ekloga volna,
morákból épülne benn az emlékezet,
szedném már, csomagolnám én is a verslábaimat
az önáltatás tégláiból rakott falak között,
mindig csak ezt a négyet kémelve,*

*ahol a kulcslyukba is rágót tömtem,
családi képek a falakon, szépen dekorálva
a gyalázat,
alázat,
ábránd,
visszakézből kattanó zárban
megpördül a kulcs,
és csak fülelhetjük, hogy most nyit vagy épp bezár...*

*megettűrt lélek vagyok csak otthonomban,
görcsös vagány, aki még egy gyerekversben is politizál,
a pirkadatban záróra jár,
a megfeszült izmokban záróra jár,
az izzadságtól gyöngyöző homlokokban záróra jár,
s feljajdul a szobabetyár, a szittyá.
Ej mi a kő! Tyúkanyó, kend is ide született?!
Mi léssen hát ennek a nyitja...
Tekintélyes képzet, visszajár a szó,
megcsömörlő végzet, zsindefaragó,
zsványkontinuitás, amíg a tét fenntartható...
vagy jó lapokkal, erős tromffal visszahívható...*

*Ha ez egy ekloga volna, akár
talán éppen arról kellene szólnia, hogy...
a zárórák mindig sorsszerűek,
mert elvesznek tőlünk, belőlünk,
megtagadják akaratunk, vágyaink, álmaink...
a múltat és az eljövőt...
a kútba vetve a reményt
mélybúvárként mutatunk fel új erényt...*

*mert tó vagyunk...
melynek lecsapolták partjait,
de fennmaradt az életösztöne;
mert tér vagyunk...*

*mely zajos visszhangra fakasztja
az elhaló neszezést;
szél vagyunk...
mely kamarakoncertet rögtönöz
az erdők orgonáira;
tüdőket megtöltő füst vagyunk...
mely parázna táncot jár
a kíváncsi tekintetek előtt;
szén vagyunk...
mely lemoshatatlan színt ad
a repedezett bőrű kéznek;
fájl vagyunk...
sok-sok eltitkolt gondolat
szemérmes menedéke;
szó vagyunk...
csak a megfelelő nyelvet kellene
még megtalálnunk hozzá;
hang vagyunk...
mely elvészni kész
a nagyhatalmak kusza zshivájában;
tűz vagyunk...
mely melengeti a máglyát,
amelyhez olykor odaköttetünk;
bor vagyunk...
mi megjózanít, ébredéshez,
lúdbőrző szövevényhez;
kosz vagyunk...
afféle üledék
a győzteseknek körme alján;
zacc vagyunk...
amit a zamatok hátrahagytak,
findzsa aljába szárad jövőndölés;
tél vagyunk...
melyhez a bús remények is
mind sorra odafagytak;*

*nyár vagyunk...
melyben az angyalszárnyak
vállunkról rendre leolvadtak;
szem vagyunk...
a látóidegek csapdájában vergődő
valóság kusza képzetének árka;
bűn vagyunk...
mit eredendőként mérnek ránk,
és némán kéne túrnünk;
dac vagyunk...
mit nem adunk fel,
mert vele már egyé lényegültünk;
tű vagyunk...
melynek fokán átfűzve
a tevét is a vénákba öltjük;
fű vagyunk...
mely az ormokon is megtelepszik
és páratlanul, ingerlően zöldell;
és gyom vagyunk...
mely felüti fejét akkor is,
ha épp mást várnak el tőlünk.*

*jaj, csak kard ne legyünk soha többé,
mert abba bele kellene dőlnünk...*

Becsy András

1991 – cetlik

FÓDA:

Üdvözlét, jövevény! Hát végre mi is parolázunk!
Láttam a tegnapi táncod, ropta együttesetek lent,
távol, a völgyalj pódiumán, míg több ezer ember
tapsa vigyázta a lankán szép ütemét, a fülemben
hallom a völgyet most is, szív dobog így, amikor már
szomjas a vérre, a pulzus fürge, a test vele lüktet.
Mit keresel most itt, vadhajnalban, folyosónkon?
Ekkor, ilyenájt ébred tán a magyar tifeleitek?

BOLYGÓ:

Nektárnak hazudott pálinkátok kora este
gyors' kiterített, s most már (fogjuk rá) kipihenten
csizmámat keresem, még itt megvolt, legalábbis
úgy emlékszem, rémlik, kábán benne csoszogtam.

FÓDA:

És mondd, mért is olyan sietős ez a házkutatás most?
Alhatsz még, holnap visz a busz haza benneteket csak,
déli harangszó ébreszt itt, szellőzhet a fej még.

BOLYGÓ:

Lüktet a lábam vádlija, szárba dagadt, de szerencse,
hogy nem tépett görcs az izomba a műsor után, ám
aztán arra riadtam mégis, hogy szigonyát a
Földrázó Poszeidón vágja belém, iszonyú volt,
rögtön rúgtam volna le lábbelimet, de se hamva,
híre sehol, hát azt kutatom most egyre azóta.

FÓDA:

Látom, mint a parasztembernek az eszköze: sarló,
jól megfent kasza, része a testnek, munkaruhád nem
jelmez, pórusaidba ivódott sós leve, illat
lett szaga, teljesség ez, akár a dió meg a héja.

BOLYGÓ:

Tegnap a fellépést követően a domb tetejére
ballagtunk fel néhány helybelivel, kik az Ursust
vették egyre nekünk, üvegek koccantak, a sörhab
kis buborékjai pukkantak szét frissen a légben,
nagy levegőt szívott be a táj, de a színpad előtt még
ott járöröztek fel-alá a román katonák, a
lelkesedést kordában tartani jöttek a térre,
fegyver a vállon, csak hogy tudjuk, merre, hová, hány
méter, s rám köszön akkor egy agg, a kalapja kezében,
honnan, kérdezi ő, *Magyarországról*, felelek rá,
baljával belenyúl a kalapba, s amíg kotorászik,
kérném, mondja, lehetne, ha tudna, ha lenne olyan jó,
küldene nékem postán Szentírást odaátról,
s húzza kalapjából ki a cetlit, *a cetlin a címem,*
címem a cetlire írtam, nyújtja felém, de egy új kéz
megböki vállam, küldene postán, címe a cetlin,
s egyre csak érkeznek, *Szentírást, hogyha lehetne,*
kaptat a lankán fel hozzám az a sok koros ember,
honnan, kérdezi mind, *Magyarországról*, felelek rá,
Hermány, Tusnád, Bükszád, Torja, Uzonka, Mikó, és
cetlin a cím, csizmám szárába dugom bele mindet.
Hol van a csizma, s a sok „*kéremhalehetne-papírka*”?

FÓDA:

Lassan a hajnal már belebotlik a reggeli fénybe,
áporodott levegőt visz a lanyha huzat ki a széttárt
ablakon át a szobákból, míg te csak egyre kutatsz itt.
Hallom a lépted, néha megállsz, majd újra megindulsz,

szomjas a vérre a szív, hát fürge a pulzus ilyenkor.
Nem tud aludni az ember, lépne előre, de nincs meg
már, amivel. Mennénk. Folyosóknak vadjai lettünk.

BOLYGÓ:

Lüktet a láb, vastag bricseszemtől így is alig volt
hely számára a csizmám szárában, zavaró volt
ott az a több tucat apró fecni, csodálom a görcsöt,
hogy csak hajnaltájt szaggatta az izmaimat meg.
Érzem a cetlik szülte körömnyi csomómat a húsban,
csak vékonyka papírok, mégis sánta az edzett
test tőlük, ha együtt van mind, és egyre feszülnek.
Tán még azt a rakás katonát is kis bicegésre
oktatnák, amelyik tegnap fel-alá menetelt ott.
Falvak, címek, Szentírás, s az a sok koros ember...
Mennyi ilyen kis cetli heverhet szerte a lankán.
Görcseim ők! Csak húzom a lábam a reggeli fényben.

FÓDA:

Ám engem most ágyba vezényel a Nap, nyugovóra
térek. Leld meg a csizmádat, jövevény, parolát rá!

BOLYGÓ:

Elvesztettem már mindent, a remény oda...

FÓDA:

Végleg?

Őrzi a múltat a kő és évgyűrűkben a fák is

(Lázár Balázs: *Trianon-ecloga*)

Fülöp Dorottya

Számozás nélküli ekloga

*Most egy vers jut eszembe, ha erről kérdezel ismét.
Szórol szóra nem is tudom. Elbújt bennem egy emlék
erről – mélyre bezárva belém, úgy, mint a dióbél.*

*Egy pásztor, Moerisnek hívták, baktat az úton,
elvették minden földjét – így szól a dal. Ő csak
bérelhet mindent – birtoklás nincs. Neki holt föld,
mert többé nem csírázhatnak benne az álmok.*

*Egy kecskét visz bérként, mert van bőven adósság,
mert tej meg hús meg vér meg minden cseretermék.*

*Visz minden mást is, mert úgy érzékeli, ő itt
anyja tejét és asszonya húsát, gyermeke vérért
is mindig kecskék hátán lesz kénytelen hagyni.*

*Így volt, ekloga volt. Ez a költő írt a pokolról
is, majd ott utazott: valakit kísért a sötétben,
– bár ekkor szigorúan a fiktív hős-szerep illet
rá. Ő biztosan érzi, milyen más lenn a sötétség,
és így tudja, milyen lehet az, hogy fenn szakad el sok
kockás földlepel – s tudja, csak emlék már, hogy egész volt.*

Mellékdal

*Hogy egész volt, emlék csupán,
innen már átrajzolható.
Tej meg hús meg vér meg a test:
sok év után nincsen adó.*

*Ruhává teszi a ruhát,
ha vannak rajta varratok –
történet lesz a szakadás,
ami vagy. S én is az vagyok.*

Lázár Balázs

Trianon-ecloga

„A facto ad ius non datur consequentia.”
„A cselekedetből annak jogosságára
nem lehet következtetni.”

Költő

*Pásztor, megvan-e még a te nyájad, vagy kiraboltak
téged is éppúgy furcsa zsványok, mint a hazánkat?*

Pásztor

Így jártam, s mint csúf áldozatot gyűlölnék is érte.

Költő

Régi szabály, ne csodálkozz hát ezen, emberi dolgok.

Pásztor

Ó, de a tolvaj vádja a bűn, mit ő követett el...

Költő

Sajnos igazság gyengébbnek még nem adatott itt.

Pásztor

*Tán mi hibánk ez, hittük a törvényt, míg kiröhögtek.
Mintha az átok, melyről annyi, de annyi beszéd volt...*

Költő

Jaj, babonát ne, elég a baj így is... Mért ez a nézés?

Pásztor

*Látod a távoli kéket, volt hegyeink ragyogását?
Mintha az alkonyi pára emelné újra miénkké.*

Költő

*Játszik a szemmel a vágyad, érzéki csalódás,
mint a mi létünk, mely ugyanaz, mint rég, soha nem lesz.*

Pásztor

*Költő, már ne beszélj így, hisz te a gondolatoddal,
verssel, zord anyagot tudsz formálni világgá.
S bár úgy tűnhet, hogy csak káprázat, ami volt,
őrzi a múltat a kő, és évgyűrűkben a fák is.*

*Itt van a szívben a térkép, hallgasd, olvasom én már:
Kassa, Kolozsvár, Munkács, Zenta, Szabadka, Beregszász,
Selmecbánya, Arad, Nagyvárad, Csíkszereda, Dés,
Lendva, Pozsony, Ungvár, Nagybánya, Eszék, Fiume és
Léva, Temesvár, Brassó, Szatmárnémeti, Zombor,
Trencsén, Lőcse, Eperjes, Nagyszőlős, Rimaszombat,
Déva, Segesvár, Poprád, Kismarton, Nagyenyed meg...*

Költő

*Hallgass! Hisz beleőrül az elme, oly hihetetlen,
hogy soha már nem, nem lehet újra egészsé,
mit széttört a kegyetlen idő, Magyarország.*

Pásztor

Érzed a végtagokat? Még századokig bizseregnek.

Költő

Lassan ereszti el őket a történelmi tudat már.

Pásztor

Mert ezer évig volt így boldogan egyben a teste...

Költő

*Nem bánt így el mással az álszent, vén Európa.
Ördögi terv volt, népfelség-blablává finomítva.*

Pásztor

*Mégis dobban, lüktet az életerő a magyarban!
Itt a tavasz, gyászunk hagyjuk a tegnapi télbe,
fénnel teljen a lélek! Hintse az életet immár
lantod: tőlünk függ csak a sorsunk! Víg dala szálljon
szépnek, jónak, igaznak és vad Trianon-bút
adjuk ajándékként, mint kaptuk: a rosszakaróknak.*

Költő

Amen. Érjen a dallam! S addig is áldjon az Isten!

Pethő Lorand

hamutömeg

*azt mondják
sorsunk meg van írva
kíváncsi lennék arra a papírra
mennyire nyomták rá a pontot*

*most játszhatnék bölcset vagy bolondot
úgyis az vagyok minek vallom magam*

*a száz év magányt
olvastam az éjjel
és eszembe jutott
száz év magány*

*a szamos túlsó oldalán
egy szikár alak
fáradt kezében
tartotta homlokát
én nézem őt és látom önmagam
én nézem őt
ő rám nevet*

*fiam
mi az egyedüli nép vagyunk
kinek van saját istene
majd zsebébe nyúl
pálinkás üveget vesz elő
nyújtja felém
koccintsak vele
na isten-isten
és kezünk árnya összeforr
a habokban*

*én nézem őt
homlokán harmat
mint homlokára
rátapadnak a csillagok*

**tudod fiam
magában motyog
nem néz felém
egy dolgot megtanultam mégis
habár szétszórtan élünk mindahányan
pityóka krumpli egy a szájbán**

*én nézem őt
lehajtja fejét
hallgat
ingemen egyet gombolok
érezem őszbe nyitja ablakát
a város
és a gőzölgő szamos felett
egy szikár alak
fáradt kezében
tartja homlokát*

Végh Attila

Árnyékország

*Vasárnap dél, kedvenc tévéfotel,
a konyha felől húsleves szaga,
Bach derűje száll a gyerekszobából.
A könyvespolchoz lépsz tésztaszívvel,
mert csipetnyi Kantot kíván a hangulat.
Fogod a könnyvet, visszaülsz,
de ahogy fölütöd, a betűk lánggra kapnak,
a tiszta ész füstöl, fogy a levegő,
fuldokolva nyitsz ablakot, de hiába,
odakint hullámszó, koromszínű köd,
léket kapott a nap, a rohadt élet,
ömlik be az alvilág.
Nyugi, ez még nem a sztrók,
csak egy rossz álom riasztott,
kiszellőzteted hamar.*

*Keletre innen mindjárt havazni fog.
Nyirkos, hideg utcán sétál a nép.
Látszik a lehelet, lelke van minden szónak:
adjonisten, szervusz, jónapot,
szavak párája leng az utca fölött,
szóvattában a város, mintha ünnep volna.
Itt élnek, szomorú ragyogásban ők,
akik mindennap másnak adják,
amit elrabolt tőlük az élet,
és mondatokba öltöznek, ha fagy.
Ők behunyt szemmel látnak világot,
de minden ébredésben az alvilág kapuja nyílik,
álomsúly tárul, átölel, elemészt,
hullámszó a koromszínű köd,
házat, várost, hegyeket nyel,*

*és hirtelen rájuk hül az ország,
az elképzelt föld negatívja.*

*Hát itt kell leélni, ami a sztrókiig hátravan,
azt a húsz-harmincezer álmot,
gyerekkort, szerelmeket, aztán
megállapodni végül abban, ami
itt, az árnyékvilágban nem is olyan kevés:
ősz i ólomfényben menni, csak menni
lassan vetkőző platánlombok alatt,
a célt találó örömök sétaterén,
és elmosolyodni, ha látjuk:
a levélhullás nem áll meg, a salaksétányon átég,
az alvilágban is ősz van tehát,
a mítosz sárgás bokrai között
istenek játsszák el a történelmet,
a halandók dolga pedig csak annyi,
hogy felejtésből szőjenek örömet,
hazát, otthont, konyhát, tévéfotelt.
A húsleves szaga majd jön magától.*

Polgár Kristóf

Szatürosz fuvolán

*Tiszteletedre pengettek
színpadon mítoszokat, egy
patkószerű nézőtéri csatakiáltás
sürgette táncos dalaid, és
marék romlott szőlőből apjává
keresztelt a műkedvelő tömeg.*

*Titán dajkáid színes játékokkal
bizalmadba férköztek, és makacsul
összekaptak hú sod felett,
az oltalmazó úrnő parancsára,
hogy széttépjék és elszórhassák
részeid a hegyekben.*

*Kíséreted sereggé érik, és ha utolsó
szerved is helyére kerül, neked
áldoznak korlátlan szerelmükből,
mert apád főisten, és combja bölcsőd,
bőre acélköpeny, és te másodszor is
megszülettél, otthonom, Dionüszosz.*

*Trianon elleni tüntetés Budapesten a Szent Gellért téren
(Forrás: Fortepan/Album009)*

*és hirtelen rájuk hűl az ország,
az elképzelt föld negatívja.*

Végh Attila: *Árnyékország*

Szilágyi-Nagy Ildikó

Életmentő Trianon

A lélegeztetőgépek monoton zaja megszűnt, amikor Ani szorosra húzta az izolált kórterem ajtaját, miután a hozzátartozó kilépett. A férfi azonnal levette a maszkot, majd Anihoz fordult:

– Hogy tud így élni?

– A lélegeztetőgép tartja életben. Amíg anyagcseréje van, nem lehet elengedni őt – válaszolta Ani.

– Nem az anyám. Maga. Ebben a földi pokolban.

– Dehát látja, hogy minden rendben van. Stabil az állapota.

– És a magáé?

– Nem pokol az egész világ? A Hospice-ban vagy kint, ugyanaz – mondta Ani, mert rossz napja volt.

– Családja van? – forszírozott tovább valamit a férfi.

– Nincs.

– Na látja!

Ani ebbe nem akart belemenni, ezért visszakérdezett:

– És magának?

– Nekem sincs.

– Na látja! – nevetett Ani. – Nem olyan könnyű párt találni, pedig maga nem is dolgozik elfekvőben! Mivel foglalkozik?

– Hajózással. De kukázással kezdtem.

– Akkor a Balatonnál lakik?

– Gyerekkoromat Füreden töltöttem. Aztán emigráltam. A Balatonnak, meg persze Trianonnak köszönhetem, hogy élek.

Ani kíváncsi tekintetere a férfi belekezdett a történetébe.

– Tizenhat éves voltam ötvenhatban. Utána úgy éreztem, reménytelen. Svájcot vettem célba, tudtam németül. Át akartam úszni Olaszországba. Jugoszlávián átkelni semmiség volt, egyeztettem egy ottani magyar barátommal, aki jól ismerte a partot. Utána nem a tervek szerint alakult a dolog. Szürkületben akartam úszni. De megcsúsztam, és mire a partra értünk, már mindketten feszültek voltunk. Miután a barátom vízbe bocsátott engem,

megkönnyebbülten elsietett. Nem tudom, a zajra figyeltek-e fel, de határőrök jelentek meg, és rögtön kiszúrtak. Úsztam teljes erőmből, azok meg lőttek rám. De csak a partról. Utána nyugodtan haladtam tovább. Olaszországban is volt egy magyar barátom, ő várt a ruhákkal. Késtem, és be is sötétedett. Gondolom, segíteni akart a tájékozódásban. Tudtam, merre vegyem az irányt, de ő elkezdett egy zseblámpát lengetni. Ezért nem mertem ott kiszállni a vízből. Nehogy megint konfliktusom legyen. A part mentén úsztam lassan és csöndesen, így viszont fáztam, muszáj volt kiszállnom. A sötétben is látszott, hogy meztelen vagyok. Elindultam, de belebotlottam egy párocskába. A nő rémülten felkiáltott:

– Jézusmária!

Hála Istennek, hogy magyar vagy – gondoltam –, velem van a gondviselés, meg a szórványmagyarság. Tisztáztam magam, meghívtak, hogy adnak ruhát. Nem volt teljes bizalmam, de más választásom sem.

Ani figyelme végigpásztázta a férfit. Bár a haja már festéktől volt barna, a bőre rugalmas volt, és a szeme étellel telin csillogott, sőt, fekete kontúrceruzával ki is volt húzva. A férfi észrevette a hitetlenkedést:

– Nálunk a férfiak is adnak magukra. Látom, itt a nők sem – majd zavarba jött, és javított. – Úgy értem, láttam az utcán. Maga csinos smink nélkül is!

Ettől azonban még inkább zavarba jött, így gyorsan folytatta:

– Másnap keltem át a zöldhatáron. Az időt figyelve úgy gondoltam, már Svájcban vagyok, felszabadultan gyalogoltam az erdőben, aztán egy kerítéshez értem. Majdnem agyvérzést kaptam! Mert nem tudtam, most a határ olasz vagy svájci oldalán vagyok-e. Elbizonytalanodtam, jól tájékozódtam-e, hiszen már máshol hittem magam. Szó sem lehetett arról, hogy átmásszak a kerítésen, és kitézzem magam a drótok tetejére, hogy „ide lőjete”. Bár inkább öljenek meg, mint visszatoloncoljanak! Be voltam rezelve. Faágak segítségével átástam magam a kerítés túoldalára. Kimerültem, de tudni akartam, hol vagyok. Beértem egy faluba, gyerekek jöttek szembe. Lestem, milyen nyelven beszélnek, pedig tudtam, hogy ez sem lesz bizonyosság, hiszen mi van, ha épp olaszul beszélnek? Az egyik kiskölyök megszólalt néme-

tül. Soha ekkora megkönnyebbülést nem éreztem, illetve még egyszer később, Indiában.

– Ott is élt?

– Nem, oda csak fesztiválozni mentem. A hetvenes években megérintett a Woodstock, de nem a fősodor, hogy könnyen lehet csajozni a világbékés szósszal, engem a spiritualitás érdekelt. Akkor komolyan jógáztam, ma is gyakorlok, és úgy gondoltam, hogy visszatérek a forráshoz, Indiába. Svájcban először lomtalanításról szedtem össze bútorokat, azokat felújítottam, és eladtam. Vettem egy kis hajót, fuvaroztam, aztán elkezdtem kiépíteni ezt az üzletet. Nem hagyhattam ott az épülő hajózási vállalatomat hosszabb elvonulások miatt, úgyhogy csak a kilencvenes években mentem Indiába egy „jógafesztiválra”. Mint kiderült, a rendezvény természetközelsége azt jelentette, hogy a semmi közepére visznek minket, ahol se rendes víz, se vécé, és sátrakban alszunk. Ha már ott voltam, végigcsináltam, annál is inkább, mert közlekedés is csak a szervezett buszjárat volt. Az utolsó éjszaka úgy kimerültem, hogy reggel elaludtam. Arra eszméltem, körülöttem lebontottak mindent, és egyedül fekszem a semmi közepén. Nem értem, miért nem ébresztettek föl! Fogtam a hátizsákom, és megindultam. Egyébként jól tájékozodom, de főképp vízi ember vagyok. Ott nyomorult szárazföldi patkánynak éreztem magamat, amikor rájöttem, hogy eltévedtem. Egy ösvény dzsungelszerű erdőbe vezetett, és távolról kunyhókat pillantottam meg. Mikor odaértem, megláttam néhány meztelen szádhut. A testüket a hagyomány szerint hamuval kenték be, de ezek a megvilágosodás felé vezető utat másképp képzelték, mint a tradíció, mert szanaszét fetrengtek, valamitől jól beszíva, és megváltozott tudatállapotban motyogtak felismerhetetlen nyelven. Használhatatlanok voltak! Rettenetesen szomjasan és elcsigázottan összeomlottam, és káromkodtam: „A kurva életbe! Itt fogok megdöglenni!” Mire az egyik aszkéta arcán értelem gyúlt, és felnézett: „Magyar vagy, bazdmeg?” Így menekültem meg a dzsungelből. Később kiderült, amerikai magyar, a családja Trianon után emigrált Erdélyből. Nekem többször életmentő volt, hogy a világon mindenhol vannak magyarok, és ez Trianonnak is köszönhető.

Vörös István

Félelemgyerekek

*Mindannyian Trianon
haszonélvezői vagyunk.
Ha haszon a lét. És
az élvezete: élni.*

*Ha nem jönnek akkor
a határok, ha nem csorognak
be az ország belsejébe,
mint padlásról az eső,*

*akkor másfelé tartanak
felmenőink. Az egyik
nem menekül el, a másik
nem marad ott, ahol van.*

*És ha máshol járnak,
másra találhatnak,
és máshol más gyerekeik
lesznek, nem mi, nem mi.*

*Mindannyian a világháborúk
haszonélvezői vagyunk.
Ha nem hal meg az a szép
hadnagy, nagyapádnak*

*esélye sincs. Tudjuk-e
eléggé becsülni a tragédiákat,
melyek utat nyitottak
nekünk? Sorstalanság,*

*nyiss nekem tért!
Gyűlölet- és félelemgyerekek
bátor arcot vágva,
szeretetet utánozva,*

*visszaköveteljük, ami
a miénk. De nem a miénk.
A megölteké. A meg sem
születetteké.*

*Akartok egy másik világot,
nélkülünk? – Dehogy!
Akarok egy másik világot,
nélkületek? – Néha igen.*

Rónai-Balázs Zoltán

TB

*Trianon-borderline.
Ez az egy sor a vers,
a többi apró rovarlábak rúgkapálása.
Megfeszült igyekezet, hogy
testünk lehúzzuk a gombostűről.
Aztán már az sem:
egymást harapják a rágók,
egymást szimatolják a csápok
utálkozva,
a karmos, kicsi lábak
kétoldalra húznak és
ki fel, ki le:
így ficergünk, a tű vasa
egyre nagyobb lyukat váj.
Pattog a kitin, hull, darabokban.
Átfúj rajtunk az európai szél.*

Király Farkas

Száz év múlva

– Elpusztítanak! Megfojtanak minket a kisebbségek! Megölnék minket!

Ezt kiabálja román nyelven a belváros forgalmas utcáján egy jól öltözött, de meglehetősen kapatos úr. Bartusek Károly nyugalmazott császári és királyi őrnagy a nyitott ablakhoz lép. A kiabáló emberben felismeri Mutră Demeter doktort, az ügyvédi kamara jeles tagját. Pár másodpercig elnézi a kiabálót, majd becsukja a dupla ablakot, és visszamegy a kisasztalhoz, ahol az őrnagné éppen süteményt porcióz ki két porcelántányérrára. Mindketten leülnek, és hozzálátnak kellemes délutáni elfoglaltságukhoz, az édesség elfogyasztásához.

– Mondja, Károly – kezdeményezi a társalgást Bartusek Károlyné –, mégis kicsoda lehet az, aki ilyeneket kiabál fényes nappal az utcán?

Az őrnagy a sokat látott emberek nyugalmával válaszol:

– A részeg Mutră doktor az, a véresszájú ügyvéd.

Az asszony kezében megáll a kanál egy pillanatra. Hunyorít egy kicsit, majd rákérdez:

– Ez a Mutră az a Mutră?

Összeszokott pár lévén ők ketten, az őrnagy ezt a kérdést is megérti.

– Igen – feleli –, ez éppen az a Mutră. Akiről évekkal ezelőtt az újság is megírta, hogy mit művel. Ő intézte el, hogy Schneiderék vállalkozásait ne államosítsák.

– Á, emlékszem. És sikerült is, ha jól tudom.

– Jól tudja, kedvesem. Megmaradt nekik a téglagyáruk, megmaradt a fürdőhely, megmaradt mindenük. Más kérdés, hogy az öreg Schneidert megütötte a guta, és belehalt. De a gyerekei szépen viszik tovább az üzletet. Képzeld, Dobrudzsába szállítják a teljes téglatermelésüket.

– Jó lehet nekik – falja be ezüstkanaláról a falat süteményt Bartusekné.

– Annaira azért nem jó – húzza el a száját az őrnagy. – Mert ravasz ám a román állam, nemhiába ültek a nyakukon annyi ideig a törökök. Olyan drágán számítja fel a vasúti szállítást, hogy Schneiderék alig nyernek valamit.

Az asszony mondana valamit, de aztán meggondolja magát, inkább a süteményt ízlelgeti, forgatja a szájában, csücsörít.

Az őrnagy, látván, hogy nem lesz köztes kérdés, folytatja:

– Szóval ő intézte el nekik, hogy elkerüljék az államosítást. Pedig rájuk szállt a sajtó, a helyi meg a bukaresti is. No meg a fináncok, ami még rosszabb. És a sziguranca,* azokról meg azt is tudni vélik egyesek, hogy ők öltek meg legalább féltucat nagyvállalkozót a megyében.

– Jesszusmária! – kiált fel, bár halkán, Bartusekné, és láthatóan megborzong.

– Ilyen világ ez, kedvesem – próbálja nyugtatni az őrnagy, bár nem túl nagy elánnal. – Ez a Mutră akkoriban, úgy tíz éve, annyi pénzt kért és kapott Schneideréktől, amennyit egész életében nem keres egy tisztességes ügyvéd. Rendesen meggazdagodott az ügyleten. Most meg azokat szidja, akiknek a pénzéből él.

Margitka láthatóan már nem foglalkozik az előbb hallott borzalommal, hiszen tovább szövi a beszélgetés fonalát:

– Mondja, Károly, nem lehetne valahogyan szankcionálni az efféle alakokat?

Az őrnagy elmosolyodik. Szankcionálni. Büszke arra, hogy neje nem egy tipikus katonafeleség. Hogy ilyen kifejezéseket ismer, és ezeket társaságban sem átallja használni.

– Nem szankcionálják ezeket, Margitka, sokkal inkább biztatják – vonja össze a szemöldökét Bartusek, majd feláll, és az empire stílusú komódhoz sétál. Kézbe veszi az aznapi újságot, kinyitja, és hangosan olvasni kezd:

---

* Siguranța Statului – Állambiztonság

Azt hittük, hogy nálunk, abban a városban, amelyet mindig mint a felekezeti és nemzetiségi béke és türelmesség fellegvárát szerettünk emlegetni, sohasem kerül sor arra, hogy az ügyvédi kamara keretén belül nemzetiségi jelszavak hódíthassanak teret. Tévedtünk. Ma már az a helyzet, hogy a román keresztény ügyvédek táborának fővezérei dicsekedve emlegetik, hogy ők hallották meg az egész országban elsőnek Istrate Micescu hívő szavát, ők ébredtek rá arra, hogy „az ügyvédi kamarák tekintélyét csakis úgy lehet biztosítani, ha diadalra juttatják az egyedül üdvözítő vezérszólámat, az etnikai arányszámot”.

Margit élénken figyel, ezért az őrnagy folytatja.

A numerus proportionalis szemléltetésére az egyesület statisztikát állított össze. Ennek alapján a román keresztény ügyvédek elgondolása szerint a temesvári és az itteni kamarához tartozó vidéki ügyvédeknek (összesen 364) így kellene megoszlaniook: románok 137, németek 128, magyarok 56, szerbek 21, bolgárok 7, zsidók 6, cigányok 2, csehek 1, rutének 1, különfélék 1. Ezzel szemben a kamara kimutatása alapján az ügyvédek szétosztása a következő: románok 141, (38,73 százalék), németek 59 (16,2 százalék), magyarok 35 (9,61 százalék), szerbek 6 (1,64 százalék), bolgárok 4 (1,09 százalék), míg zsidók 119 (32,96 százalék).

– Látja, Margitka, szankcióról szó sincs. Sokkal inkább szisztematikus vegzálásról, kiszorításról, asszimilálásról. Nem adok tíz évet, és meglátja, ismét háború lesz itt.

– Maga a katona, jobban tudja. Én csak azt látom, hogy a főtéren nagy buzgósággal elkezdtek építeni maguknak az ortodox katedrális.

– Margitka. Ezerkilencszázharminchatot írunk, másfél évtized telt el a meggyalázásunk óta. A németek fegyverkeznek, a szovjetek mindenhol, már megbocsásson, nagykanállal kavarják a szart,

a franciák meg az angolok mindent maguknak akarnak, az olaszok okoskodnak. Higgye el: megyünk mi még útlevelemmel Bukarestbe.

Margitka bólogat, miközben arra gondol, hogy akar a fene Bukarestbe menni.

– Kér még egy kis süteményt, Károly?

A férfi bajuszát szalvétával törölgetve ingatja a fejét, jelezve, hogy nem kér. Az asszony egy pillanatig mereven nézi urát, majd megkérdezi:

– Tudja, mit álmodtam, Károly?

Az őrnagy kihörpinti aranyozott szegélyű poharából a vizet, és válaszol:

– Nem tudom, Margitka, de nagyon kérem, legyen kedves, és tekintsen el az álma elbeszélésétől.

És ezzel Bartusek Károly nyugalmazott császári és királyi őrnagy elvonul a dolgozószobájába.

Bartusek Károlyné Margit pedig az ablak melletti kishékre telepszik, és csukott szemmel feleleveníti álmát. Százéves volt, egy idegen városban állt egy téren, amelyet hatalmas katolikus templom uralt, előtte egy királyt ábrázoló lovas szobor állt, körülötte négy másik bronzférfiúval, oldalt pedig masszív zászlórudak törtek a magasba, és piros-sárga-kék trikolór lobogott mindegyiken...

Keszthelyi György

Hangyaösvény

Trianon

*Buzgó egy napja volt a rikkancsnak, mikor a vér, a száj
frigyre léptek – kegyvesztés lett a vége és vesszőfutás,
sűrögtek-forogtak, megannyi cvikker, keménykalap,
Zola fruskái csak ugyanúgy, féláron, kótyagosan
a Bois de Boulogne-ban – akciós kéjnedvek, rózsaoilaj.*

*Itt, keletebbre térdre borultak, majd céltalanul
földbe, sárba vagy macskájába fúltak. Sírt a lakat.
Isten maradt, a páterek s rövid szótagok hosszú sora:
vitézek, az végek bőven elégnek tekinthetők,
mert lám, a hangya akkor is hangya, ha ösvénye nincs.*

*Szavam ne dobd el úton-útfélen, ha megtalálsz,
fércelj rá temérdek szerelmet, hamvas erotikát,
idő van benne, és némi mérték, mert veszteségre
szánta, ki nálam sokkal többre és jobbra érdemes.
Válaszd le róla a forró napot, hadd melegítsen,
míg neved kitart, míg rá nem vésik a feszületre!*

2020. február 2/3.

*Most rápillantok a Szamárbőrre.
Már keskenyebb, mint az Esti Árnyék,
Halványabb, mint a tavalyi hó,
És olyan elmosott, olyan kicsi,
Mint Trianon után Magyarország.*

Debreczeni Balázs:
Szamárbőr (Balzac nyomán)

Böszörményi Zoltán

El nem küldött levél Orbán Ottónak

*Az imént jutott eszembe,
idén áprilisban ünnepeltük
az ötven évvel ezelőtt megszünt Beatlest,
a világ legsikeresebb beatzenekarát.
Jó, nem ünnepeltünk,
hanem emlékeztünk az elbűvölő dalaikra.
Persze most azt várnád tőlem, hogy olvadjak el,
végkimerülésig soroljam a rájuk illő
legszebb jelzőket, de nem teszem,
inkább Srínivásza Rámánudzsan
matematikai képleteit sorolom fel,
melyeket Namagiri házi istene
diktált neki éjjelente,
mert semmi sem lehet szebb a versnél,
csak egy matematikai képlet,
hiszen sok határozott integrál van,
aminek, tudjuk, véges az értéke,
ám az eddig ismert módszerekkel
azt lehetetlen volt meghatározni,
de Rámánudzsan fő tétele
segített, hogy a határozott integrálok közül
sok kiszámíthatóvá váljék
egyrészt a matematikusok,
másrészt az opportunisták világ számára is,
amelyben, igenis, a fáknak van lelkiismerete,
tűrőképessége, és ha megszállja őket a nosztalgia,
oly meghatóan és szomorúan integetnek
zöldbe borult lombjaikkal,
az arra sétálót is mélyen megihletik,
aki esetleg verset ír arról a délutánról,*

*amelyben sziszifuszi gondokat akart
levetni magáról,
és szabadjára engedni végre
az emberiségben évszázadok óta
felgyülemlett szenvedélyt,
mintha csak az övével tenné,
lidércfénybe öltöztetné,
és tüzet csiholna a fogalomban,
az izzó aggodalomban,
mert milyen az ember,
kitartóan jobb időkre vágyik,
amikor senki sem néz oda,
kisurran a kommunizmus nyitva felejtett kapuján,
és máris szapulja a gazdagokat, a panamázókat,
az ingyenélőket, a vad tőkéseket,
kést tartana a nyakukhoz,
nyissák már meg számára is
a jobb megélhetés lehetőségeit,
a fáradságos munkáját fizessék meg becsülettel,
ne csak a mézesmadzagot húzogassák
a szagokra amúgy is finnyás orra előtt.*

*A türelem fűrtjeit visszatükrözi arcunkba a savanyú,
könnyízü történelem:
száz év óta szedték darabokra hazánkat,
Magyarországot
a franciák, az angolok, az olaszok...
Itt állunk, Ottó, az azóta eltelt századik év utcasarkán,
és nem tudunk mit kezdeni magunkkal,
mgebénít a metsző fájdalom, előnt a tehetetlenség düihe,
ha eszünkbe jut,
és mindig eszünkbe jut,
mert hogy lehet ezt elfelejteni,
hogy volt kezünk, karunk,*

*feledni nem tudjuk soha, hogyan bántak el velünk,
hazánkkal, népünkkel az akkori hatalmasok:
Georges Clemenceau, David Lloyd George,
Vittorio Emanuele Orlando, Thomas Woodrow Wilson;
igaz, az Amerikai Egyesült Államok kongresszusa
a mai napig sem ratifikálta a Trianonban
ránk erőszakolt tragédiát: nemzetünk
„lehet-e öngyilkos azért, hogy ne haljon meg”.
Ma pedig az Unióban mindenki megjótssza magát,
úgy tesz, mintha semmi sem történt volna
száz évvel ezelőtt,
feledésbe sülyyed, ami volt,
– örvendj, hogy ezt már nem láthatod, hallhatod –,
ahányszor csak tehetik, elverik rajtunk a port
a liberalizmus ópiumába szédült fölényeskedők.
Hiszem, a történelem végül minket igazol,
mert nincs és nem volt a földkerekségen
olyan ország és nemzet, amelyet ennyire
és ilyen igazságtalanul
kifosztottak és megcsonkítottak volna.
Szolgáltass nekünk igazságot, Magasságos,
add vissza, ami a miénk!
Orvosold a velünk történt igazságtalanságot!*

*Ismeretlen szorongás hajtja ma a történelem kerekét,
egy új pandémia,
új örület és serdülő félelem ül a fák ágaira,
s ha kinézünk az ablakon,
nem látjuk a közelgő nyár fényeit,
csak a gondolat csatatarein csillan meg
a könnyű páncélba bújt magányos lélek,
nyalogatja véres ujjait.
Kinn, a reptereken, vesztegár alatt,
mint kókadt szárnyú madarak,*

*a futópályán sorakoznak egymás mögött a repülők,
és éneklik a Marseillaise-t,
nyugtalan, zabolátlan szél vágat irányukba,
mint egykoron Mohács felett.*

*Kedves Ottó, nagyra becsült költőbarátom,
a mi drága Attilánknak is megírtam korábban,
hiába kívántuk, hiába akartunk jobb világot,
elment a vers, nem lett belőle osztályharcos!*

*Román lovassági parádé Budapesten: a román hadsereg első alakulatai 1919. augusztus 3-án érték el Budapestet
(Forrás: Wikipédia)*

Kertész Dávid

Levelek '38-ból

Drága Tamás!

Ne haragudj, hogy nem válaszoltam, de szinte lélegezni sem volt időm, és lassan megöl a düh. Nem kaptunk engedélyt a támadásra, a rongyosok meg azzal fenyegetőznek, ha nem engedjük át őket a határon, minket is ellenségnek tekintenek.

Itt ülünk két tűz között, tétlenül, de én mégis ezekkel a gárdistákkal tartanék, ha nem kötne az eskü. Te tudod a legjobban, hogy mennyire tisztetem a kormányzót. Ott voltál velem, mikor kölyök-korunkban végignéztük az Andrásyn a bevonulást, de ez a Volosin öli a magyarokat, mi meg nem kapunk tűzparancsot. Állítólag Hitler a védelméről biztosította ezt az ukrán vagy ugrán, vagy minek hívják magukat, szóval ezt az új országocskát, miután bevonult Csehországba. De miért tartunk mi a németektől? Már nem nagyhatalom. Volosin meg sorban öleti az ugocsai magyarokat, és mi nem léphetünk, itt ülünk a naményi kaszárnnyában, és ahelyett, hogy a sajtójainkon segítenénk, az a legfőbb dolgunk, hogy visszatartsuk a rongyosgárdát, nehogy azt tegyék, amit nekünk kellene!

Lassan megőrülök!

Barátod,
Hornya Pál

Ui.: Hogy van a szép Anikó? Ki hitte volna, hogy egy olyan rút, kopasz prókátor, mint te, ilyen szép menyecskét talál?

Drága Tamás!

Jó hírek! Ma behívatott a kapitány, négyszemközt akart velem beszélni. Igazság szerint tán nem is volna szabad ezt megírnom ne-

ked, de nem tiltották meg, és valakinek el kell mondanom! Az angolok, a franciák meg a németek még mindig kerülgetik egymást, mint a forró kását. De mégsem kell csalódnom a kormányzóban, tudja az öreg tengeri medve, hogy mit csinál. Ugyanazt játszuk el, mint annak idején Balassagyarmaton, csak egy kicsit cselesebben. A kapitány azt mondta, legfelsőbb utasításra kapok két hét szabadságot, azt nem köthetik meg, hogy hová menjek, de állítólag a Keleti-Kárpátok nagyon szépek ilyenkor, s azt sem írhatják elő, hogy kivel utazom oda, de ezeknek a rongyosoknak biztosan jót tenne egy nyaralás. Ugye, érted? Egy az egyben ezt mondta!

Holnap indulok Munkácsra ötven gárdistával. A munkácsi csendőrkapitány, valami Spenik fog fogadni. Kívánj sok szerencsét!

Barátod,
vitéz Hornyay Pál hadnagy

Ui.: Ha látod Pannát, kérlek, add át üdvözetem. Hogy van az apja? Tudom, hogy a vén monarchista téged sem szível jobban, mint engem, de azért érdekelne, mi van vele, mit csinál. Gondolom, iszik, és a k.u.k.-t siratja, mint mindig.

Drága Tamás!

Ez nem volt semmi! Pénteken hajnalban érkeztünk Munkácsra. Ez a csendőrszázados, Spenik Mihael az állomáson várt minket az embereivel. Ruszinok mind. Mikor a csehek bevonultak, lecserélték a magyar csendőröket. Eleinte meglehetősen bizalmatlan voltam vele szemben, s ő is hasonlóképpen állt hozzám.

Jelentést kértem a helyzetükről, mire azzal vágott vissza, hogy hol van a felettesem, s miért kéne neki egy hadnagynak jelenteni, hiszen ő százados, még ha nem is a honvédségnél. Az én rongyosaim és az ő csendőrei már úgy méregették egymást, hogy

attól félttem, hajba kapnak. Megkérdeztem, hogy Volosint szolgálják-e, azért akadékoskodik ennyit, ezen úgy felháborodott, hogy majdnem nekem esett, mindkét csapat fegyvert rántott, és ha nem kapom parancsba, hogy működjek velük együtt, azt hiszem, el is fájul a dolog, de visszatartottam az enyéimet, és ő is a csendőrök. Azt mondtam neki, hogy a ruszin is szláv nép, megbízhatok-e bennük? Erre azt válaszolta, hogy ha Rákóczinak jó volt a fajtája, egy pesti hadnagy se vonja kétségbe a hűségüket. Na, ezzel megegyeztünk.

Végül bizalmatlanul ugyan, de együtt indultunk el a vár felé, amit a csendőrök már ellenőrzésük alá vontak.

Estére átnéztük a készleteket és az esélyeinket. Mit mondjak, nem állunk fényesen. A tót csapatokat kivonták, azok vitték a fegyvereiket is. Van vagy húsz csendőr, akiket a járásból hívott ide a százados. Az én ötven rongyosom és vagy negyven civil meg vasutas, ki-ki amilyen fegyvert ázott elő a padlásról, azzal. A csendőrök jelentése szerint velünk szemben vagy száz-százötven ezekből a szicsovikokból, akiket Volosin toborzott. Tőlük nem tartok, kölykök, minden kiképzés nélkül. De állítólag a csehek beküldtek egy páncélos osztagot a helyzet stabilizálására, még mielőtt a németek bevonultak volna Morvaországba. Na most, ezek a páncélosok éppen ide tartanak, nekünk meg semmi nehézfegyverünk.

Hát így vettem át Munkács katonai parancsnokságát, Isten ol-talmazzon minket, innen szép háborút nyerni!

Barátsággal,
Pali

Ui.: Értékelem, hogy átadtad Panna üdvözetét, de kérlek, add át neki, hogy nem kell üzengetni, írjon maga, ha akar. És ne csak a kutyájáról, hanem magáról is. Én katona vagyok, ha valamit mondani akarok, magam teszem, nem futárokon keresztül. Na ezt, kérlek, mondd meg neki!

Drága Tamás!

Győzelem! Tegnap délben Beregszentmiklós mellől jelentették, hogy itt vannak a cseh páncélosok. Azonban meg vannak zavarodva, s nem tudják, mitévők legyenek, hiszen Prága nem ad parancsot, ezért megindultak Munkács felé. Azt hiszem, említettem, hogy nincs nehézfegyverünk. Tévedtem. Egy helyi öregember ma jelentkezett a várban, azzal, hogy van nála valami, amit tizenyolc óta tartogat a magyar honvédségnek, azóta, hogy megtudta, egy másik országhoz csatolják őket. Egy 75 milliméteres Skoda Gebirskanone M15 volt az! Fel tudod ezt fogni? A vénember a disznóólban tartogatott egy nehézüzerségi ágyút húsz éven keresztül. A fiúkkal megvizsgáltuk az üteget, és egész jó állapotban volt.

A vasutasokkal lezárattam egy szakaszon a síneket, lefoglaltunk egy sínkocsit, és rákötöttük az ágyút, aztán elindultunk Técső felé. Én a tüzerekkel tartottam a sínen, a város védelmét rábíztam Spenikre. A rongyosok között volt egy öreg tüzér, ő ült az ágyúhoz. Átkozott jól célzott a vénember, alig hajtottunk ki Munkácsról, leadta az első lövést. Egyből talált. Kilőtte a vezérpáncélost. Be akarta célozni a másodikat, de jobb ötletem támadt. Továbbhajtottam a sínen, és megmondtam az öregnek, hogy célzás nélkül, amilyen gyorsan csak tud, adjon le még néhány lövést, aztán visszafordítottam a sínkocsit Munkács felé, közben folyamatosan lövtem a cseheket.

Mire visszaértem a várba, egy üzenet fogadott a naményi kasszárnyából. A csehek állítólag azt hitték, hogy egy egész tüzér-század van itt, és menekülőre fogták. A németek pedig levették a kezüket Volosinról, holnap érkezik a hadsereg a szicsovikok ellen, maga a kormányzó vezeti majd őket!

Barátsággal,
vitéz Hornyay Pál (egyelőre még csak hadnagy)

Szépséges Panna!

Sajnálattal kell közöljem, hogy minden reménye ellenére mégis visszatérek Pestre. A munkácsi akció után Horthy kormányzó személyesen kért fel, hogy csatlakozzam a testőrségéhez.

De ha már úgylis magácska közelében leszek, no meg előléptetést is kaptam, talán megkérhetném a kezét. Persze ezt nem levélben fogom tenni, de azért érdekelne, mit szól hozzá!

Szerellemmel,
vitéz Hornyay Pál százados

Ui.: Visszavettük a hazánkat, úgy érzem, most már egy pár évtizedig kitart a béke!

Debreczeni Balázs

Szamárbőr (Balzac nyomán)

*A használati utasítás szövege szerint
Teljesülni fog minden kívánságom.
Ám a Szamárbőr minden használat után
Egyre keskenyebb lesz.
Nosza, azonnal kipróbálom az összes létező ikes igét,
Együtt leszek a legszebb nőekkel,
Eljönnek hozzám a legszebb tájak,
Az értéktőzsdékről ömlik a lé.*

*Most rápillantok a Szamárbőrre.
Már keskenyebb, mint az Esti Árnyék,
Halványabb, mint a tavalyi hó,
És olyan elmosott, olyan kicsi,
Mint Trianon után Magyarországon.*

Oláh András

szimultán

Marie-Cécile le Luecnek

*az igeidőkkel a szereposztás is változott
megnyúlt a csönd kifehéřült a lélek
megkoptak a jelentések és elkoptunk mi is
de az a kép még ma is mosolyt
fakaszt... látom Marie-t
a fiatal francia segédtanárt...
gyanakvón mustrál:
„ugye nem mondd komolyan
hogy a tűzoltószertár
a legfontosabb magyar szó...”
rezzenéstelen arccal magyarázom
hogy nekünk ez a fogalom
a hátszágunk... biztonságot ad
mert mi folyton izzunk forrongunk szikrát vetünk
s hogy itt a Kárpátok alatt még a hamu alatt is...
kétkeďve ingatja fejét
cselvetést huncutságot ugratást gyanít mindaddig
míg az ópusztaszeri emlékpark egyik épületének
homlokzatán föl nem villan a felirat:
TŰZOLTÓSZERTÁR*

*hitetlenkedő döbbenettel
tárja megadásra karjait*

*ám a nyugtalanság erősebb
s a történet még korántsem kerek
lázban ég tisztázni akar
megérteni e fura rajzolatú világot
– megkér jegyezzem le a tíz
legfontosabbnak vélt magyar szót*

*ő is leírja franciául s vessük össze
találunk-e közös pontokat*

*szeretet... szerelem... barátság...
remény... édesanya... szív... csók...
ezeket mindketten feljegyeztük
„az alapok azonosak” – konstataálta elégedetten
de hiányolta a listámról Istent*

*„Isten nem listázható – érveltem –
ott rejlik mindenben
és mindenek fölött”*

*nyomban fordított a kérdésem:
akkor a békét miért nem emeltem be
a tíz legfontosabb közé*

*„ott van az is” – erősködtem
és mutattam a tizedik szót
„Trianon” – ezt firkantottam a lapra*

a kör bezárult

*érthetetlen vöröstérképes graffitiket
bámultunk... onnantól lábujjhegyen járt a csönd
megfeneklett a mosoly és egyetlen rejtekajtónak
a sorstalanság bizonyult*

*persze könnyű diagnózist felállítani
békétlennek nevezni az emlékezőt
pedig már rég nem két gyerek civódik
a homokozóban egy játékvödör fölött
s olykor bizony eljár a kéz
repül a kavics robban a szélvédő
pattan az üveg
de Isten búvóhelyét azóta sem
tudjuk felderíteni*

Juhász Kristóf

Az égi Trianon-konferencia

Amikor a kaporszakállú Öregisten megelégte a folyamatos nyavalygást, könnypotyogtatást, verekedést meg politizálást a Kárpát-medencében, nekidurálta magát, és a háta mögé dobta a szakállát. Ettől aztán fölzengtek a szférák – nem úgy egészében, hanem csak ott, ahol összeérnek, mert úgy magasabb a hangjuk –, és mindenki pontosan tudta, hogy mi a dolga. Az üzenetet a XXI. század inkompetens, inkontinens, posztmodern emberének körülbelül a következőképpen lehetett volna lefordítani, ha bárkinek lett volna hozzá kedve:

„A száztizenhatodik tárgyalószférába azonnal gyűljék össze a Magyar Néplélek, az Érintett Szláv Néplélek, a Kárpát-medencei Egyensúly, a Vén Gyönyörű Európa, a Magyar Nyelv Tündére és a Halál Angyala. Rendezzenek egy Trianon-konferenciát, és járjanak a végére ennek az egész disznóságnak! Vagy megoldás legyen, vagy legalább épkezláb magyarázat a méltatlan szerencsétlenkedésre, ami a teremtett világnak ama szívemnek kedves fertályában mostanában evvel kapcsolatban zajlik.”

Ez persze az Úr üzenetének egészen vulgáris fordítása lenne. Szerencsére senki nem vetemedik arra, hogy az isteni szeretet és bölcsesség kozmikus álom-rohanatát ilyen alpárian tolmácsolja. Mindenesetre a megszólítottak nyomban engedelmeskedtek, és szépen összegyűltek a száztizenhatodik tárgyalószférában, eltökélve magukban, hogy egyszer és mindenkorra elintézik Trianont.

– Miért van itt a Halál Angyala? – kezdett nyomban sugdolózva frakciózni a Magyar Néplélek a Magyar Nyelv Tündérével.

– Ennyi erővel a Történelmi Végzet is itt lehetne.

– Vagy a Nemzethalál.

– Vagy a Lemoshatatlan Sors.

– Vagy a Turáni Átok.

- Vagy a Keleti Szél.
- Vagy a Hübrisz Gőgje.
- Vagy a Góg Hübrisze.
- Tankkal megyünk át a román határon – dúdolta a bajsza alatt a Halál Angyala. Persze amikor egy angyali személy a bajsza alatt dúdol, akkor valójában a határtalan fényesség cseng-bong ragyogón. De ezeket már képzelje el mindenki magának. A Magyar Néplélek mindenestre komoran bámult maga elé. Értette a célzást. De azért hangosan fölvetette:
  - Igazságot Magyarországnak!
  - Az Igazság nincs köztünk – szólt feddően a Kárpát-medencei Egyensúly. – Hisz korszerűtlen, gazdaságtalan, rejtett, és mindennel összeegyeztethetetlen, mint az minden jelenlévő számára közismert.
  - Nincs igazság, csak igazságok. Bár így is, úgy is féreg járja lelkünk. A nagy idők elmúltak – sírdogált a Vén Gyönyörű Európa.
  - A magyarok békésen asszimilálódnak a szláv tengerbe, a kérdés megoldódik – mondta az Érintett Szláv Néplélek.
  - Akkor minden szlávot egységbe kell kovácsolni, hogy csakugyan legyen mibe asszimilálódni – dörzsölte kezét Halálangyal.
  - A magyarok ítéletnapig harcolnak nemzeti önrendelkezésükért – mondta Magyar Néplélek.
  - Vagy nyilvánosan eladják, közben meg önrendelkeznek sutyiban – vetette föl Egyensúly. – Végül is üzletről beszélünk, nem?
  - Éthoszról és mítoszról beszélünk – helyesbített Nyelvtündér.
  - A mitikus üzletek éthoszáat akarom, olajat, autót, Arthur királyt, Mátyás királyt, nyugdíjast és kapitalista posztkatolicizmust – zokogott Európa.
  - Nem bírja a magasabb szférákat – sügtak össze a többiek.
  - A nemzeti emlékezetpolitika remek üzlet – mondta Egyensúly. – Minden érintett összefog, és megcsinálja a maga hálózatát. Mehet ugyanarra a sémára az egész. Csak a magyaroknál szomorú a koncepció, a többinél meg vidám. Mint a kilencve-

nes években a metálos boltokban: olyan nyakba való keresztet árultak, hogy lehetett rendesen, meg fordítva is hordani. Mikor milyen távolságban ébred az ember Istentől. Trianonos pólót is hordhatna román, szlovák, szerb, csak nem az lenne ráírva, hogy *Nem, nem, soha!*, hanem az, hogy *Hip, hip, hurrá!*

– Mit beszélsz te, mindjárt fölborítalak – fenyegetőzött Szláv-lélek. – Azt kaptuk, ami jár nekünk. De mi jár nekünk? Isten azért adott nekünk fegyvert és történelmet, hogy a világ végéig táncoljunk harmonikaszőra, ti dicső hegyek, ti zord bércek, szaporodás! Aki nem szaporodik, azt holtan adjuk el!

– Mindig ilyen zavaros, ezzel nem lehet tárgyalni – törölgette szemét csillagos zsebkendőjével Európa.

– Gyávaság, ármány, széthúzás, árulás! Vivát! Abcúg! Vádló kopjafák! – tüzesedett neki Magyarlélek.

– Lényegében a Magyar és a Szláv Néplélek egyetért – jelentette ki Egyensúly.

– Úgy van! Hazudik! – kiabálta a Magyar és a Szláv.

– Ebből remek üzlet lesz! Mert vagy háború, vagy üzlet! Ez már csak ilyen! – vigyorgott Egyensúly.

– A háború jó üzlet – duzzogott a Halál Angyala.

– De csak mikor a tiédde máshol durrogtatnak – kötötte ki Egyensúly.

– Tudod, mi a különbség köztünk? – mondta Magyar a Szlávnak. – Én őszintén szerelmes vagyok magamba. Ezért sokkal közelebb vagyok Istenhez, mint te. Ráadásul az én történelmem igazi.

– Hazugság! Mi sokkal-sokkal jobban, ilyen nagyra dagadt, dobogó szívvel szeretjük magunkat, és a történelmünk is sokkal igazibb, mert minden részletéről pontosan tudjuk, hogy ki találta ki!

– Jó üzlet – ismételte Egyensúly.

– Nem üzlet, mert szép – mondta a Magyar Nyelv Tündére.

– Mi szép, mi szép? – bömbölt Európa.

– Üzlet és szép halál – mondta a Halál Angyala.

Aztán mindenki egyszerre ordított, zokogott, rimánkodott, okoskodott, átkozódott, fohászkodott, és fújta az orrát. Rettentő

lárma volt, lehallatszott egészen az alsóbb szférákig – szegény harsonapucoló angyalok azt hitték, a csillagok ütköztek össze. Végül mindenki elfáradt, csönd lett, és akkor halkán megszólalt a Magyar Nyelv Tündére:

– Sok igazság, halál meg üzlet van és lesz. Ez, amit itt elmondatok, mind van és lesz. De értelmet akkor és azért kap, mert megéneklük. És a Kárpát-medence minden szenvedése, Trianon minden igazságtalansága, a szétszakított Magyarország minden fájdalma és a Magyar Királyság örök mítosza akkor valóság, és akkor igazság, ha megéneklük. Az számít, amiről énekek és regék maradnak fön, és úgy számít, ahogyan az meg van énekelve, és el van regélve. Minden szférákban ez tartatik számon, mert a szó, a nyelv, a vers, a dal, a történet szépsége az, ami által az emberi az isteniig hatol, ami földit égivel összeköt. A magyar nép számára a fájdalom megélése a szépség ajándéka. Ha itt is mindenki bevette volna a történelmi esemény utáni tablettát, mint a germánoknál, itt sem lenne többé valódi művészet. Az emlékezés a fájdalmas szépségért van. A mártíromság a költészetért van. És azért, hogy a fennmaradó énekekben örök példázat lehessen minden korok számára.

Erre aztán a többiek nem tudtak mit mondani, meg a szufla is kifogyott belőlük, így csak ültek, és hallgattak. A Vén, Gyönyörű Európa álomba sírdogálta magát. Az Érintett Szláv Néplélek olyan dolgokról motyogott magában, amiket nem értett. A Kárpát-medencei Egyensúly az ujjain számolgotott valamit. A Halál Angyala egy metálnótát dúdolt a Káli Yuga kilencvenes éveiből. A Magyar Néplélek a Magyar Nyelv Tündérének sugdosott:

– Ezzel aztán nem sokra jutottunk. Most mit mondunk majd Istennek? Talán másokat is meg kellett volna hívni a konferenciára.

De vajon kiket?

Viola Szandra

Trianon

*Ránk férne már egy világégés,
és akkor süketen, vakon,
amely föld befogadna,
az lenne a hazád,
abból hajtánál ki, te: holnap-virág,
jövőtulipán.*

*Halottainkból összefércelt utak,
kétoldalt villanypózna-krisztusok szegélyezik,
ezrével, mert nekünk már egy Krisztus kevés,
mert nekünk Trianonunk van,
nem elég csak feltámadni,
nekünk eleven kenyeret kell sütni,
és kinyerni belőle a búzát,
hogy az földet teremtsen
maga köré, körénk!
Hát hogyan lehetne ezt már visszateremteni,
a kenyérből a földet?
Mégis meg kell próbálni!*

*Elalszom,
álomban a kenyér beszélni kezd,
magyarul,
mert magyarul álmodni,
ez a legtöbb, amit kívánhatsz,
ez a legnagyobb szentség.
Csak mesél magyarul,
magyarul mesél,
ez a kenyér már vers,
és tudom, hogy igazat szól;
az mondja,
van egy ország, amely a szülőföldem,
de mégsem jártam ott soha.*

Abafáy-Deák Csillag

Mozaik

Beszaladok az udvarról, hogy kérdezzek valamit nagymamától. Ül a fotelben, ahol olvasni szokott, bóbiskol, szemüvege lecsúszott, ölében nagyméretű könyv. Az ajtó csikorgására felriad, öléből lecsúszik a könyv, talán lexikon, amiből nekem gyakran mutatott képeket. Ahogy tanítottak, ugrom, és miközben felkapom a földről, kicsúszik belőle egy lap. Ezt is felveszem, színes rajz van rajta, és ahogy átnyújtom, kérdezném, mit ábrázol, de ő kikapja a kezemből, beleteszi a lexikonba, és csak annyit mond, ez nem neked való. Ő ritkán mond ilyet, ellentétben a nagynénémmel, akinek ez az egyik kedvenc szavajárása. Hideg borogatást kellett tennie a fejére, amikor a múltkoriban meglátta, nagymama megengedte, hogy az anatómialexikont nézegessem, és a nagy, színes képek bizonyos részeiről kérdezzek. Most is ő, Vali nagynéném nyit be a szobába, nem lát semmi gyanúsat, csak szól, menjünk azonnal ebédelni.

Szokás szerint ímmel-ámmal eszek, itt, az asztalnál aztán végképp nem szabad beszélni, magyar ember evés közben nem beszél, tehát kérdezni sem illik, nekem meg az a színes rajz jár a fejemben, ami állítólag nem nekem való, és engem általában az izgat a leginkább, ami nem gyerekek való. Már jól tudok olvasni, öt éves koromban tanultam meg, most másodikos vagyok, és titokban főleg azokat a könyveket olvasom, amire azt mondják, nem nekem való. Csak másnap adódott alkalom, hogy észrevétlenül keresgéljek a könyvespolcon, hogy megtaláljam a kötetet, amiben nagymama elrejtette a színes lapot. Láttam szöveget is a lap alján, akkor ez olyan lehet, mint az anatómialexikonban a képek, ott mutatták be a belső szerveket, amit nem lehet kívülről látni. Éppen a női szerveknél tartottunk, amikor Vali néni rajtunk ütött, és idegromot kapott, miközben, ha nem is látható, de biztosan neki is vannak olyan szervei, és nekem is, bár van,

ami még nem alakult ki, mondta nagymama, de mire felnövök, meglesz.

Sorba veszem a nagyméretű köteteket, de hiába lapozom, rázom, hogy kihulljon a nem oda való lap, nem történik semmi. Nyílik az ajtó, nem merek hátranézni, csak amikor nagymama hangját hallom, mit keresel, kérdi. Hallgatok, tudnék hazudni, gyakran mondja nagynéném, túlzottan erős fantáziám van, ennek nem lesz jó vége. Én meg örülök, hogy olyan dolgokat is kitalálhatok, amit eddig nem láttam, sőt történeteket is, de ezt az örömet nem közlöm senkivel. Talán ha majd író leszek, mert mostanában ez foglalkoztat. Izgalmas foglalkozás. Nem kell hozzá semmi, csak papír és ceruza. Nagymama nem kérdez többet, tudja, mi érdekel. Kihúzza az íróasztal fiókját, sok kacat és papír alól kihúzza a színes lapot. Most látom, hogy a sírhanthoz hasonló rajz egy térkép, sok színnel, mozaikszerű részekre osztva, a belső részt összefüggő, vörös vonal keríti be. Egy idegen szón akadt meg a szemem, Trianon, de még mielőtt kérdeznék, újból Vali néném jött be, nagymama nem tudta elég gyorsan becsukni a fiókot. Kiabált a nagynéném, minek tömi a gyerek fejét ilyesmivel, csak bajt hoz ránk, ha kibeszéli, aztán minket is elvisznek. Nagymama csak annyit mondott, nem beszéli ki, túl sokat is hallgat.

Kimenekültem a szobából, a Trianon szó járt a fejemben, mi lehet ez, ami ennyi vihart kavart. Ha akkor lett volna internet, egyszerű lett volna tájékozódni, de mi most az ötvenes években járunk. Néhány nap múlva nagymama elővette a fiók mélyéről a térképet, és elmagyarázta, újrahúzták a határokat, ezen a piros vonalon belül van a jelenlegi Magyarország, és itt élünk mi, a körön kívül, nagyon sok vármegyénk ment el. Most sem volt nyugtunk Vali nénitől. Azon gondolkodtam, hogy megy el egy vármegye, a szó nekem ismeretlen, benne van a 'vár', ami aztán tényleg nem mozdul, és vajon a 'megye' szónak köze lenne a 'menni' szóhoz? Ez a határhuzigálás nevetségesnek tűnt, mint amikor mi azt játsszuk, hogy mi lenne, ha... – de közben tudjuk, hogy az nem valóság, annyira a gyerekek sem hülyék. De ez itt nagyon komoly, és főleg titkos. Azt meg miként lehet titokban

tartani, hogy nem az eredeti hazánkban élünk, miközben mi is magyarul beszélünk?

A sok kérdésből, ami a fejemben kavargott, este a vármegye szóban rejlő vár szóval rukkoltam elő: akkor törökök csinálták ezt a sok várelvést? Ügyesebben, mint az *Egri csillagokban*, amit én már olvastam kétszer, csak most nem sikerült megvédeni a várakat? Vali néni kiabálni sem bírt, csak égre emelte a szemét, mama, mondtam, hogy ez a gyerek bajt hoz ránk, és ha ez így megy, mindnyájunkat elvisznek a kanálishoz. Most itt nincsenek törökök, mondtam diadalmasan. Vali néni ölébe ejtette a kezét, nagymama meg annyit mondott, a kommunisták vannak itt. Ők húzták a vörös vonalat ide-oda?, kérdeztem. Nagymama csak rázta a fejét, és a szeme homályos volt, mintha homokszem került volna bele.

Abbahagytam a kérdezősködést. A vörös vonal maradt a helyén, évekig nem léphettem át, nem kaphattam útlevelet. A hetvenes évek végén lettem határátlépő, családommal együtt, honatanútlevéllal Németországban leltem ideiglenesen otthonra, a mozaiktérképen kívül. A 90-es évek elején érkeztem Magyarországra, a piros vonalon belülre, ahol immár harmadik állampolgárságként megkaphattam végre a magyart.

Acsai Roland

A tél lombjai

*A dobogást meghallják a léptek.
Ez az óra is olvadó jéghegy.
Megérkezik a lovas. Térj meg!
Vízgyűrű körül a part a kéreg.*

*A tél lombjai közt vakablakok.
Azt mondják, ez itt, az ott lakott.
A hold odújában mókus vacog.
Isten is elindul haza, gyalog.*

*Medvék szájából csorog így a méz.
Rég történt, de azt hiszed, az imént.
Imádkozzál úgy, mintha senkiért!
Mert aki elmegy, már haza is ért.*

Eszteró István

Trianon-országban

*otthonom, hűs lomb levélbiccentése,
fáradt idegnek fűbe süppedő
haladék, amíg kisimulhat mégis
a homlokon a gyűrődő redő,*

*egymásba nyíló érvek szobáin
karosszék himbálja szótlán szavam,
mely szívdobbanásokkal feleselve
csak önmagába lapozgatva van:*

*komor világrészem örömtisztása,
fény, árnyék hegyvölgye, fátumfolyó
Trianon-országban, félelemhegylánc,
imádatózon, közönybe fogyó,*

*ahol mint lehelet gyöngyharmatában
zöldellne éden, mint részben egész,
sívóhomokot serényen bejárva
égig érő fáknak hitéhez érsz,*

*mely kiforgatott terekbe hatolva
magához ölel elveszett talajt,
amíg a hajszálgökökerek imája
valamely csillagjárással kihajt,*

*akár a törékeny gyermeki jókedv
viszályt békévé sugárzó szeme,
ki tudja összhang kezdetét és végét,
hogy oltalmában jót cselekszem-e...*

*a Kárpát-medence égő zugában
ágyúdörejttől rengett a plafon,
otthonba otrombán tört világérdek,
nézzük a képernyőt hülyén, vakon*

*karnyújtásnyira leomló falaktól,
mintha más bolygó lenne, más világ,
pedig otthona léleknek csak egy van,
s körötte kavargó halálszilánk...*

*Felhők nyájai ballagnak az égen,
nomád szívemet megvadítja minden tavasz,
a furcsa föld, a vakító napok.*

Oláh János: *Katonák*

Gáspár Ferenc

A művész álma

– Azt a nőt is keressétek meg, aki megölte Mihail Barsenovót – mondta a baloldallal erősen szimpatizáló Petár Dobrovics festőművész, és megtörölte izzadt homlokát. Az ablakhoz lépett, hogy kitarja, de a kora délutáni napsugarak oly erővel tűztek be rajta, hogy visszahőkölt egy pillanatra. Lemondóan legyintett, és megfordult. Az ember, akinek a parancsot kiadta, még mindig ott állt a szoba sarkában.

– Mire vár? – dörrent rá Dobrovics, aki ezúttal nem festőművészi minőségben tartózkodott itt. Ő volt az újonnan megválasztott köztársasági elnök.

– Biczók Máriát? – kérdezte amaz.

– Mit tudom én, hogy hívták azt a nőszemélyt! Példát kell statuálni, ezt értse meg! Nekem pedig nincs sok időm, holnap utazom Belgrádba. Induljon már!

Az ember kiment az ajtón, az elnök pedig erőt vett magán, mégiscsak kinyitotta az ablakot. Hiszen nemcsak a meleg jön be, hanem a dunai szél is, gondolta némileg zavarosan, és kipillantott a Szent István térre. A máskor liszteszsákokkal, szekerekkel teli téren ezúttal csupán néhány ember sietett át, félve tekintgetve a hivatal ablakaira. Mögöttük, a Sugovica partján, a fák alatt sem andalogtak a szerelmesek. Kihalt volt az egész város. A bajaiak szívébe tegnap óta félelem költözött. Itt, Péccsel ellentétben, senki nem örült a Baranya–bajai Szerb–Magyar Köztársaság kikiáltásának. Három évvel az elveszített háború és három év szerb megszállás után... És, mert a rossz hír szárnyakon jár, az is gyorsan elterjedt, hogy az új elnök bosszút akar állni. Az országban vörösteror után fehérterror, nekünk meg ráadásként most szerb terror, kommunistákkal megspékelve, gondolták a bajaiak. Mikor lesz mindennek vége?

Hámoriné Biczók Mária ezalatt éppen a boltban járt, majd arra gondolt, hogy ki kellene szaladni még a temetőbe, esetleg a

Rókus-kápolnába is elhelyezni egy gyertyát, a délelőtti mise még nem ért véget. De előbb talán még a gyermeket is meg kell szoptatnia, ott várja otthon az urával együtt, aki – ha nem is teljesen épen, de – megérkezett a szörnyű nagy háborúból. „Csak a keze sérült meg szegénykémnek. Bár a gyerek várhat, nincs egy órája, hogy evett, a kápolna meg mindjárt bezár...”

Mikor ezekre gondolt, széles mosoly terült el az arcán.

„Hogyne, kijutott nekem is, amíg az uram nem volt otthon. Akkor még csak jegyben jártunk, és azzal az orosz hadifogollyal kaszáltam.”

– Itt hagyom a tejet, kedves, kiugrom a temetőbe – mondta a boltban, és kilépett az ajtón. Már a Gyász utcában kopogtak a léptei, amikor hátulról egy vasmarok megragadta.

Amint megfordult, két szedett-vedett öltözetű, katonaféle emberrel találta szemben magát, akik roppant szigorú tekintettel mérték végig, és az igazolványát követelték.

– Én aztán nem követtem el semmit – húzta ki magát önérzetesen.

– Akkor is velünk jön – dörrent rá a magasabbik ember.

– Apró gyermekem van otthon – próbált érvelni már jóval alázatosabb hangon, mint az előbb.

– Hamar végzünk. Csak ide megyünk, a hivatalba.

– De hát mi ügyben...?

– Azt majd megtudja odabent! – szólt rá ezúttal a kisebbik, és lökött rajta egyet.

– Ez aztán több a soknál! – fakadt ki Mária. – Milyen hatóság nevében?

– A bajai szerb köztársaság nevében! – kiáltotta az, amelyik először megszólította, ügyesen kihagyva a magyar szót az új államalakulat nevéből. – És örüljön, hogy magyarul beszélünk!

Mária erre már nem válaszolt. Jobbnak látta, ha hallgat, odabent biztosan kiderül, tévedésből hívják... Hacsak nem amiatt a négy évvel ezelőtti eset miatt, jutott az eszébe újból az a szerencsétlen nap, amikor Mihail ment a rétre. „És Mihail meg akart csókolni...”

Ezalatt néhány száz méterrel odébb, a városházán, Dobrovics irodájában már megjelent a sofőr, aki az elnök urat majd Belgrádba szállítja tárgyalni, a volt hadügyminiszterrel, az iszákos Linder Bélával együtt. Az elnök úr zavart volt, szeretett volna még intézkedni itt, rajta hagyni a városon a keze nyomát, de tudta, ha nagyobb hatalmak szólítják, mennie kell.

Így, mikor Máriával a két katona megérkezett, már senkit sem találtak az épületben.

– Akkor maga hazamehet – mondta neki a magasabbik, míg az alacsonyabb bánatosan nyalogatta a szája szélét. Szemrevaló menyecske volt Mária, sajnálta, hogy elengedik. Szívesen eljátszogatott volna vele a városháza valamelyik hűs pincéjében.

– Aztán tudja, miért keresték?

Mária tudta már, hogy neki áll a zászló.

– Hát nem azért, hogy eljárjam veletek a kólót! – és faképnél hagyta őket. Sietett, amennyire a hőség engedte, és közben gondolataiban megint ott járt a mezőn, mint négy éve.

– Csak egy csókot adj! Dájtye mnye – könnyögött Mihail, és a melle felé nyúlt. Akkor lendítette meg a kaszát. Az orosz szólni sem tudott, csak elvágódott, a piros zuhatag meg ütemesen lüktetett elő a nyakából.

Nem akartam megölni, mormolta Mária. Isten engem úgy segéljen! A bíróság is felmentett, önvédelem volt. De most itt, az új államban vajon mégis a nyakamba varrják?

Otthon nem szólt semmit a dologról. És mivel nem jöttek újból érte, napról napra megkönnyebbült. És egy hét sem telt el, vége lett a rossz világnak, közel három évi szerb megszállás után 1921. augusztus 20-án végre bevonultak a magyarok. Azért néha még álmodott a piros zuhatagról. Olyankor felébredt, s kibámult a bajai éjszakába. Nem tudta, hogy messze, az adriai Hvar szigetén a hajdani elnök úr – aki civilben festőművész – szintén nem tud aludni, és lámpafénynél éppen őt mintázza. Egy szép napon aztán Dobrovics elkészült a képpel, és eladta. S onnantól Mária sem álmodott többé a szerencsétlenül járt orosz hadifogolyról.

Oláh János

Katonák

*Fiatal fűzfák és régi facsonkok vázai őrzik a rétet,
mint mikor a végső küzdelemben leomolnak a várak.
Keserű szájjal szélednek szét a vesztes katonák,
s kóborolnak zsold nélkül, idegen sátrak alatt.*

*Én nem hagyhatom el bármily iszonyú vágtaival se e földet,
ideláncoltak a fehér por, az alkonyi felhők meg a falvak.
Emlékeim férfias büszkesége előtt
megroppan a háborús paripák rohanása,
belemarkol hajamba a szél.
Felhők nyájai ballagnak az égen,
nomád szívemet megvadítja minden tavasz,
a furcsa föld, a vakító napok.*

*A béke iszonyú pillanata ez, ne feledjétek
a győztesek gyilkos mámorát!*

József Attila

Nem! Nem! Soha!

*Szép kincses Kolozsvár, Mátyás büszkesége
Nem lehet, nem, soha! Oláhország éke!
Nem teremhet Bánát a rácnak kenyeret!
Magyar szél fog fújni a Kárpátok felett!*

*Ha eljő az idő – a sírok nyílnak fel,
Ha eljő az idő – a magyar talpra kel,
Ha eljő az idő – erős lesz a karunk,
Várjatok, Testvérek, ott leszünk, nem adunk!*

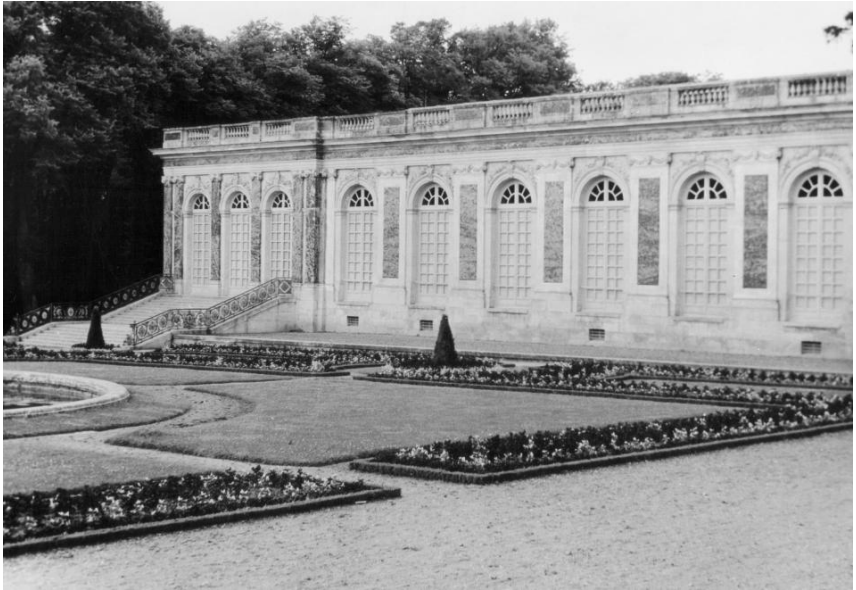
*Majd nemes haraggal rohanunk előre,
Vérkeresztet festünk majd a határköre
És mindent letiprunk! – Az lesz a viadal!! –
Szembeszállunk mi a poklok kapuival!*

*Bömbölve rohanunk majd, mint a tengerár,
Egy csepp vérig küzdünk s áll a magyar határ
Teljes egészében, mint nem is oly régen
És csillagunk ismét tündöklük az égen.*

*A lobogónk lobog, villámlik a kardunk,
Fut a gaz előlünk – hisz magyarok vagyunk!
Felhatol az égig haragos szózatunk:
Hazánkat akarjuk! vagy érte meghalunk.*

*Nem lesz kisebb Hazánk, nem, egy arasszal sem,
Úgy fogsz tündökölni, mint régen, fényesen,
Magyar rónán, hegyen egy kiáltás zúg át:
Nem engedjük soha! soha Árpád honát!*

Versailles, Grand Trianon, 1931

*Apponyi Albert 1920. január 15-én megérkezik
a francia külügyminisztériumba,
hogy átvegye a békeszerződés tervezetét
a külügyminisztérium híres óratermében
(Forrás: Wikipédia)*

Tizenötmillió lélekben kaptuk meg

ESSZÉK TRIANONRÓL

Dupka György

„A szerencse úgy forog...” Avagy öt állampolgárság forgatagában

„A szerencse úgy forog:
Ungvárból lett Uzsgorod,
Munkácsból lett Mukacsevó.
Isten látja, egyik se jó!”
(Fülöp Árpád: *Csonka dal*)

A székely családból származó, de Ungváron letelepedett *Fülöp Árpád* (1863–1953) költő, gimnáziumi tanár versének részlete találóan érzékelteti az impériumváltozást Kárpátalján. A vers keletkezésének ideje ugyanis egybeesik „négymegyényi” régióknak elcsatolásával Magyarországtól Csehszlovákiához. Azóta *Vári Fábrián László* versnyelvén szólva a „*felnégyelt haza*” trianoni keresztjét nemzedékeken át cipeljük.

Kárpátalja megtartásának reménye családomban is teljesen szertefoszlott, amikor 1919. január 12-én a csehszlovák hadsereg bevonult Ungvárra. A cseh légiósok egyik gaztette örökre emlékezetes maradt, ugyanis március 7-én, Masaryk névnapján a nyílt utcán cseh katonák „*elvakult dühének esett áldozatul*” az ártatlan, dunántúli származású *Pós/Posch Alajos* újságíró. Az orvosok megállapítása szerint „*28 halálos szúrást és számos zúzódást ejtettek rajta*”. Óvintézkedések közepette temették el az ungvári Kálvárián, utolsó útjára ezrek kísérték el, akik néma tiltakozással ítélték el a területhódítók túlkapásait. Még a rendszerváltás előtt megígértem a mártír hírlapíró budapesti hozzátartozójának, hogy nagybátyja sírját gondozni fogjuk. Az alkalmanként megejtett sírszemlén, ha ránézek a brutálisan meggyilkolt lapszerkesztő fejfájára, akaratlanul ökölbe rándul a kezem, hiszen megalázott közösségünknek ő volt az első trianoni áldozata.

Így kerültünk Trianon túszaiként egyik államból a másikba, miközben az Anyaország szeretetét sugárzó ölelésére vártunk. Ezt még a fentebb idézett *Fülöp Árpád* is megélte, amikor az első bécsi döntés következtében párjával együtt könnyes szemmel és virágokkal üdvözölték az Ungvárra bemasírozó magyar honvédeket. 1938. november 2-án írta a *Csonka dal* második versszakát, melyet megtalált naplójából vettem át:

*„A szerencse-kerék úgy jár:
Uzshorodból lett már Ungvár;
Azt kiáltja úr és munkás:
Mukacsevó ismét Munkács!”*

Akkortájt a megismételhetetlen örömujjongásban még a költő sem gondolta, hogy öt év múltán a reményteljes visszatérés bevégeztetett, és újra leszakadunk az Anyaország kebeléről. Sőt, a győztesek a kollektív bűnösség elvét alkalmazzák a legyőzöttek ellen, mert egyetlen bűnünk a származásunk volt.

1944. október végén a tatárdúlásra emlékeztető oroszdulás a zsigeréig megrendítette a dalnokot is, fájdalom szorongatta szívét, miközben a naplójában az első, fentebb idézett versszakot drámai hangzású refrénként a *Csonka dal*hoz illesztette:

*„A szerencse úgy forog:
Ungvárból lett Uzsgorod,
Munkácsból lett Mukácsevo;
Isten látja, egyik se jó!”*

Hozzá tartozóitól tudom, hogy a 41 544 sorból álló, gigászi *Hunyadi-eposz* szerzője, a helyi magyarság lámpásembere ezt követően a szemeteskosárba dobta a tollát. A szovjet népiértást látva az úgynevezett „*trianoni búskomorság*” áldozata lett, örökös magányba temetkezett, többé egy sort sem írt. A négy impérium- és állampolgárság-váltást átélt költő 90 éves korában halt meg Ungváron, ahol 60 esztendő volt „*az Ung vize mellett*”. Barátom,

Ivaskovics József zeneszerző a *Csonka dalt* azóta megzenésítette, és a Credo verséneklő együttes felvette programjába.

Az Anyaországban és szerte a nagyvilágban ki hitte volna akkor, hogy ennyire fáj Trianon! Ilyenkor a magyar királyi csendőrré, majd az amerikás nagyapámra és sorstársaira gondolok, akik az Osztrák–Magyar Monarchia területén beleszülettek a magyar állampolgárságba, majd megkérdezésük nélkül csehszlovák állampolgárok, utána pedig újra magyar állampolgárok lettek. Kérészerű volt a boldogságérzetük. A háborúvesztés miatt következett a szovjet megszállás. Ezúttal a szovjet állampolgárságot kényszerítették a költő népes családjára, melynek férfitagjait kegyetlenül meghurcolták.

A Gulág-Gupvi lágert megjárt apám és nemzedéke szintén volt csehszlovák, újra magyar, szovjet és ukrán állampolgár, miközben jószerével ki sem mozdult tiszaháti fatornyos szülőfalujából. Úgy született és úgy halt meg, hogy *Tiszabökényben* élve naponta hallhatta a vasfüggönyön át is az anyaországi *Liget, Uszka, Tiszabecs* templomainak tornyából üzenetként szétáradó harangzúgást, amely kitartásra ösztönözte a „nem-adom-felhitű” embereket. Aztán fiaimmal is megismertük ezt a kisebbségi lélekbe kódolt érzést, mert mi már a szovjet állampolgárságban láttuk meg a napvilágot. A kommunista birodalom összeomlása után, megkérdezésünk nélkül családom tagjait ukrán állampolgárrá nyilvánították.

Ha *Kárpátalja tragédiáját* a családok szintjén szemléljük, meg kell állapítanunk, hogy azóta sem hevertük ki, hiszen az eltelt évszázadban többször megtizedeltek, megaláztak és kifosztottak minket. Egyet azonban nem tudtak elvenni tőlünk: nyelvünket és hitünket. Mert a felmenőink belénk nevelték az anyanyelvi kultúrát, a mélységes istenhitet, amely megtartó erővel bír.

Ki hitte volna, hogy a rendszerváltás után újabb történelmi mérföldkőhöz érünk? A sokkoló megaláztatások után köszönet és hála illeti az anyaországot és a jóakarátú embereket. A többségi nemzetek tiltakozása ellenére megnyitotta nekünk a megma-

radáshoz szükséges reális lehetőségek tárházát. Így a nemzethez tartozást magyar igazolvánnyal, majd magyar állampolgárság megszerzésével is tanúsíthattuk. Az én családom is élt a törvény adta lehetőséggel, nagyapáink, apáink nevében felvettük a magyar állampolgárságot. Tettük ezt elszántan és bátran, annak ellenére, hogy a totális asszimilációkra törekvő mostoha-országunk vezetése üldözi a kettős állampolgárokat. Az is megfordult a fejekben, figyelembe véve a történelem tanulságait, eddigi eseményeit, hogy vajon melyik lesz a negyedik állampolgárságunk...

A fentiek is bizonyítják, hogy a határokat ugyan meghúzták a fejünk felett, de az összetartozás érzését nem tudták elvenni. Ez megmaradásunk, hitünk, jövőképünk igazi titka. Ma sem kérünk mást a többségi nemzet politikai elitjétől, mint amit száz évvel ezelőtt nagyapáinknak megígérték és szerződésbe foglaltak Európa győztes államai. Közösségi kultúrát, nyelvhasználatot, oktatást és területi önigazgatást kérünk, amit száz évvel ezelőtt már írásban is garantáltak.

Ha kell, újabb száz év tudatában vívjuk tovább nyelv- és kultúramegtartó küzdelmünket!

Ungvár, 2020. február 11.

Cseke Péter

A műltfaggatás: jövőépítés

1.

Közvetlenül a második világháború után született nemzedékemnek nem adatott meg, hogy az előttünk járó, az előző kisebbségi helyzetben eszmélkedő korosztályok valamennyi meghatározó egyéniségét személyesen is megismerhesse: háború, menekülés, hadifogság, hidegháború és a „román Gulág” egyaránt megtizedelte őket. Akik élve megúszták, és halálukig köztünk lehettek, azok sem tudták nyíltan áthagyományozni a tájékozódásunkat megkönnyítő kisebbségi élettapasztalataikat. Vagy azért, mert megfélemlítettek voltak, vagy azért, mert az értelmiségnevelő intézményrendszerből teljesen kiszorultak. Közéjük tartozott Jancsó Béla „ikertársa”, a második értelmiségi nemzedék lapját felelős szerkesztőként és kiadóként is jegyző László Dezső, akinek azért kellett kétszer is megjárnia a román Gulágot, mert tisztelői körében az Erdélyi Református Egyházkerület „rangrejtett” püspökének számított.

A letűnt diktatúra idején a két világháború közötti kisebbségi tapasztalatokból fakadó tanulságok feltárására és továbbadására csak a „második nyilvánosság” nyújtott némi esélyt. Az akkori rendszer „tűrészatárát” mindennél szemléletesebben jelzi, hogy a kisebbségi értelmiségnevelés műhelyének dokumentumait bemutató – háromszori előcenzúrázás után 1986 tavaszán nyomtatott – *Erdélyi Fiatalok*-kötetⁱ az utócenzúra bezúzásra ítélte, az 1937-es „*Nem lehet*”-vita anyagából összeállított könyvterjedelmű kéziratⁱⁱ pedig azonnal lecsaptak a mikrofilológiai adatfeltárássra is rendkívül „érzékeny” szellemőrség emberei; az *Ellenpontok* című szamizdat lap szerkesztőit az országból kizsupolták, egykori munkatársaikat a legszigorúbb megfigyelés alatt tartották; pár év múlva hasonló sorsra jutottak a kelet-közép-európai rendszerváltás utáni évek perspektívájában gondolkodó

Limes Kör tagjai is (akiket történetesen épp akkor némítottak el, illetve készítették – a Makkai Sándor sorsát ismétlő – áttelepülésre, amikor a „Nem lehet”-vitából adódó újabb tanulságokkal próbáltak számot vetni a kommunizmus vézskorszakában. Szerencsére a második erdélyi szamizdatnak, a *Kiáltó Szónak* a szerkesztői és munkatársai megúszták a hatósági retorziót.ⁱⁱⁱ A kilenc megszerkesztett lapszámából mindössze kettő jutott el az erdélyi szamizdatolvasókhoz.

A kilencvenes évek elején derült ki: a romániai magyarság zöme lényegében felkészületlenül került a diktatúra összeomlását követő „átmeneti” helyzetbe; újdonsült szellemi/politikai vezetőinek alig volt közéleti tapasztalata és a bekövetkezett helyzetben gyakorlatilag érvényesíthető, elméletileg kellőképpen megalapozott alternatívája. Valójában nem is nagyon lehetett, hiszen értelmiségi nemzedékek egész sora úgy nőtt fel a totalitarizmus időszakában, hogy nem szerezhettek áthagyományozott ismereteket a két világháború közötti önvédelmi és társadalomépítési tapasztalatokról.

Ennek a felismerése riasztott munkára a kilencvenes évek első felében, ennek a jegyében születtek meg a *Metaforától az élet felé*, illetve a *Paradigmaváltó erdélyi törekvések* című köteteim tanulmányai,^{iv} ennek az érdeklődésnek a fokozódása készítet azóta is a nyolcvanas évek derekán elkezdett kutatásaim folytatására, a kisebbségi létértelmezések elmélyültebb vizsgálatára.

Mert annak ellenére, hogy a diktatórikus rendszerek összeomlottak, a kisebbségi helyzet továbbra is fennmaradt a Kárpát-medencében. De már „felcserélhetővé” vált; korántsem tekintem én ezt a „szabad választás” eredményének; ha kezdetben a kisebbségellenesség nyílt agressziója váltotta ki, ma egyszerűen a megélhetési kényszer az indítéka.

Akik a rendszerváltás idején és azt követően eszmélkedtek, azokról talán már elmondható, hogy szabadon dönthettek/dönthetnek a helyben maradás, a kisebbségi sorsvállalás, illetve a magyarországi életkezdés vagy pedig a nagyobb önmegvalósítási lehetőségekkel kecsegtető nyugati diaszpóralét mellett; ez a fo-

lyamat a legnagyobb határon túli magyar nemzetrész esetében is erőteljes népességcsökkenéshez vezetett, és az élet minden területén tévesztéssel jár. Amit ezzel kapcsolatban hangsúlyoznom kell: az erdélyi magyarság 1989 utáni önszerveződésében is súlyos károkat okozott, hogy a napi küzdelmekben formálódó politikai elitnek és a kisebbségi társadalomszerveződés folyamatait irányító szellemi erőknél igényük sem volt a két világháború közötti kisebbségi lét tanulságainak a megismerésére.

2.

Kevesen tudják ma már, hogy az európai távlatú erdélyiség jegyében 1923-ban fellépő első erdélyi írónemzedék, a *Tizenegyek* mozgalma mennyire meghatározónak bizonyult a kisebbségi létszükségletekkel számoló intézményteremtésben. A széles körben figyelmet keltő antológiának a Tamási Áron nevéhez fűződő terjesztési módszere adta például az ötletet az *Erdélyi Szépmíves Céh* megszervezéséhez 1924-ben. Két évvel később a *Tizenegyekben* költőként szereplő s a marosvécsi kastélyt megöröklő Kemény János vált az *Erdélyi Helikon* írói munkaközösség egybehívójává. Hogy aztán ez a munkaközösség 1928-ban elindítsa *Erdélyi Helikon* címen a maga irodalmi folyóiratát.

Az *Erdélyi Helikon* írói csoportosulás létrejöttének 90. évfordulóján – 2016. május 5-én – konferenciát tartottak a Miskolci Egyetem Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézetében. Az esemény megkülönböztetett jelentőségét az is jelzi, hogy Roósz András, az MTA Miskolci Területi Bizottságának elnöke, a konferencia házigazdája és Kecskeméti Gábor akadémikus, az MTA BTK Irodalomtudományi Intézetének, valamint a Miskolci Egyetem Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézetének igazgatója köszöntötte a rendezvényt. Kecskeméti Gábor kiemelten szólt arról, hogy a regionalitás felvállalása korántsem jelentette a minőségi elv feladását, még háttérbe szorulását sem. A konferencián elhangzott és kötetbe is foglalt előadások egyértelművé tették, hogy a modernizációs törekvések meghonosításában az *Erdélyi Helikon* korántsem marasztalható el – például

a *Nyugathoz* viszonyítva. Ehhez mindössze annak a felismerése szükséges, hogy a 20. század első felében a magyar irodalom sem volt egycentrumú. Az *Erdélyi Helikon* pedig – mutatott rá előadásában Kecskeméti – „*az egyik legjelentősebb alternatív modernizációs modellt mutatja meg ezek közül*”.^v Irodalom- és eszmetörténeti tanulságnak már ez sem kevés.

Jól példázza ezt Tamási Áronnak a tizedik helikoni találkozón elmondott beszéde is. Lelkiismeret-ébresztő gondolatainak egyik sarkalatos tétele: az írók a helikoni határozatok ellenére elhanyagolták a népet. „*Nem tartozom a reményvesztett lelkek közé – mondotta Tamási 1935. június 30-án Marosvécsen –, és mindig vallottam, hogy sem a szellemet, sem a szellem alaktalan talaját: magát a népet, semmiféle népet, nem lehet kiirtani. Most azonban magunk között vagyunk, és bevallhatjuk: van egy mód, amely biztos a szellem és a nép kiirtására: ha ugyanis mi magunk közrejátsszuk ebben. [...] Ilyen percekben, mint a mostaniak, nem nehéz elüzni ezt a szörnyű kísértést. De a lélek felszabadulásának örömeiben az első pillantást rögtön a jövőndőbe kell vetnünk, és meg kell keresnünk azokat az utakat, amelyekre biztos haza tudunk jutni. Mert bár mindnyájan itthon vagyunk ezen a földön, a végleges és megnyugtató hazatalálást mégiscsak akkor fogjuk megtalálni, amikor erdélyi földünkkel és erdélyi népünkkel tökéletes közösségbe kerülünk. [...] Sorsunk, könyveink sorsa is az erkölcsi magatartásunkon nyugszik: áll vagy bukik. Ennek az erkölcsi magatartásnak pedig a mi életünkben három ismertetőjele van. Először: forduljunk egészen a nép felé, melynek sorsa, élete és küzdelme a mi egyetlen gazdánk. Másodsor: a szépirodalmi munkásságon kívül próbáljuk a szellemi működés minden más eszközével is felmérni ennek a népnek a sorsát. Harmadsor: alkalmazzunk mindig szigorú mértéket: erkölcsit, ha cselekedetekről van szó, s az erkölcsi mellett a legnagyobb művészt, ha írásokkal állunk szemben.*”

Magam az *Erdélyi Fiatalok* elnevezésű mozgalom szócsövével foglalkoztam a legtöbbet, amelynek a *Tizenegyek* fellépése körül is bábáskodó Jancsó Béla volt a spiritusz rektora. A hú-

szas évek elején eszmélkedő, értelmiségi pályára készülő fiatal erdélyi évjáratoknak mindenekelőtt azt kellett felismerniük, hogy apáik nemzedékének 1918 előtti (többségi) történelem-szemlélete kisebbségi helyzetben tarthatatlan, életellenes. Új viszonyulási rendszert kellett kialakítani az élet minden területén: irodalom- és tudományművelésben, nevelésben, gazdaság- és társadalomszervezésben. Olyan jövőstratégia kidolgozására – s ennek megfelelően olyan gyakorlati életprogram megalapozása – volt szükség, amely alkalmasnak látszott a történelmi katasztrófának tekintett kisebbségi helyzet békés meghaladására. A második erdélyi nemzedék tagjai mindenekelőtt arra keresték a magyarázatot, hogy miért jutottunk kisebbségi helyzetbe. De múltfaggatásuk nem rekedt meg ezen a szinten. A történelmi Erdély múltjából a kultúrák egymás mellett élésének és kölcsönhatásának „megtartó példáit” elevenítették fel, külföldi útjaikon pedig az európai kisebbségek, analóg helyzetet túlélő kis népek, nemzetrészek önszerveződési modelljeit tanulmányozták. Ezek alapján arra a felismerésre jutottak, hogy mindenekelőtt magát a korszellemet kell megváltoztatni ahhoz, hogy a nemzeti kisebbségek irányvesztettsége megszűnjék; hogy a kisebbségi helyzet ne értéksorvasztó kalodát jelenthessen, hanem épp ellenkezőleg: a sajátos értékek – mindenkit gazdagító – lehetőségét. Azzal a hittel és reménységgel láttak hozzá az erdélyi magyar szellemi élet korszerű formáinak a kimunkálásához, hogy a megújulás korparancsának nem vethetnek gátat a trianoni országhatárok.

Most már az sem lep meg, hogy a diktatúra véskorszakában egészen mást olvastam ki az *Erdélyi Fiatalok* történetéből, mint a rendszerváltás kezdetén, amiképpen az EU-integráció kapcsán is más összefüggések kerültek előtérbe. A mozgalom dokumentumkötetének szerkesztése idején revelációként hatott rám, hogy a két világháború közötti szellemi elődeink mennyire nyíltan beszélhettek a kisebbségi sors emberhez méltatlan voltáról: korántsem belenyugvással, hanem a változtatás akaratával; a kisebbségi társadalom demokratikus önszervezésének modelljét teremtették meg számunkra; hogy a kötetet 1986-ban bezúzásra

ítélték, jól mutatja a diktatúra türéshatását: a múltra vonatkozóan is veszélyes volt az alternatíva-keresés. Az 1989-es fordulat után immár szabadon – megtorlásmentesen – lehetett újragondolni értelmiség és hatalom, egyén, (kis)közösség és kisebbségi társadalom, kisebbség és többség, nemzetrészt és nemzet, állam és nemzet, nemzet és emberiség viszonyát; a nyilvánosság előtt lehetett megtárgyalni/értelmezni a rendszerváltás utáni romániai élet jelenségeit, a romániai magyarság létkérdéseinek összefüggéseit; az *Erdélyi Fiatalok* tárgykörében született tanulmányaimban arra igyekeztem felhívni a figyelmet, hogy jelenbeli kisebbségi gondjainknak nincsen úgyszólván egyetlen olyan vetülete sem, amelyre ne kerestek és ne találtak volna megfelelő megoldást elődeink; rajtunk is múlik tehát, hogy tudunk-e élni újabb kori lehetőségeinkkel. Aztán kiderült, hogy a globalizáció korában, az európai integráció kérdéskörében is van mondanivalója az *Erdélyi Fiataloknak*; *erdélyiség, magyarság, európaiság* újragondolására késztet; a társadalmi felelősségtől áthatott nemzettudat újratemtésének szükségességére figyelmeztet.

„Írók születtek a nagy Tragédiából, az el nem sírt bánatokból, a meg nem élt életekből” – a *Tizenegyekben* költőként induló Szent-Iványi Sándor történész és politikus fejezte ki a leghitelesebben a kor életérzését. A *Tizenegyek* tizenegyedik évfordulóján aztán kiderült – szépen ír róla Jancsó Béla –, hogy közülük egyedül Tamási vált kizárólag szépíróvá. A többieknek változatlanul „rejtett szerelme” maradt az írás, de külföldi tapasztalataik birtokában a kisebbségi magyar társadalom intézményrendszerének a megszervezésében fedezték fel „élethivatásukat”.

Az évfordulón Balázs Ferenc a falu gazdasági megszervezéséről értekezett, mintegy megelőlegezve mindazt, amit aztán – betegágyához kötötten – *A rög alatt* című szociográfiai művében fejtett ki részletesen. (Van valami jelképszerű abban, hogy könyvét az általa életre keltett Aranyosszéki Vidékfejlesztő Szövetkezet adta ki 1936-ban, a *Tizenegyek* megjelentetésekor bevált gyűjtőíves módszerrel.) Dobai Istvánt annyira lekötötte vargyasi szolgálata, hogy még a jubileumi estélyen sem tudott jelen len-

ni: *Az intelligencia és a nép* című előadását – a megújult erdélyi életszemlélet és építő akarat bizonyosságát – Bede Emil unitárius teológus olvasta fel. Szent-Iványi Sándor épp akkoriban lépett katedrára az unitárius teológián, így hát az estélyt szervező Jancsó Béla azt a szerepet osztotta rá, hogy az antológiában szereplő öt költő-pap munkásságáról beszéljen. Vagyis a mindennapi aprómunkában testet öltő és abban felőrlődő erdélyi értelmiségi áldozatvállalásról.

A kiütkeresésben meghatározó szerepet játszott a Kossuth által meghirdetett, majd a Jászi által újrafogalmazott Duna-konföderációs gondolat reneszánsza. Erre a harmincas évek fordulóján időszerűvé vált utópiára rezonált aztán Németh László a Duna-völgyi népek „tejtestvériségének” metaforájával, a magyarországi belső megújulás követelményét társítva az utódállamok fiatal magyarságának demokratikus jövőigényével. Ebbe a sorba illeszkedik a Kárpát-medencei haladó magyar ifjúsági mozgalmak Kolozsvárra tervezett „Duna-konföderációs” konferenciája is, amely 1930–1931 táján a politikai körülmények következtében elmaradt ugyan, de előkészületei eszmetörténeti jelentőségűek.

3.

1935. március 22. és 25. között Jancsó Béla unokaöccse, az *Erdélyi Fiatalok* alapító-főmunkatársaként indult Mikó Imre, *Az erdélyi falu és a nemzetiségi kérdés* című (az *Erdélyi Fiatalok Falufüzetei* sorozatban 1932-ben megjelent) kötet szerzője előadást tartott a Debreceni Diétán. A konferenciát követő napon a Párizsba tartó Mikó arról tájékoztatja Budapestről Jancsót, hogy „*az új magyar ifjúság, mely a kivezető utat a Duna-völgyi konföderációs államformában látja, meg akarja ismerni az utódállamokat és az ottan élő kisebbségeket is. Egy ilyen élcsapat, köztük Németh Lászlóval, jönne július közepén Erdélybe is. A meghívást én ajánlottam fel, most már közös erővel lehetővé kellene tenni ezt az utazást. [...] E kirándulás biztosítását azért látom rendkívül fontosnak, mivel egyrészt megismernék Erdélyt igazán, mert ma*

egyáltalában nem ismerik, és ami a legfontosabb: megindulna a közeledés a kisebbségek segítségével a győző, illetve a legyőzött népek között. Elsősorban pedig a román és a magyar nép közt.”^{vi}

Jancsó Béla legkedvesebb gondolatát pendítette meg Mikó Imre, aki abban az időben ösztöndíjasként a nemzetközi jogot tanulmányozta Párizsban. A Duna-konföderációs eszméről korábban is sokat beszélhettek, hiszen Mikó az *Erdélyi Fiatalok* jogi szemináriumát vezette. Valószínűnek tűnik, hogy Németh Lászlóék romániai útjának kultúrdiplomáciai előkészítését is magára vállalta Mikó, lévén, hogy a budapesti román követség kultúrattaséjához, Baltă Moiséhoz atyafiságos kapcsolatok fűzték. Boldizsár Iván fél évszázaddal későbbi visszaemlékezéséből^{vii} arra következtethetünk, hogy az előkészületek voltaképpen két szálon futottak. A romániai utazás másik három résztvevője – Boldizsár Iván, Keresztury Dezső és Szabó Zoltán – németországi konferenciákon került 1934-ben kapcsolatba Anton Golopențiaval, Dimitrie Gusti bukaresti tanítványával és munkatársával. Golopenția közbenjárására ajánlotta fel Gusti professzor: szívesen látná a fiatal magyar szociográfusokat, hogy helyszíni tapasztalataik alapján maguk is hírért vigyék a bukaresti szociológiai iskola módszereinek. Keresztury Dezső számára mindez már nem volt újdonság, hiszen a berlini egyetem mellett működő Magyar Intézet könyvtárigazgatójaként rendszeresen hozzájutott – miként ez a németországi tanulmányokat folytató Méliusz József és Jancsó Béla 1931-es levélváltásaiból tudható – az *Erdélyi Fiatalok* számaihoz, amelyek bőséges információkkal látták el a Gusti-féle intézet működéséről. Ezt a kapcsolatfelvételt pedig ugyancsak Mikó Imre kezdeményezte, már a kolozsvári diáklap indulása idején.

Egyelőre még nincs biztos támpontunk arra vonatkozóan, hogy Németh László találkozott-e Jancsó Bélával, vagy sem. Minthogy a kalotaszegi kirándulást az *Erdélyi Fiatalok* szerkesztő László Dezső – Jancsó legközelebbi szellemtársa – szervezte, feltételezhető, hogy 1934-es levélváltásaik után személyesen is megismerkedtek. Ennél lényegesebb azonban, ahogyan a romániai útiraj-

zot követő vitában László Dezsővel együtt megszólalt.^{viii} Mester Miklós – miként 1936. március 25-i leveléből kiderül – a Jancsó állásfoglalását tartotta mérvadónak: „Jólesett Németh László útjával kapcsolatosan írt mérsékelt hangú cikket olvasnom. Kifogásaidat aláírom. A nagy többség kifogása nem állja meg a helyét. Ezek megállapításaival szemben vallom, hogy Németh László bátor leleplezéseivel alapjában véve a magyar ügynek jó szolgálatot tett.” Mester az *Erdélyi Fiatalok* 1935. téli számában megjelent *Ahogy lehet* című Jancsó Béla-írásra utalt, amelyben a szerző Makkai *Magunk revíziójából* indul ki: „Ami velem történik, annak sohase keressem és sohase fogadjam el külső okát addig, amíg csak egyetlen belső ok is van, ami hozzájárulhatott ahhoz, hogy az a valami megtörténjék...” Elsődlegesen a „belső okokra” irányult Jancsó figyelme akkor is, amikor Németh László „végső ítéletével” perlekedve – „az erdélyi magyarság menthetetlenül pusztul, sőt pusztulásra érett, mert hiányzik belőle az életakarát” – „perúrafelvételt” sürgetett. A „kisebbségi neurózisból” éppen kilábaló Reményik Sándor márványtükrű új verseskötetével, a *Romon virággal*, illetve a halállal farkasszemet néző Balázs Ferenc mészkiői aragonitba faragott szociográfiájával, *A rög alattal* érvelve. Orvos írta az orvosnak: „Németh László [...] tudja, hogy az életerő szempontjából egy neurózison való győzelem nagyobb, mint bármely külső diadal.”^{ix} Hogyne tudta volna, amikor a romániai utazás kiváltotta súlyos depressziójából is épp a „morbus minoritatis” okainak feltárásával menekítette magát az életnek, jóllehet eleve tisztában volt azzal, hogy nem arat vele „diadalt”.

Az útirajznak a *Tanuban* megjelent – később elhagyott – 16. fejezetében olvasható: „Mi marad hát a hátralévő időkre? Dolgozni kell, már csak a megbolondulás ellen is.” Életének legmélyebb drámáját alighanem akkor élte át. Amiért addig küszködött, úgy látta, értelmét vesztette. A magyarországi belső megújulás kudarcát a Duna-európai államközösség álomképének a szertefoszlása tetézte, s ráadásul vágyva-vágyott Erdélyéből sem életerővel feltöltődve tért vissza. Ha élményközelből is

megismerhette volna a világtávlatban gondolkodó Balázs Ferenc kisebbségi életstratégiáját, és nem az íróálmait feladó, „tejeskanácskák közt ténfergő” erdélyi Don Quijote hallomásbeli képét viszi magával, talán Jancsó Béla sem kér „perújrafelvételt” a *Magyarok Romániában* megjelenését követően. Igaz, Mészkö már csak azért sem kerülhetett be Németh Lászlóék úti programjába, mert Balázs Ferenc épp a debreceni klinikán feküdt. Amikor pedig pár órai munkaidőt engedélyezett számára az orvos, róttá *A rög alatt* árkusait, illetve – mulasztásait pótolandó – rengeteget olvasott. Akkor fedezi fel magának Németh Lászlót. A reveláció erejével hat rá, hogy életfelfogásuk, gondolatviláguk, törekvésük mennyire hasonlatos. 1935. november 24-én kelt levelében arról tájékoztatja feleségét, Christine Fredericksent: ha meggyógyul, feltétlenül megismerkedik a vele pont egyidős, kitűnő emlékezőtehetségű és nagyon művelt Németh Lászlóval, akinek a művei máris hozzásegítették őt ahhoz, hogy önmagát jobban értse, cselekedeteivel számot vessen. Ennek a felismerésnek pedig – úgy érezte, hogy ő „tipikus erdélyi ellentéte” Németh Lászlónak, „intuícióval, találékonysággal, de behatárolt tudással” – rendkívüli jelentősége volt a szavak és tettek azonosságára épülő művének, *A rög alatt*nak a genezisében.

„Mi itt élünk és itt élünk: ki merné mégis azt mondani, hogy egy hetvenoldalas füzetben meg tudja írni az erdélyi igazságot?! – kel Németh László védelmére a *Független Újságnak* adott nyilatkozatában Tamási Áron. – Nem abban van a Németh László könyvének elsősorban az érdeme, hogy végleges »igazságot« húzott az erdélyi magyarság fejére, hanem abban, hogy a mi legnagyobb problémáinkat éles szemmel mind kihalásztá, és tiszteltreméltó bátorsággal beszélt róluk. Maga a kritikus és a könyv emberül megtette a magáét, de Erdély még most sem tanult a példából, mert nem a felvetett kérdések körül keresi a megoldást és a megközelítő igazságot, hanem párt, felekezet és egyéni szempontból bírálgat egy könyvet. [...] Megdöbbenéssel láttam, hogy leginkább olyan emberek tiltakoznak a magyar[országi] kritika ellen, akik a magyar szellemi egységet citerázzák, vala-

hányszor »erkölcsi« hasznot és előbbre jutást jelent az nekik. Aki nem hajlandó túrni azt a kritikát, amely odaátról jön, semmi jogcíme arra, hogy a magyarországi viszonyok és jelenségek felett bírálatot gyakoroljon.”^x

Jancsó Béla sem mért soha kétféle mércével. Az irodalmi kérdések megítélésében az esztétikum, közéleti ügyekben az erkölcs törvényeit tartotta megkerülhetetleneknek. Bár Németh Lászlóval a továbbiakban közvetlenül nem foglalkozik – a Németh Lászlót kétségbeejtő kelet-közép-európai gondokkal annál intenzívebben. Bizonyosság erre egyebek között a Mester Miklósnak írt 1937. június 14-i levele az asszimiláció kérdéséről, amelynek nyílt felvetése (*Kisebbségben*, 1939) tartósan – sőt máig tartóan – magára vonta Németh László megbélyegzését.

Mester Miklós egy Szabó Dezsővel folytatott vitájáról számolt be, ehhez fűzött kommentárt válaszában Jancsó: „Annak, hogy a német kérdés fontosságát Ő annyira hangsúlyozza, minden oka megvan, mi innen is úgy látjuk, hogy az összes dunai államokra nézve jelenleg a legnagyobb veszély, nagyságánál fogva minden egymás közti ellentétnél súlyosabb. Viszont éppen ezért: a dunai népeknek össze kell fogni. Ez az összefogás nem képzelhető el a kisebbségi kérdés mindenütt való becsületes rendezése nélkül. Ennek a rendezésnek az alapja nem lehet különböző, az alapelv csakis az igazság lehet, amely minden nép számára fejlődési lehetőséget ad. Szabó Dezső ellentmondását ott látom, hogy ő, aki a becstelen (érdek-)asszimiláció minden korrupszágára olyan gyökeresen mutatott rá, most maga is erőszakkal asszimilálni akar, holott az érdek éppen az ellenkező: inkább akadályozni az asszimilációt, mint elősegíteni, s intézményesen biztosítani a kisebbségek kollektív fejlődési lehetőségét. [...] Tisztább helyzetet pusztán az elősegített kulturális önkormányzat és a »magyarosítás« illúziójának feladása jelenthet. Ezen túl pedig: tegyük magyarokká a magyarokat – mondom Széchenyivel. Szabó Dezsőnek megírtam, hogy minden ottani kisebbségi lépés jó vagy rossz példa lehet itt, azért kell vigyázni.”^{xi}

Már az *Erdélyi Fiatalok* dokumentum-kötetének^{xii} összeállításánál során feltűnt, hogy Jancsó Béla (1903–1967) nemcsak a két világháború közötti haladó magyar ifjúsági mozgalmak vezetőivel – Balogh Edgárral (1906–1996), Fábíán Dániellel (1901–1980), Buday Györggyel (1907–1990) – folytatott korszakos jelentőségű levelezést; kapcsolatban állt korának és korosztályának csaknem valamennyi paradigmaticus személyiségeivel éppúgy, mint a mindennapi aprómunka végzőivel. A Trianon utáni első írónemzedéket – Balázs Ferencsel – megszervező Jancsó a húszas évek végén felismeri: szárnyaszegett marad az erdélyi magyar kultúra, ha a szépirodalom európai és ugyanakkor regionális értékorientációját nem követi a korszerű tudományművelés. Felfogásában az irodalomközpontúsággal való szükségszerű szakítás korántsem jelentette az irodalmi tudatszféra alábecsülését, ellenkezőleg: egy átfogóbb szellemi modellben jelölte ki a helyét. Világosan látta: kisebbségi társadalmunk csak úgy őrizheti meg életképességét, ha átértékeli történelmi múltját, megváltoztatja gondolkodásmódját és életfelfogását, felméri erőtartalékait, kiépíti és hatékonyan működteti a kisebbségi létszükségletekkel számoló intézményeit; vagyis: korszerű szemléleti alapon teremti újjá, teszi tartalmasá a maga életkereteit Erdély-szerte.

Balázs Ferenc drámájában – ahogy Jancsó Béla leírja – Németh László is a sajátjára ismerhetett: „Mikor Reymont világhíressé vált parasztregegye megjelent, az akkor lengyel területeken lévő német megszálló parancsnokság rendeletileg olvastatta el azt minden német tiszttel, hogy belőle a lengyel népet megismerjék. Balázs Ferenc könyve irodalmilag bizonyára kevesebb a Reymonténál, nem is akar irodalom lenni. De aki az erdélyi faluval, életünk alapjával bármilyen formában foglalkozni kíván, annak számára ez a könyve nélkülözhetetlen és elkerülhetetlen. A népért való jóakarát és tudás küzdelme a néppel: ez az a dráma, amely egész kisebbségi életünk szimbóluma is: a jóakarát és az önfeláldozás küzdelme az előítéletek, önzések és közöny irtózatossá tehetetlenségi nyomatékaival.”^{xiii}

5.

Mihez kezdhetünk azokkal a tapasztalatokkal, amelyeket a ránk kényszerített kisebbségi helyzetben szereztünk? A harmincas években László Dezső nemegyszer megfogalmazta: a kisebbségi helyzetbe jutott erdélyi magyarság nagyon sok hátramaradásának az volt az oka, hogy nem ismerte eléggé önmagát, illetve azt az életkeretet, amelybe akaratától függetlenül került. Magyarországon tartott előadásaim kapcsán többször is megkérdezték tőlem: miért foglalkozom olyan kitartóan kisebbségi létértelmezésekkel? Hiszen az európai csatlakozás távlatában amúgy is megszűnik a „kisebbségi kérdés”. Bárcsak úgy lenne. Abban talán joggal reménykedhetünk – válaszoltam –, hogy újjáteremtődik a Kárpát-medencei magyarság szellemi egysége, de a visszajelzések máris azt igazolják: az Európai Unióban az egész magyarság óhatatlanul kisebbségi helyzetbe kerül. Vagyis: ebben a helyzetben kell újrafogalmaznia önmagát. Éppen ezért a kisebbségi élet törvényszerűségei a közeljövőben csak felértékelődhetnek. A Felsőmagyarország és a Szépírás Kiadó gondozásában 2006 karácsonyán megjelent kötetemnek a címválasztásával is ezt kívántam sugallni: *Legyen eszünk, ha már volt.*^{xiv}

Jegyzetek

- ⁱ *Erdélyi Fiatalkok – dokumentumok, viták (1930–1940)*. Bukarest, Kriterion Könyvkiadó, 1986/1990. Közzéteszi dr. László Ferenc és Cseke Péter. A bevezető tanulmányt és a jegyzeteket Cseke Péter írta.
- ⁱⁱ *Nem lehet. A kisebbségi sors vitája*. Válogatta Cseke Péter és Molnár Gusztáv. Az előszót írta Cseke Péter. Az utószót és a jegyzeteket írta Molnár Gusztáv. Bp., Héttorony Könyvkiadó, 1989.
- ⁱⁱⁱ Balázs Sándor: *Kiáltó Szó. Volt egyszer egy szamizdat*. Kolozsvár, Kriterion Könyvkiadó, 2005.
- ^{vi} Cseke Péter: *Metaforától az élet felé*. Bukarest – Kolozsvár, Kriterion Könyvkiadó, 1997.– Uő: *Paradigmaváltó erdélyi törekvések*. Kolozsvár, Kriterion Könyvkiadó, 2003.
- ^v *Honfoglaló nagy írónemzedék. Az erdélyi Helikon írói közösség megalkulásának 90. évfordulójáról megemlékező miskolci tudomá-*

- nyos konferencia előadásai*. Szerkesztette: Kabán Annamária, Mózes Huba. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2016.
- vi Vö.: Cseke Péter: *Omló partok gátkötői*. In: Cs. P.: *Paradigmaváltó erdélyi törekvések. Kisebbségi létértelmezések*. Kriterion Könyvkiadó, Kolozsvár, 2003. 194–224.
- vii Boldizsár Iván: *Utazás Romániában és Erdélyben*. Kortárs, 1986. 6. 87–113.
- viii Nagy Pál: *A romániai útirajz vitája*. Korunk, 2001. 5. 99–103.
- ix Jancsó Béla: *Ahogy lehet. Erdélyi Fiatalok*, 1935. IV. 109–110.
- x Tamási Áron: „Isten velünk és mindenki ellenünk!” In: Németh László: *Magyarok Romániában*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 2001. 206–2013.
- xi Jancsó Béla levele Mester Miklósnak. Kolozsvár, 1937. VI. 14. In: Cseke Péter (szerk.): *Jancsó Béla levelezése III*. Kriterion Könyvkiadó, Kolozsvár, 2019. 350–359.
- xii *Erdélyi Fiatalok – dokumentumok, viták (1930–1940)*.
- xiii Jancsó Béla: *Ahogy lehet. Erdélyi Fiatalok*, 1935. IV. 109–110.
- xiv Uő: *Legyen eszünk, ha már volt. Feljegyzések Európán innen, Erdélyen túl (1990–2005)*. Felsőmagyarország Kiadó – Szépirás Kiadó, Miskolc–Szolnok, 2006.

György Attila

Csak egy példányban

Idézettel kezdek. A trianoni „békeszerződés” hivatalos jegyzőkönyve. Így kezdődik:

„Az Északamerikai Egyesült-Államok, a Brit Birodalom, Franciaország, Olaszország és Japán, amely Hatalmakat a jelen szerződés Szövetséges és Társult főhatalmaknak nevez...”

Na, itt most megállok egy pillanatra, mert ezután jött a java.

Azelőtt a fronton dédnagyapámnak átlótték a tüdejét, másik nagyapámnak lebénult a bal karja az olasz fronton, nem volt olyan székely falu, ahol ne hulltak volna el a falu leendő bikái, mindez miért történt: talán mert így kellett történnie. Kellett az áldozat a megváltáshoz. Csak éppen megváltás nem volt.

Tudjuk, mi történt egy Trianonnak nevezett helyen – csak egy hely, semmi más –, semmi nem ott dőlt el, minden esetleges volt, minden le volt szögezve, senki nem tudott semmit, és mindenki mindent tudott. Magyarország egyik napról a másikra olyan lett, mint a mesékben: hol volt, hol nem volt.

Trianon, amit annak nevezünk, illetve a trauma, a feldarabolás, a szívünkben, elménkben, idegvégződéseinkben élő eszme veszte nem egy párizsi békekonferencián történt: annak itthoni okai voltak, a kishitőség, az árulás, á, hagyjuk is.

Jelenleg én Erdélyben élek, ahogyan családom is, úgy körülbelül a Tyrannosaurus Rex óta. Magyarként. Nem erény ez... illetve, dehogynem. Azért is annak tekintem. Apám magyar, anyám magyar, gebedjen meg, akit zavar. Csakazértis. Magyarként, s ha néha meglátok egy Trianon-étkészletet az üzletben (van ilyen!), elnevetem magam rajta. Nem kell megvennem, csak ha ránézek, torkig leszek.

Lányom, Réka, Pozsonyban él. Ez a fránya trianoni pechsozozat valahogy úgy gondolta, természetes lehet, ha az ember a lányától ezer kilométerre és három országra él, holott ez ugyanaz az ország, ugyanabból a vérből vagyunk, szerves egység, és mégis. Hát, na.

Ott van kedves barátom, Károly. Magyarkanizsa, Délvidék. Hazamegyek hozzá, az ottani véreimhez. Talál a szó. Talál a pálinka, ismerős a kenyér, a táj, az emberek arca. Egy vérből valók.

És nem akarok patetikus lenni, ezért kihagyom innen most, bár egyébiránt aligha élnék teljes életet nélkülük: drávaszögi, kárpátaljai, örvidéki barátaimat, társaimat, véreimet.

Valahogy, és talán ezt nevezzük kegyelemnek, elsuhant feletünk az a trianoni ízé. Jó, csak a mi tudatunkban. De ez a fontos. Nekünk Trianon soha nem lesz örök, sem most, sem ötszáz év múlva, és minden bizonnyal tízezer év múlva is fel lesz festve valahol az Aldebaran egy névtelen bolygójának holdjára, hogy: „*Nem, nem, soha!*”

Mert nem, és nem. Trianon? Potomság. Meg ugyan nem érdemeltük, de hát ez nem egy úri kaszinó volt, csak mi hittük így. A vesztes fizet. Mi nem veszítettünk igazán, de fizettünk rendesen. Még Norvégia és Kína is kapott területet Magyarországtól, tudtátok? Üsse kő, úgysem használtuk. Azért Kolozsvár, Kassa, Munkács, Zenta, és mennyi más, nagyon tud fájni. És vigasztalni is, mert mégiscsak a mienk maradt valahogy benn és fent, álmainkban élünk, s amíg álom van, addig ott az ébredés ígérete is.

Folytatom a „békeszerződés” szövegét. Szóval a *Szövetséges és Társult főhatalmak* további tagjai és aláírói, akik engem, Téged, Minket, emberek millióit egy tisztességtelen rablóosztzkodásnál mosolyogva írtak le:

„Belgium, Kína, Kuba, Görögország, Nicaragua, Panama, Lengyelország, Portugália, Románia, a Szerb-Horvát-Szlovén Állam, Sziám és Cseh-Szlovákország, amelyek a fentebb megnevezett Főhatalmakkal együtt a Szövetséges és Társult Hatalmakat alkotják, egyrészlől:”

Na. Sok mindent értünk mi, és a humorunk is jó. De hát mégis, mit vétettünk mi Sziámnak és Kubának, Nicaraguáról aztán nem is szólva? Költői a kérdés, ma már csak nevetni tudunk rajta. Ha Madagaszkár is aláír, még megértem.

„... és Magyarország másrészről.”

Hát, ilyen volt, így nézett ki, ilyen lett. Ilyen lett?

Dehogyan lett ilyen.

Leírtak ugyan akkor minket, aztán mégiscsak lett valami. Nagyanyám mesélt, anyám könyveket adott kezembe, gyimesi öregek mormogtak bajszuk alatt, aztán a derék megszállók percig sem hagytak megfélemlkezni arról, hogy ők megszállók, nekem az ezeréves határ mindig az ezeréves határ marad Áldomásmezeje mellett, sokezer év múlva is.

Trianon... Ugyan már, futó kaland. Nem dőlt el semmi ott. Hogy éppen ennek a semminek a keserű levét isszuk száz éve? Na, és akkor mi van?

Egyszer majd, lehet, csak annyi marad meg az egészből, mint a trianoni „békeszerződés” zárómondata. És mi majd jót nevetünk rajta. A mindenkori mi.

„Kelt a Trianonban, az egyezerkilencszázhuszadik évi június hó 4. napján, egyetlen példányban, amely a Francia Köztársaság Kormányának levéltárában marad elhelyezve, és amelynek hiteles másolatát minden egyes aláíró Hatalom részére meg kell küldeni.”

Egy példány, mi?

Tizenötmillió lélekben kaptuk meg.

(1969)

Szerzők:

Abafáy-Deák Csillag

1949-ben született Marosvásárhelyen.

Író, kritikus.

Legutóbbi kötete:

Nem könnyű szeretni, Parnasszus
Kiadó, Budapest, 2018.

Acsai Roland

1975-ben született Cegléden. Radnóti-,
Zelk Zoltán-, Bárka- és Res Artis-
díjas író, költő, író, műfordító, drá-
maíró.

Legutóbbi regénye:

Csonthavazás. Napkút Kiadó, Bu-
dapest, 2018.

Becsy András

1973-ban született Gyulán. Költő, író,
tanár, 2010-ben Bárka-díjjal tün-
tették ki alkotói munkásságáért.

Legutóbbi verseskötete:

Camping. Kortárs Könyvkiadó,
Budapest, 2015.

Boda Edit

1975-ben született a szilágysági Mocsolyán. Köl-
tő, műfordító, amatőr képzőművész.

Legutóbbi verseskötete:

Mint valami szigetek. Napkút Kiadó, Bu-
dapest, 2019.

Bogdán László

1948-ban született Sepsiszentgyörgyön. József Attila-díjas költő, író, újságíró. Írói álneve: Vaszilij Bogdanov. 2002-ben az Irodalmi Jelen prózadíjjal tüntette ki a *Drakula megjelenik* és *A szoros délben* című köteteiért.

Legutóbbi kötete:

*A démon Berlinben. Csábítás passzi-
ánsz. Lermontov kontra Bódy Gábor.*
ARTprinter, Sepsiszentgyörgy, 2018.

Boldog Zoltán

1984-ben született Kunágótán. Író, publicista, szerkesztő, tanár. 2013-ban az Irodalmi Jelen prózadíjjal tüntette ki.

Legutóbbi kötete:

Kihez beszél ez a faszi? Irodalmi Jelen Könyvek, Arad, 2013.

Böszörményi Zoltán

1951-ben született Aradon. József Attila- és Magyarország Babérkoszorú-díjas költő, író, műfordító, szerkesztő, az Irodalmi Jelen folyóirat és portál alapító főszerkesztője.

Legutóbbi kötete:

Sóvárgás (kisregény). KMTG – Előretolt Helyőrség Íróakadémia, Budapest, 2019.

Cseke Péter

1945-ben született Recsenyéden (Hargita megye). Irodalomtörténész, eszmetörténész, sajtótörténész, költő, szociográfus, egyetemi tanár.

Legutóbbi kötete:

Trianoni hófogságban 1918–1945–1990. Eszmetörténeti tanulmányok. Nap Kiadó (Magyar esszék), Budapest, 2020.

Csobánka Zsuzsa Emese

1983-ban született Miskolcon. Író, költő, tanár.

Legutóbbi kötete:

Szépen ölni (regény). Kalligram Könyvkiadó, Budapest, 2018.

Fotó: Draskovics Ádám

Debreczeni Balázs

1979-ben született Debrecenben. Író, költő, publicista, dizájnér, jogász.

Legutóbbi regénye:

Aranykór. Littera Nova Kiadó, Budapest, 2012.

Fotó: Bach Máté

Dimény H. Árpád

1977-ben született Kézdivásárhelyen. Költő, szerkesztő, újságíró.

Legutóbbi kötete:

Levelek a szomszéd szobába. Erdélyi Híradó – FISZ, Kolozsvár, 2016.

Fotó:

Dimény Haszmann Orsolya

Döme Barbara

1973-ban született Debrecenben. Író, költő, újságíró, a Hajónapló felelős szerkesztője.

Legutóbbi kötete:

Nők a cekkerben. Arany János Alapítvány, Budapest, 2019.

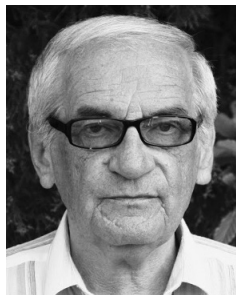

Dupka György

1952-ben született Tiszabökényen. PhD, történész, irodalmár, kiadói főszerkesztő, a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet igazgatója.

Legutóbbi kötete:

Magyar GUPVI-GULÁG rabok Euráziában. Felfedett nyomok Oroszország, Baskíria, Csecsenföld, Kaukázus, Ázsia régióiban. Kárpátaljai Magyar Könyvek, Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2019–2020.

Eszteró István

1941-ben született Végváron. Költő, tanár. Az Irodalmi Jelen költészeti díját 2005-ben kapta meg.

Legutóbbi kötete:

Haza a magányban. Epigrammák könyve. Irodalmi Jelen Könyvek, Arad, 2016.

Fellinger Károly

1963-ban született Pozsonyban. Költő, író, helytörténész.

Legutóbbi kötete:

Barangoló. Lilium Aurum, Duna-szerdahely, 2020.

Fenyvesi Ottó

1954-ben született Mohol-Gunarason. József Attila-díjas író, költő, szerkesztő, műfordító, képzőművész.

Legutóbbi kötete:

Halott vajdaságiakat olvasva (versek). zEtna, Zenta, 2017.

Fülöp Dorottya

1997-ben született Erdőszentgyörgyön.
Költő, író.

Gáspár Ferenc

1957-ben született Budapesten. Író, újságíró, a Coldwell Kiadó vezetője.

Legutóbbi kötete:

Galeotto. Coldwell, Budapest, 2019.

György Attila

1971-ben született Csíkszeredában. József Attila-díjas író, szerkesztő, publicista. A Székelyföld kulturális és irodalmi havilap szerkesztője.

Legutóbbi kötete:

Bestiarium siculorum. Transzilvátok avagy azon székely lények jegyzéke, amelyek vagy valamik, vagy mennek valahová. KMTG – Előretolt Helyőrség Íróakadémia (Székely termék sorozat), Budapest, 2019.

Hegedús Gyöngyi

1967-ben született Budapesten. Orvos, költő, fotográfus.

Hudy Árpád

1955-ben született Aradon. Újságíró, szerkesztő, műfordító, nyelvész.

Legutóbbi kötete:

Hidegebb napok (Tárcák). Irodalmi Jelen Könyvek, 2014.

Iancu Laura

1978-ban született Magyarfalun. József Attila-díjas író, költő, néprajzkutató.

Legutóbbi kötete:

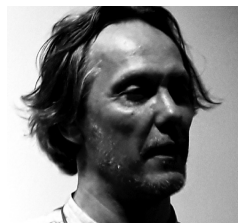
András érkezésére. Magyar Napló, Budapest, 2019.

Izer Janka

1996-ban született

Budapesten. A Pázmány Péter Katolikus egyetem végzős hallgatója tanár szakon, író.

Első kötetének címe *Ezért nem alszom nálad* (várható megjelenés: 2020 ősze).

Jász Attila

1966-ban született Szőnyben. József Attila-díjas költő, esszéíró, az Új Forrás főszerkesztője.

Legutóbbi kötete:

Belső angyal. Kortárs Kiadó, Budapest, 2019.

Jenei Gyula

1962-ben született Abádszalókon. Költő, szerkesztő, újságíró, tanár. Az Eső című irodalmi lap alapító főszerkesztője.

Legutóbbi kötete:

Mindig más. Tiszatáj Alapítvány, Szeged, 2018.

Juhász Kristóf

1982-ben született Budapesten. Költő, író, színész, újságíró.

Legutóbbi kötete:

Boldog halottak napját! (elbeszéléskötet, a beavatási fikció és szakrális fantasy műfajteremtője)

– Margó-díjra jelölt). KMTG – Előretolt Helyőrség Íróakadémia, Budapest, 2019.

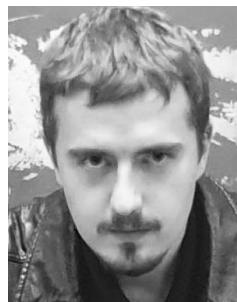

Károly Dorina

1996-ban született Körmenten (Vas megye). Költő

Kertész Dávid

1993-ban született Tiszaásványban. Író, publicista, szerkesztő. 2018-ban elnyerte az Irodalmi Jelen folyóirat debütdíját próza kategóriában.

Keszthelyi György

1955-ben született Kolozsváron. Író, költő.

Legutóbbi kötete:

Beszámoló a látszatokról (versek). Várad, 2018.

Király Farkas

1971-ben született Kolozsváron. Költő, író, műfordító, az Országút folyóirat főszerkesztő-helyettese. 2017-ben megkapta az Irodalmi Jelen prózadíját.

Legutóbbi kötete:

Út a tengerszemekhez (versek). Széphalom Könyvműhely, Budapest, 2019.

Fotó:
Szabó Mátyás

Kovács Újszászy Péter

1996-ban született Kolozsváron. Író, költő.

Előkészületben a *Csupaszodás gótikája* című debütkötete.

Kopriva Nikolett

1996-ban született a kárpátaljai Munkácson. Író, költő. 2019-ben az Irodalmi Jelen debüt-díjasa vers- és esszé kategóriában.

Laczkó Vass Róbert

1976-ban született Gyergyóremetén. Színművész, előadóművész, költő.

Legutóbbi kötete:

Nyitott szemmel I–V. Exit Kiadó, Kolozsvár, 2015–2019.

Fotó: Bíró István

Lakatos Mihály

1964-ben született Székelyudvarhelyen. Költő, író, műfordító, Nyirő József életművének kutatója.

Legutóbbi kötete:

Súlyos ügyek (tárcák). KMTG – Előretolt Helyőrség Íróakadémia, Budapest, 2019.

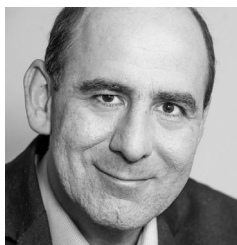

*Fotó:
Dimény H. Árpád*

Lakinger Tibor

1973-ban született Budapesten. Költő, fotós, házi ápoló.

Lázár Balázs

1975-ben született Szolnokon, költő, színművész, előadóművész.

Legutóbbi kötete:

H. úr hagyatéka. Orpheusz, Budapest, 2020.

Lennert-Móger Tímea

1981-ben született, Zomborban. Költő, (újság)író, szerkesztő, művelődés-szervező. A Kuckó Gyermekszarok civilszervezet elnöke, a Nyugat-Bácska Portál szerkesztője.

Legutóbbi kötete:

Homo labilis. zEtna Kiadó, Zenta, 2018.

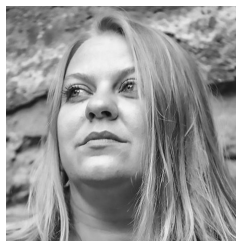
Fotó: Kalóci Karola

Lőrincz P. Gabriella

1982-ben született Beregszászon. Költő, író, a Magyar Írószövetség elnökségi tagja, az Előretolt Helyőrség Íróakadémia oktatója.

Legutóbbi kötete:

Átszállás előtt (válogatott és új versek). KMTG – Előretolt Helyőrség Íróakadémia, Budapest, 2018.

*Fotó:
Mohácsi
Árpád László*

Mezey Katalin

1943-ban született Budapesten. Kosuth- és József Attila-díjas költő, író, műfordító, a Kilencek költőcsoport tagja.

Legutóbbi kötete:

Régi napok rendje (elbeszélések). Magyar Napló Kiadó, Budapest, 2019.

Fotó: Czibal Gyula

Noszlopi Botond

1983-ban született Csíkszeredában. Költő, író, jogász.

Legutóbbi kötete:

Örkény besírna. Ötvenhárom perc. KMTG – Előretolt Helyőrség Íróakadémia, Budapest, 2018.

Oláh András

1959-ben született Hajdúnánáson. Költő, író, pedagógus.

Legutóbbi kötete:

Visszafelé (válogatott versek). Hungarovox Kiadó, Budapest, 2019.

Oláh János

(Nagyberki, 1942. november 24. – Budapest, 2016. július 25.)

József Attila- és Magyarország Babérkoszorúja-díjas költő, író, szerkesztő, a Kilencek költőcsoport tagja.

Legutóbbi kötete:

Európai völegény (összegyűjtött színművek és hangjátékok – utószó Jánosi Zoltán). Magyar Napló Kiadó, Budapest, 2019.

Pataki Tamás

1991-ben született Dicsőszentmártonban. Költő, író, publicista.

Kötete:

Murokffyban vérré válik az abszint, és lóvá teszi az ördögöt. KMTG – Előretolt Helyőrség Íróakadémia (*Enumeráció* debütsorozat), Budapest, 2017.

Pethő Lorand

1983-ban született Bánffyhunyadon. Költő, műfordító.

Legutóbbi kötete:

Koponyahajó. Erdélyi Híradó Kiadó – Előretolt Helyőrség (*Szép-irodalmi Páholý* sorozat), Kolozsvár, 2009.

Petőcz András

1959-ben született Budapesten. Magyarország Babérkoszorúja-díjas, József Attila-, Márai Sándor-, valamint UNESCO-díjas író, költő.

Legutóbbi kötete:

A denevér vére (elbeszélések). Budapest, 2019.

Fotó: Gál Csaba

Polgár Kristóf

1997-ben született Szolnokon, költő, színész.

Verseskötete:

Hamlet retúr. KMTG – Előretolt Helyőrség Íróakadémia, Budapest, 2019.

Rakovszky Zsuzsa

Sopronban született 1950. december 4-én. Kossuth-díjas költő, író, műfordító.

Legutóbbi kötete:

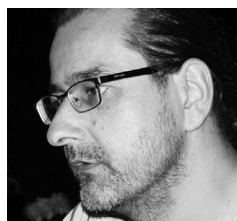
Történések (versek). Magvető Kiadó, Budapest, 2018.

Rónai-Balázs Zoltán

1970-ben született Orosházán. Költő, író. A HERMÉSZ Német–Magyar Kulturális Egyesület alapító elnöke.

Legutóbbi kötete:

Urbánus poémák (versképregények, magyar, Jakatics-Szabó Veronika képeivel). Orpheusz, Budapest, 2012.

Sándor Zoltán

1973-ban született Nagybecskereken. Író, jogász, újságíró, a Magyar Szó szerkesztője.

Legutóbbi kötete:

A gonosz átváltozása (elbeszélések). Vár Ucca Műhely, Veszprém, 2018.

Sántha Attila

1968-ban született Kézdivásárhelyen. Költő, irodalomtudós, az Erdélyi Előretolt Helyőrség kulturális és irodalmi folyóirat felelős szerkesztője, az Előretolt Helyőrség Íróakadémia oktatója.

Legutóbbi kötete:

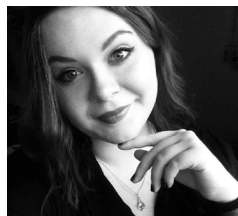
Hogyan menjünk radinába lérhéz? Kárpát-medencei Tehetséggondozó Nonprofit Kft. (Székely termék sorozat), Budapest, 2019;

Fotó: Ádám Gyula

Szabó Fanni

1999-ben született Dombóváron. Költő.
Első, *Parasomnia* című verseskötete megjelenés előtt áll.

Szabó Palócz Attila

1971-ben született Zentán. Író, költő, műfordító, újságíró.

Legutóbbi kötete:

Fityisz (újra kiadás, gyermekversek). Formum Kiadó, Újvidék, 2020.

Szárász Miklós György

1958-ban született Budapesten. József Attila-díjas író.

Fontosabb kötete:

Székelyek. Scolar Kiadó, Budapest, 2018.

Fájó Trianon című, meghatározhatatlan műfajú képeskönyve idén tavasszal negyedik kiadásban jelent meg.

Szilágyi-Nagy Ildikó

1978-ban született Veszprémben. Író, költő, szerkesztő, az Előretolt Helyőrség Íróakadémia oktatója.

Fontosabb kötete:

Öröknapár. Magyar Napló – Fokusz Egyesület, Budapest, 2019.

Szőcs Géza

1953-ban született Marosvásárhelyen. Kossuth-díjas és József Attila-díjas erdélyi magyar költő, politikus, az Irodalmi Jelen főmunkatársa.

Legutóbbi kötete:

Párbeszéd a pokolban. Irodalmi Jelen Könyvek, Arad, 2020.

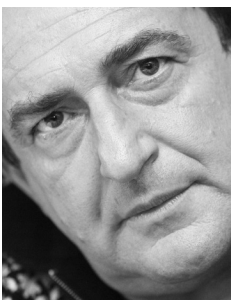

Turczai István

1957-ben született Tatán. József Attila-, Babérkoszorú- és Prima Primissima-díjas költő, író, műfordító, szerkesztő, egyetemi doktor, irodalomszervező, a Parnasszus költészeti folyóirat és kiadó alapító főszerkesztője. A Magyar PEN Club főtársa, az Írószövetség Költői szakosztályának vezetője, a Költők Világkongresszusa (World Congress of Poets) egyik alelnöke.

Legutóbbi kötete:

Deodatus – A férfi és egy város tört.én.elme (regény). Scolar, Budapest, 2019;

Varga Melinda

1984-ben született Gyergyószentmiklóson. Költő, az Irodalmi Jelen és az erdélyi Előretolt Helyőrség szerkesztője, az Előretolt Helyőrség Íróakadémia oktatója.

Legutóbbi verseskötete:

A fásult kebelnek nincs költészete. Irodalmi Jelen Könyvek, Arad, 2020.

Végh Attila

1962-ben született Budapesten. József Attila-díjas költő, próza- és esszéíró.

Legutóbbi kötete:

Sárkányfüves könyv (esszék); KMTG – Előretolt Helyőrség Íróakadémia, Budapest, 2019.

Viola Szandra

1987-ben született Szentesen. Költő, újságíró, rádiós szerkesztő és műsorvezető.

Vörös István

1964-ben született Budapesten. József Attila-díjas költő, prózaíró, kritikus, irodalomtörténész, esszéista, műfordító, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Esztétika Tanszékének docense, a kreatív írás program oktatója.

Legutóbbi kötete:

A szabadság első éjszakája. Noran Libro, Budapest, 2019.

Fotó:
Cosmin Bumbuț

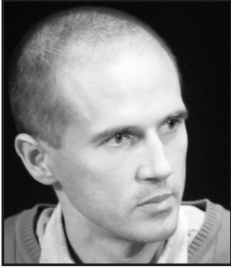
Weiss Raoul

1975-ben született Elzászban. Nyelvész, kocszmáros, műfordító, költő és publicista.

Kötete:

Eu l-am ucis pe Obama (Én öltem meg Obamát). Tribuna folyóirat kiadója, Kolozsvár, 2013.

Zsidó Ferenc

1976-ban született Székelyudvarhelyen.
Prózaíró, irodalomkritikus, a böl-
csészettudományok doktora.

Legutóbbi kötete:

Huszonnégy (regény). Gutenberg
Kiadó, Csíkszereda, 2017, 2018.

Tartalom

- 4 **Kosztolányi Dezső:** *Rapszódia* (vers)
- 5 **Karinthy Frigyes:** *Levél kisfiamnak – Trianon emléknapjára*
- 9 **Böszörményi Zoltán:** *Darabokra tépett táj* (vers)
- 10 **Oláh János:** *Történelmi lecke* (vers)
- 13 **Mezey Katalin:** *Határaink* (vers)
- 18 **Szőcs Géza:** *Látogatók a kastélyban; A liba* (versek)
- 19 **Turczi István:** *Tartozás* (vers)
- 20 **Varga Melinda:** *Miatyánk* (vers)
- 21 **Lakatos Mihály:** *Trianon 100.* (vers)
- 24 **Raoul Weiss:** *Madame Zbârcea rövid boldogsága* (próza)
- 34 **Bogdán László:** *Minek vér és halál?* (vers)
- 43 **Sántha Attila:** *Ágtól áigig* (vers)
- 45 **Rakovszky Zsuzsa:** *A régi város* (próza)
- 49 **Petőcz András:** *Anyám szökik a határon* (vers)
- 50 **Fellinger Károly:** *Szarvasének* (vers)
- 54 **Szárász Miklós György:** *Repeszek* (próza)
- 58 **Iancu Laura:** *Este a faluban (14)* (vers)
- 60 **Oláh András:** *haláloed után tizenöt évvel* (vers)
- 61 **Dimény H. Árpád:** *cserepes virág* (vers)
- 64 **Lőrincz P. Gabriella:** *Két anya, két leány* (próza)
- 70 **Böszörményi Zoltán:** *Megtaláltalak* (vers)
- 71 **Mezey Katalin:** *Két part* (vers)
- 72 **Lakinger Tibor:** *16:32* (vers)
- 73 **Noszlopi Botond:** *Csonka számadás* (vers)
- 76 **Döme Barbara:** *Szüret* (próza)
- 79 **Károly Dorina:** *A hídon túl is magyarok laknak* (vers)
- 80 **Szabó Fanni:** *Fedezék nélkül* (vers)
- 81 **Izer Janka:** *Drasche-Lázár Alfréd levele a turulról* (próza)
- 84 **Zsidó Ferenc:** *Nagy nap* (próza)
- 87 **Kopriva Nikolett:** *Fehér, mint a hó* (vers)
- 88 **Jenei Gyula:** *öröm és bánat* (vers)
- 90 **Fenyvesi Ottó:** *(trianon)* (vers)
- 92 **Jász Attila – Csendes Toll:** *A bölények kipusztulása* (versrészletek)
- 96 **Boldog Zoltán:** *A kocsmá* (próza)
- 100 **Hegedűs Gyöngyi:** *teréz hamvazószerdán* (vers)
- 101 **Lennert-Móger Tímea:** *Trianon-triatlon* (próza)
- 103 **Lőrincz P. Gabriella:** *Kegyelem* (vers)

- 104 **Becsy András:** *Napló* (vers)
 108 **Pataki Tamás:** *Levél* (próza)
 111 **Kovács Újszász Péter:** *Felriadt otthoniak* (vers)
 112 **Csobánka Zsuzsa Emese:** *Mentés másként* (próza)
 116 **Laczkó Vass Róbert:** *Paripák a sztrádán* (vers)
 118 **Boda Edit:** *Állományból törölve* (vers)
 119 **Hudy Árpád:** *Azt mondjuk...* (próza)
 122 **Sándor Zoltán:** *Az elvarázsolt kastélyban* (próza)
 126 **Szabó Palócz Attila:** *Eklogám* (vers)
 130 **Becsy András:** *1991 – cetlik* (vers)
 134 **Fülöp Dorottya:** *Számozás nélküli ekloga* (vers)
 135 **Lázár Balázs:** *Trianon-ecloga* (vers)
 137 **Pethő Lorand:** *hamutömeg* (vers)
 139 **Végh Attila:** *Árnyékország* (vers)
 141 **Polgár Kristóf:** *Szatiürosz fuvolán* (vers)
 144 **Szilágyi-Nagy Ildikó:** *Életmentő Trianon* (próza)
 147 **Vörös István:** *Félelemgyerekek* (vers)
 149 **Rónai-Balázs Zoltán:** *TB* (vers)
 150 **Király Farkas:** *Száz év múlva* (próza)
 154 **Keszthelyi György:** *Hangyaösvény* (vers)
 156 **Böszörményi Zoltán:** *El nem küldött levél Orbán Ottónak* (vers)
 160 **Kertész Dávid:** *Levelek '38-ból* (próza)
 165 **Debreczeni Balázs:** *Szamárbőr (Balzac nyomán)* (vers)
 166 **Oláh András:** *szimultán* (vers)
 168 **Juhász Kristóf:** *Az égi Trianon-konferencia* (próza)
 172 **Viola Szandra:** *Trianon* (vers)
 173 **Abafáy-Deák Csillag:** *Mozaik* (próza)
 176 **Acsai Roland:** *A tél lombjai* (vers)
 177 **Eszteró István:** *Trianon-országban* (vers)
 180 **Gáspár Ferenc:** *A művész álma* (próza)
 183 **Oláh János:** *Katonák* (vers)
 184 **József Attila:** *Nem! Nem! Soha!* (vers)
 188 **Dupka György:** „A szerencse úgy forog...” – *Avagy öt állampolgárság forogtagában* (esszé)
 192 **Cseke Péter:** *A múltfaggatás: jövőépítés* (esszé)
 206 **György Attila:** *Csak egy példányban* (esszé)
 209 Szerzők

VERSEK

- Kosztolányi Dezső:** Rapszódia ~ **Böszörményi Zoltán:** Darabokra tépett táj
Oláh János: Történelmi lecke ~ **Mezey Katalin:** Határaink
Szűcs Géza: Látogatók a kastélyban; A liba ~ **Turczi István:** Tartozás
Varga Melinda: Miatyánk ~ **Lakatos Mihály:** Trianon 100.
Bogdán László: Minek vér és halál? ~ **Sántha Attila:** Ágtól áigig
Petőcz András: Anyám szokik a határon ~ **Fellinger Károly:** Szarvasének
Iancu Laura: Este a faluban (14) ~ **Oláh András:** haláloed után tizenöt évvel
Dimény H. Árpád: cserepes virág ~ **Böszörményi Zoltán:** **Megalálatlak**
Mezey Katalin: Két part ~ **Lakinger Tibor:** 16:32 ~ **Noszlopi Botond:** Csonka számadás
Károly Dorina: A hídon túl is magyarok laknak ~ **Szabó Fanni:** Fedezék nélkül
Kopriva Nikolett: Fehér, mint a hó ~ **Jenei Gyula:** öröm és bánat ~ **Fenyvesi Ottó:** (trianon)
Jász Attila – Csendes Toll: A bölények kipusztulása (részletek)
Hegedűs Gyöngyi: teréz hamvazószerdán ~ **Lőrincz P. Gabriella:** Kegyelem
Becsy András: Napló ~ **Kovács Újszászy Péter:** Felriadt otthoniak
Laczkó Vass Róbert: Paripák a sztrádrán ~ **Boda Edit:** Állományból törölve
Hudy Árpád: Azt mondjuk... ~ **Szabó Palócz Attila:** Eklogám
Becsy András: 1991 – cetlik ~ **Fülöp Dorottya:** Számozás nélküli ekloga
Lázár Balázs: Trianon-ecloga ~ **Pethő Lorand:** hamutömeg ~ **Végh Attila:** Árnyékkország
Polgár Kristóf: Szatürosz fuvolán ~ **Vörös István:** Félelemgyerekek
Rónai-Balázs Zoltán: TB ~ **Keszthelyi György:** Hangyaösvény
Böszörményi Zoltán: El nem küldött levél Orbán Ottónak
Debreczeni Balázs: Szamárbőr (Balzac nyomán) ~ **Oláh András:** szimultán
Viola Szandra: Trianon ~ **Acsai Roland:** A tél lombjai
Eszteró István: Trianon-országban ~ **Oláh János:** Katonák
József Attila: Nem! Nem! Soha!

500 FORINT • 6 LEJ • 1.50 EURÓ

nka

Nemzeti Kulturális Alap